

ข้อมูล พฤติกรรมในรูปของเทปและ วิดีทัศน์ได้ เพื่อใช้สำหรับเผยแพร่ ถ่ายทอดในโอกาสต่อไป ชั้นที่ 3 เป็นห้องสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ห้องนักวิจัย ปัจจุบันมีนักวิจัยอยู่ 7 คน มีนักวิจัยจากต่างประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น และมีต่างชาติที่สนใจอักษรธรรม อักษรไทยน้อย เข้าใจว่า มาจากเวียงจันทน์เข้ามาทางยโสธร ชั้นที่ 4 เป็นชั้นการบริหาร มีห้องประชุมและห้องกิจกรรมบรรยาย ซึ่งที่เรากำลังทำอยู่นี้ในข่าย งานสถาบันนี้ยังมีฝ่ายเลขานุการฝ่ายวิจัย ฝ่ายส่งเสริมและเผยแพร่การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม มีอยู่ 4 ฝ่าย บุคลากร 25 คน สิ่งที่ทำไปแล้ว เช่น การศึกษาอักษรธรรมได้ลองทำไปบ้างแล้ว มีผู้สนใจจากหลาย ๆ ที่ สถาบันแห่งนี้ยินดีต้อนรับกิจกรรมทางศาสนาศิลปวัฒนธรรมของประชาชน ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา รวมทั้งพระภิกษุด้วย ศูนย์วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดมหาชัย พระมหาสังคม เปริญญ วัดมหาชัย

อาตมาขอแสดงความชื่นชมกับอาคารสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานแห่งนี้ และถ้าญาติโยมมีจิตศรัทธาจะไปสร้างที่วัดมหาชัยอาตมาก็ยินดีเป็นอย่างยิ่ง แต่ที่หาว่าเป็นวัตถุนิยม ตั้งแต่เข้ามาจนบัดนี้ พวกอาตมาถูกญาติโยมสวดขับเย็นไม่มีขึ้นดี ใจก็อยากจะลองสับเปลี่ยนให้ญาติโยมเหล่านี้มาลองสับเปลี่ยนกันดูบ้าง จะได้พูดกันมาก ๆ ไปเที่ยวเทศน์สั่งสอนมาก ๆ มีบางคนที่บวชถึง 35 พรรษา และลาสิกขาไปแล้วพูดว่า ถ้าจะบวชให้ทำอย่างอื่นก็พอทำได้ แต่ถ้าจะบวชให้บวชไม่เอาเดี๋ยวดา โคนโถมตีโดนอัดมาก บางวัดก็มีแต่หลวงตาแก่ ๆ ซึ่งท่านเหล่านั้นบางทีก็ให้ศีลไม่ได้ โยมต้องเป็นคนคอยบอก เวลามีคนตาย จะพาพระไปบังสุกุลก็ทั้งยาก ยอมรับว่าขาดพระจริงๆ หาพระบวชก็แสนยาก ลูกหลานที่เรียนเก่งๆ ญาติโยมก็ไม่ส่งเข้ามาบวช ถ้าคนเก่งๆ มาบวชก็จะได้พัฒนาศาสนา พระทั้งหลายก็พยายามเทศน์และคิดว่าดีแล้ว แต่โยมก็ยังว่าไม่ดี บางทีหลับตาเทศน์ ญาติโยมนั่งฟัง สัก 50 คน ลืมตาขึ้นเหลือเพียง 20 คน หลับตาเทศน์ต่อไปอีกเหลืออยู่แต่หมากับแมว 3 ตัว อาตมากลับมาอยู่จังหวัดมหาสารคามโดยคำชักชวนของท่านเจ้าคุณพระอริยานุวัตร เจ้าอาวาสวัดมหาชัย งานภาระต่าง ๆ ที่วัดมหาชัยมีมากที่ศูนย์วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ท่านเจ้าคุณมรณะภาพ อาตมาเพียงแต่เก็บของให้เข้าที่ทางไว้เท่านั้นเองการที่จะให้บริการอื่น ๆ อาตมาทำไม่เป็น ใครจะมีจิตศรัทธาไปช่วยก็เชิญ เคยคุยกับอธิการบดีสถาบันราชภัฏ บอกว่าจะส่งคนมาช่วย แต่ก็ยังไม่เห็นมา หนังสือก็มีมากมายอยากจัดให้เป็นห้องสมุดก็จัดไม่เป็น อุปกรณ์ โต๊ะ ตู้ ก็มีอยู่แล้ว ศูนย์วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย ถ้ามีหนังสือติดต่อมาขอเข้าชม พระณเรท่านก็ไปทำธุระ ไปศึกษาเล่าเรียน อาตมาก็ต้องมีธุระของอาตมาด้วย เจ้าหน้าที่ก็ไม่มี เคยขอเจ้าหน้าที่ไปทางศึกษาธิการจังหวัดก็ไม่ได้ ถ้า จะขอเรื่องไรจากโยมก็จะหาว่ากวน วันนี้จึงขอยอมแพ้โดยตลอด ที่ศูนย์ฯ มีวัดอุบลหลายมาก เคยมีผู้ว่าราชการจังหวัดท่านหนึ่งให้โยธาธิการจังหวัดมาเขียนแบบแปลน เพื่อที่จะสร้างอาคารเพื่อขยายที่ว่างวัดอุโบสถ หลงคิดใจ ว่าจะมีเจ้าหน้าที่มาช่วยทำงานท่านผู้ว่าฯ ท่านนั้นก็ย้ายไปแล้ว อาตมาก็ไม่ทราบจะไปติดต่อตามเรื่องราวที่ไหน ในที่สุดก็คงอยู่เหมือนเดิม อาตมาบอกห่วยไม่เป็น โยมก็ไม่ขึ้น ก็สุดแล้วแต่อาตมาก็บิณฑบาตทุกวันพอได้ฉันอยู่

สำหรับศูนย์ ฯ อาตมาก็พยายามจะถ่ายทอดหลายอย่างแต่ไม่มีเวลาจะเข้าไปค้นคว้า อักษรธรรมอาตมาก็อ่านได้วรรณคดีที่เขียนอักษรไทยน้อยก็อ่านได้ โยมอย่าลืมนะว่า การศึกษาภาษาไทยนั้น เราเป็นหนี้สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ติสโส อ้วน) ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้นิมนต์พระคุณเจ้าเข้าไปที่พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร รับสั่งว่าใครจะรับอาสาไปจัดการการศึกษาภาคอีสานทั้งหมด ตั้งแต่

นครราชสีมาขึ้นไป และท่านได้รับอาสาว่าจะลองดู ท่านก็ทำได้สำเร็จงดงาม เมื่อทำได้สำเร็จแล้ว มีมณฑล มีจังหวัด ท่านจึงมอบการจัดการศึกษาให้กับทางบ้านเมืองต่อไป พระแต่ก่อนจึงมีประโยชน์มีโอกาสให้ และได้รับอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดินเป็นอย่างดี ท่านสนับสนุนทุกอย่าง พระทำมาก่อนแล้ว ญาติโยมทั้งหลาย พระทุกวันนี้ ท่านไม่ได้มีโอกาสหรือมีโอกาสบ้าง ขอให้ญาติโยมเปิดโอกาสให้ด้วย ญาติโยมก็นิมิตบ้างซี เพราะบางทีพระเสนอโครงการไปแล้วทางการก็ไม่อนุมัติให้ ทางฝ่ายพระเรายินดีสนองญาติโยมทุกอย่าง ขอให้นิมนต์เถอะ เวลาจะไปสอนก็ไม่มีพาหนะ จะขับขี่เองญาติโยมก็ว่า พวกญาติโยมทั้งหลายถ้าเห็นพระก็อนุเคราะห์เรื่องรถด้วยเถิด ขอย้อนไปถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอท่านเทศน์ดีเหมือนที่อาจารย์ฉลองชัยฯ พูด อาตมาก็เสียใจอยู่ที่ว่า พระมหาสารคาม ไม่มีพระนักเทศน์ ขอแจ้งให้ญาติโยมทราบ ว่า ทางคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคามเราได้ส่งพระสงฆ์ไปอบรมพระนักเผยแผ่ ปิยะหลายรูป นักปราชญ์ก็ส่งไปอบรมที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ไปขอคู่มือวิธีทางคณะสงฆ์ก็ได้เผยแผ่ นักวิปัสสนาหลายรูป

เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ก็มีอยู่ในโยมทุกคนนั่นแหละ เวลาเขียนหนังสือ โยมก็ต้องอาศัยสติ ถ้าเขียนหนังสือเป็นระเบียบก็คือศีล และมีสมาธิ คือตั้งใจ ถ้าไม่ตั้งใจจะเขียนได้ได้อย่างไร ปัญญา ก็คือความรู้ที่เป็นตัวหนังสือและสะกดถูกต้อง นั่นแหละ

ศูนย์วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วัดมหาชัย นั้น ขณะนี้ปิดไว้อยู่ ถ้าญาติโยมอยากจะไปดู ก็ดูได้ จัดไว้แล้ว เก็บไว้แล้ว รักษาไว้แล้วด้วย ญาติโยมชายก็ดี หญิงก็ดี ก็ให้ “แก๊ซัน” (ผ้าห่อคำกัณฑ์) ที่วัดมหาชัย สวัสดิ์ (อย่าตอบมีอะไรนะ เพราะเห็นบางคน เตรียมยกมือจะตอบ ไม่ได้ให้กล่าว สาธุ)

ประธาน.....ท่านอาจารย์ได้แสดงความรู้สึกรู้สึกให้พวกเราได้รับรู้ ผมฟังแล้วแทบน้ำตาจะร่วงตรงที่ว่าคนมหาสารคามที่ดีไม่มีหรือ พระที่ดีไม่มีหรือ นักเรียนที่ดีไม่มีหรือ ถ้าอย่างนั้นมหาสารคามมีดีอะไร ถ้าไม่ใช่คนมหาสารคามพูด ผมจะโกรธมาก แต่วันนี้คนมหาสารคามพูดกัน ก็เอาละ คงพูดกันได้จากความจริงอย่างน้อยที่สุด คำพูดประโยคนี้นี้ เป็นคำพูดซึ่ง พวกเราที่อยู่กันที่นี่ จะต้องคิดไว้เป็นบัญชีก่อนจะตายว่า “วันหนึ่งเราจะต้องทำให้พระที่มหาสารคามเป็นอย่างที่เราอยากให้เป็น” พระที่มหาสารคามก็ต้องทำให้คนมหาสารคามเป็นอย่างที่พระอยากให้เป็น คนมหาสารคามอยากได้อะไร อยากเห็นอะไร อยากเป็นอะไร สร้างเองได้ สิ่งดี ๆ ที่มหาสารคามอยากได้ไม่มีที่ขาย ถ้ามีที่ซื้อ จะตามไปซื้อ แต่มันไม่มี มันจะมีก็ต่อเมื่อเราสร้างขึ้นมา ผมถึงเรียนว่า เราฟังแล้วเจ็บปวด แต่ในความ เจ็บปวดนั้น มันจะสร้างความมุมานะ เพื่อจะได้ทำให้เราไปสู่การแก้ปัญหา ถ้าไม่มาพูดกัน ก็คงจะไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ เพื่อความเป็นธรรม ผมจะขออนุญาตว่า ทางพระคุณเจ้ามีอะไร อยากจะบอกในสายตาของท่านมองคนมหาสารคาม ว่าเป็นอย่างไร เพราะเมื่อเช้านี้เราได้ฟังพระในสายตาของคนมหาสารคามมานานแล้ว ช่วงนี้เรามาฟังคนมหาสารคามในสายตาพระบ้าง ขอนิมนต์ท่านแสดงความรู้สึกรู้สึก เพื่อเราจะได้นำไปพิจารณา

พระมหาสังคม ในฐานะที่อาตมาเป็นคนมหาสารคาม มีความจงรักภักดีในมหาสารคามมาก สำหรับส่วนตัวนี้ ตั้งแต่เรียนจบ ป.4 แล้วอยากเรียนต่อ แต่ไม่ได้เรียน พ่อก็จะให้ไปทำนา ตนเองก็ตั้งใจไว้ว่า ถ้าบวชเรียนก็ต้องเรียนให้จบ เข้าเรียนจบก็จะพกเอาความรู้กลับมามหาสารคาม ก็พอดีเรียนจบทางฝ่ายพระสูงสุดแล้ว จบเปรียญ 9 ประโยค สู้อยู่หลายปี อายุ 57 ปี จึงสอบเปรียญ 9 ได้เรียนตั้งแต่เป็นสามเณร แล้วจึงกลับมามหาสารคาม อยากจะกลับมาช่วยบ้านช่วยเมือง ก็มีเจตนาอย่างนั้น ถ้าญาติโยมมหาสารคามต้องการจะใช้สอยอะไรได้ ก็ยินดีรับใช้ตามความสามารถ แล้วที่นั้ระดมความคิดกันอยู่เนี่ย มีตั้งแต่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครูบา อาจารย์ กรรมการป่าใหญ่ ป่าน้อย ท่านเหล่านี้ ท่านที่ได้ฟังมา มีความคิดเห็นจงรักภักดีในบ้านในเมืองมาก อาตมาได้เข้าไปในป่าโคกใหญ่ ซึ่งเต็มไปด้วยสมุนไพร มีสมุนไพรสารพัดยาอยู่ในนั้น ดีแล้ว ขอให้ช่วยกันรักษาไว้เถิด อาตมาเคยเรียนเป็นหมอยารักษาโรคลมบ้าหมูกับโยมบิดา แต่มาตอนหลังนี้ ป่าถูกทำลาย ต้นยาที่เคยมีเคยเก็บก็หาไม่พบเสียแล้ว น่าชื่นชมยินดีที่ป่าโคกใหญ่ยังรักษาไว้อย่างดี เมืองเราชื่อก็เป็นมงคลแล้ว ชื่อ “มหาสารคาม” แถมเจ้าเมืองของเราที่ชื่อมหาชัย และเป็นคนธรรมะธรรมโม อาตมาอ่านจากพงษาวดารภาค 4 ท้าวมหาชัยท่านสร้างเมืองมหาสารคาม ขณะเดียวกันสร้างวัดสร้างวาอีกด้วย วันศีล วันพระไปจำศีล ไม่ใช่แรงงานสัตว์ ท่านก็เป็นนักรบไปต่อสู้กับพวกจีนฮ่อ ที่มารบนครเวียงจันทน์ ท่านไปถูกยิงมาจากโน้น เลยป่วยกระเสาะกระแสะมา เลยมาเสียชีวิต อาตมาอยากสร้างเจดีย์ (เดี่ยวจะว่านิมิตวัดอุ้ม) เอาไว้ที่วัดมหาชัย แต่ก็ไม่มีการเขียนแปลนให้เลย ต้องเขียนเอง เพราะเห็นว่าในเขตเทศบาลไม่มีเจดีย์เลย ขอร้องให้ใครเขียนแปลนให้ก็ไม่มีใครเขียน อาตมาเลยเอาไม้ปิ้งไก่ที่โยมเอามาถวาย มาใช้แทนไม้บรรทัดสำหรับขีด อาตมาคิดว่าทุกท่านควรจะระดมความคิดสร้างสรรค์จังหวัดมหาสารคาม ให้สมกับเป็นดั่งกลีลาครุให้ได้ ขอฝากไว้อีกอย่างหนึ่งคือ วัฒนธรรม ซึ่งเป็นทางไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งมีทนายะธรรมเป็นของคู่กัน

ประชาชน.....พระคุณเจ้ารูปใดจะแสดงความคิดเห็นก็ขอกราบนิมนต์ เจ้าอาวาสวัดป่าศุภมิตร.....พระที่มามีบวช มาสืบศาสนาต่อเนื่องกันมาจนถึงบัดนี้ก็เพื่อประชาชนนั่นแหละโยมเอ๋ย พระไม่มีสมบัติอะไรดอก วัดวาอารามนั่นก็อยากถือให้เป็นสมบัติของโยมด้วย ถ้าพระดีโยมก็ได้สมบัติดี ถ้าพระไม่ดีโยมก็มีสมบัติไม่ดี ทำอย่างไรสมบัติเหล่านี้จึงจะดี ให้ช่วยกันทำให้มันดี ทำอย่างไร เราชาวจังหวัดมหาสารคามจึงจะได้พระดีนี้เป็นประเด็นที่ 1 อาตมาเป็นชาวอีสานโดยกำเนิด คือชาวนครพนม บวชมาด้วยศรัทธาเพื่อที่จะทำงานศาสนาให้เต็มที่จึงศึกษาเล่าเรียนหามรุ่งหามค่ำมาโดยตลอด มาจากจังหวัดนครพนมมาอยู่จังหวัดมหาสารคามเมื่อปี 2501 ได้ศึกษาเล่าเรียนที่วัดอภิสัทธพระผู้ใหญ่ก็มีอิทธิฤทธิ์กันจับหลวงพ่อกับเข้าตะราง ก็หมดศรัทธาตั้งแต่ปีนั้นมา นั่นเป็นเรื่องของพระผู้ใหญ่จึงได้ออกสมณะวิปัสณากรรมฐาน รุดงค์กรรมฐาน จากภาคอีสานถึงภาคใต้ไปวัดวาภาคกลาง ซึ่งเปรียบไปก็เหมือนสวรรค์ดูวัดวาศาสนาทางภาคใต้ก็เจริญดี ปัจจุบันบำรุงพระก็ดีกว่าทางภาคอีสานเราหลายเท่า สิ่งเหล่านี้ได้กระตุ้นเตือนใจอาตมา บ้านเราคอยก่นทักหนา พระก็ดีผู้ที่ให้ธรรมะที่ดี ด้านศาสนาวัตถุก็น่าดี มันดีเยี่ยมมาก จึงมาคิดว่า เราจะมาเฝ้าสมบัติเขาอยู่ทำไม กลับไปบ้านเมืองเราดีกว่า จึงได้ย้อนกลับมาภาคอีสาน ถ้าไม่คิดถึงถิ่นบ้านเดิม จึงมาปักหลักอยู่ที่มหาสารคามยึดเอาพระผู้หลักผู้ใหญ่เป็นพ่อแม่ และก็มีเจ้าพรหมอยู่ทั่ว

ป่าสุกมิตร ซึ่งกว่าจะเป็นวัดมาได้อย่างที่เห็นนี่ก็แสนยากลำบากลำบาก ก็ได้ใช้สติปัญญาสร้างสถานที่แห่งนี้ และก็ได้มาทำงานช่วยคณะสงฆ์ เจ้าคณะตำบลก็ไม่ได้ เจ้าคณะอำเภอก็ไม่ได้เป็นก็เลยจัดศูนย์ปริวาสกรรม เพราะได้ศึกษามาอย่างนี้ ศูนย์ฯนี้เป็นที่รู้จักกันทั่วไป แต่ที่มหาสารคามไม่ค่อยมีใครรู้จัก ทำไมจึงไม่ค่อยรู้จัก เพราะมหาสารคามเราไม่ค่อยชอบสร้างพระบ้านตัวเอง ขนาดหลวงพ่อบรมมหาสังคม เปรียญ 9 ประโยค ก็ไม่ค่อยมีใครรู้จัก แม้ตัวอาตมาเองก็ไม่ค่อยมีใครรู้จัก แต่ชื่อเสียงการปฏิบัติงานของอาตมากองวิปัสสนาธุระยกย่องให้เป็นวิปัสสนาเขต ซึ่งสูงสุดถ้าเปรียบกับการปกครองก็เป็นหลวงตาองค์หนึ่งเท่านั้น งานของพระขอให้โยมทั้งหลาย เข้าใจว่าเป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคม ประเทศชาติของเราเป็นพระมาได้ก็เพราะพระและศาสนา วัดซึ่งเป็นสมบัติของทุกท่าน ในด้านการท่องเที่ยวอาตมาอยากให้บริเวณลำห้วยกะกางใกล้วัดป่าสุกมิตรธรรมชาติอันสวยงาม อยากให้ท่านทั้งหลายไปดู อาตมาพยายามอย่างที่สุด แต่ยังไม่มีการร่วมมือถ้าได้รับสนับสนุนก็จะเปลี่ยนให้กับจังหวัดมหาสารคามขอฝากไว้กับญาติโยม ต่อไปถ้ามีบ้านคนประชิดเข้ามาลำห้วยแล้วจะทำยากตอนนี้ยังไม่มีบ้านคนได้ขอพันธุ์ปลาจากประมงมาปล่อย ผู้บริโภครู้จักคือ โยม ผู้รักษาก็คือพระ ในด้านการก่อสร้างอาตมาจะสร้างเฉพาะที่จำเป็น มีประโยชน์ โบสถ์ก็ไม่มี เมาท์ไม่สร้างเพราะที่วัดอื่นมีแล้ว เรื่องพระนักเทศน์ พระดี ๆ ก็มีมากแต่แก้ปัญหาสังคมได้ไหม

ประชาชน.....เราก็ได้ฟังคนมหาสารคามที่เป็นพระฆราวาสมาแล้ว เปิดดอกพูดกันชัดเจนมาก

คุณวาสนา.....อยากขอนิมนต์พระครูปัญญาธิสารเจ้าคณะอำเภอแคว้นได้พูดถึงกิจกรรมที่ท่านได้จัดขึ้นในวัดของท่าน ให้ท่านได้พูดถึงความรู้สึกของท่านที่มีต่อสังคมชาวมหาสารคาม ขอนิมนต์ท่านอีกสักรูปเถอะค่ะ เพราะการปลูกป่าก็ได้อาศัยได้พึ่งพระเป็นอย่างมาก

พระครูปัญญาธิสาร เจ้าคณะอำเภอแคว้น.....ท่านอดีตรัฐมนตรีช่วย ฯ ท่านก็เป็นชาวมหาสารคาม ได้ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อที่ประชุม รวมทั้งผู้เข้าสัมมนาทั้งหลายในการทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก พระพุทธศาสนามีความสำคัญและเป็นที่พึ่งทางใจของคน คนที่ไม่มีที่พึ่งทางใจ เมื่อมีปัญหาขึ้นก็อาจจะฆ่าตัวตายได้ง่าย ๆ ไม่ว่าจะเป็นคนไทยระดับไหนอาตมาก็ยินดีที่ทุกครั้งมีแต่ณิมนต์พระไปเทศน์ให้โยมฟัง มาวันนี้โยมได้มาเทศน์ให้พระฟัง ก็เป็นเรื่องน่าสนับสนุน เพราะทุกฝ่ายก็ล้วนที่จะอยากให้ศาสนาและวัฒนธรรมของเราเจริญรุ่งเรืองด้วยกันทั้งนั้น อาตมาขอชวนไปดูประเทศศรีลังกาเขารักษาศาสนาและวัฒนธรรมของเขาเหลือเกิน ขนาดเด็กนักเรียนเมื่อเดินผ่านโพธิ์ศรีเขาก็ยกมือไหว้ ทุกวันอาทิตย์ครูก็พานักเรียนเข้าวัดจัดดอกไม้บูชาพระ แล้วของเราระบายที่นิมนต์พระไปสอนไม่ทราบว่าจะรู้ไปอยู่ไหน ในท้องที่อำเภอแคว้นนั้นมีโรงเรียน 20 กว่าโรง อาตมาได้ไปคลุกคลีเกือบทุกโรงเรียน อาตมาก็ได้ข้อมูลทั้งส่วนที่ดีและไม่ดี ของพูดอย่างตรงไปตรงมา อาตมาก็มีโอกาสได้เข้าร่วมประชุมกับครูในโรงเรียน ประชุมข้าราชการประจำเดือน การประชุมกำหนดผู้ใหญ่บ้านทุกเดือนได้ไปร่วมประชุมด้วย โดยไม่ต้องอาราธนาณิมนต์ ในการประชุมก็สูบบุหรี่กัน ตอนหลังอาตมาเสนอก่อนประชุมให้สวดมนต์ไหว้พระ บางครั้งการประชุมกำหนดผู้ใหญ่บ้านระหว่างการประชุมมีการสูบบุหรี่เอาขา

พาดเกล้า ออตามากี่ว่าไม่สมควร เพราะผู้นำในหมู่บ้านควรจะขยใจตนเองไม่ให้รับกวนผู้อื่น ออตามาเลยขอพิจารณาว่าจะขอเข้าร่วมประชุมด้วยทุกเดือน จึงทำโครงการให้ผู้นำได้มีโอกาสได้เข้าประชุมทุกเดือนที่ประชุมได้ถกเถียงกัน บางตำบลทำได้ในที่สุดก็ตกลงกันว่าตำบลไหนทำได้ก็ทำ ออตามากี่จะไปประชุมด้วยในปีแรกก็ทำเดือนละ 1 ครั้ง มีการฝึกนั่งสมาธิ เดินจงกรม ฝึกการใช้เครื่องขยายเสียง ฝึกการพูดในที่ชุมชน งานที่ทำนั้นเป็นงานที่คนระดับที่ผู้นำเข้าใจ มีรองผู้กำกับตำรวจอำเภอแควดำ ทุกวันพระจะหิ้วปืนโตไปวัด ทำให้ตำรวจลูกน้องเข้าวัดไปด้วย ส่วนราชการก็ดี ส่วนท้องถิ่นก็ดี ถ้าได้สนับสนุนพระพุทธศาสนาก็จะเจริญรุ่งเรือง พวกครูอาจารย์ก็เช่นกัน มีอยู่โรงเรียนหนึ่งตอนหยุดพักกลางวันครูให้นักเรียนไปซื้อเหล้ามาให้กินออตามาไปเจอเข้าจึงโทรศัพท์ไปถามหัวหน้าการประถมศึกษา ทำไมจึงปล่อยปละเลยเช่นนี้ในที่สุดหัวหน้าการศึกษาก็ได้จัดการกับเรื่องนี้ ครูบาอาจารย์ถ้าทำในสิ่งที่ไม่ดีเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีก็เสื่อมเสียงาน ที่ทำดีก็ควรจะยกย่อง คนทั้งคบหรือคนเหล่าได้ ออตามากี่ทำให้ในวันปีใหม่ออตามากี่พาญาติโยมไปเลี้ยงอาหารคนชราในสถานสงเคราะห์คนชรา ถือว่าคนแก่ก็คือ พ่อ แม่ของเรา แสดงถึงวัฒนธรรมอันดีงาม ในการเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ อะไรที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม ถ้าไม่ขัดต่อวินัยของสงฆ์ออตามากี่จะไปร่วมด้วย

ประธาน.....ผมอยากจะเรียนเรื่องที่เห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก แต่ถ้าคิดให้ลึก ๆ จะมีผลอย่างมหาศาล คือ เวทีที่ให้คนมีโอกาสได้มาพูดคุยกัน คนหลากหลายประเภท หลากหลายความคิด ถ้าได้มาร่วมกันปรึกษาหารือในเรื่องที่มีความสนใจร่วมกัน สิ่งนี้จะเป็นเครื่องชี้วัดความเติบโตทางสังคมผมได้เรียนให้ทราบแล้วว่าแต่เดิมมาวัดเป็นที่ที่ดีที่ได้ดำเนินการอย่างนี้ ต่อมามันหายไป การสร้างความคิดความอ่านก็หายไป มาโรงเรียนก็ไม่มีโอกาส มามหาวิทยาลัยก็ไม่มีโอกาส ก็เลยทำให้สิ่งที่งอกเงยจากการจะได้ถกเถียงกันก็หายไป วันนี้เราก็ได้รับฟังสิ่งที่เห็นช่องว่างระหว่างกลุ่มคนที่อยู่ด้วยกัน แต่ก็มีช่องว่างมหาศาล เวทีอย่างนี้จะมีอยู่ที่ไหนบ้าง เราจะสร้างขึ้นอย่างไร สร้างแล้วจะกระจายผลเหล่านี้ไปหากันได้อย่างไร ระบบสื่อสารทำอย่างไร ใครที่ทำอะไรดีก็ได้ชื่นชมกัน เช่นกรณีอุทยานปลา กรณีที่วัดได้ทำโครงการต่าง ๆ มากมาย เราไม่ได้มีการบอกกล่าวซึ่งกันและกัน ขอฝากคนมหาสารคามช่วยกันคิดหาเวทีอย่างนี้ด้วย และหาทิศทางที่เราจะเดินไปด้วยกัน

อาจารย์ฉลองชัย ไตรรัตน์.....ผมมีข้อข้องใจอยากจะทำแต่ทำไม่สำเร็จ คือเรื่องเป็นตักศิลาของมหาสารคาม ผมมีความเห็นว่าคนมหาสารคามมักจะไปเรียนที่อื่น คนโบราณเล่าให้ผมฟังว่า เมืองมหาสารคามคือเมืองอกแตก อกแตกในที่นี้คืออกแตกในด้านประชากร คนทางทิศตะวันออกไปซื้อของที่ร้อยเอ็ด คนทางตะวันตกไปซื้อของที่ขอนแก่นที่กาฬสินธุ์ บรรี้อจะไปซื้อบ้านไผ่ผมมาคิดดูว่าเป็นความจริงเพราะผมก็ชอบไปซื้อของที่ร้อยเอ็ด เมืองร้อยเอ็ดราคาถูกกว่าและมีสินค้าถูกกว่า

เรื่องการศึกษาก็เช่นเดียวกัน แต่ก่อนผมเป็นครูใหญ่โรงเรียนเมือง นักเรียนผู้โรงเรียนหลักเมืองไม่ได้ หลักเมืองเก่งกว่า ผมก็มาหาสาเหตุว่าเพราะอะไร เพราะว่าโรงเรียนมีแต่ลูกคนในตลาด โรงเรียนผมมีแต่คนบ้านนอก ดังนั้นจึงคิดกับครูน้อยว่า เราจะต้องหาทางดึงเอาเด็กฉลาดมาจากโรงเรียนหลักเมือง โดยให้ครูอาจารย์ไปติดต่อพ่อแม่ของเด็ก ก็ค่อย ๆ ทำไปจนในที่สุดเราก็ประสบผลสำเร็จ เมื่อได้

เด็กเก่งมาร่วมเรียนด้วย ก็ทำให้เด็กอื่นกระตือรือร้นไปด้วยจนในที่สุดนักเรียนได้รับทุนพระราชทาน และมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมเมื่อพี่เข้ามาเรียนน้องก็ตามมาด้วย

มาถึงระดับมัธยม ที่โกสุมพิสัยมักไปเรียนที่ขอนแก่นวิทยายน อำเภอเมืองไปเรียนที่สวนกุหลาบวิทยาลัย ทำอย่างไรเราจึงจะดึงเด็กเหล่านี้ไว้ได้ เพราะเด็กเก่งสอนง่ายจะได้สร้างชื่อเสียงให้กับดักสลานครของเราแทนที่เราจะให้ทุกคนมุ่งเข้าสู่ดักสลิตา แต่คนในดักสลิตากลับแตกออกไปที่อื่น ผมคิดว่ามหาวิทยาลัยมหาสารคามและสถาบันราชภัฏขบคิดเรื่องนี้ อาจารย์ที่เก่ง ๆ น่าจะลงไปช่วยโรงเรียนมัธยมบ้าง แต่ทำไมโรงเรียนวชิรวิทย์จึงมีเด็กเก่งอยู่ คงต้องศึกษาดูประวัติ วชิรวิทย์มีถิ่นนิยมสูงมากมีนิสัยรักการต่อสู้เพื่อท้องถิ่นของตน ผู้อำนวยการโรงเรียนวชิรวิทย์ถ้าเป็นคนถิ่นอื่นอยู่ยาก ถ้าไม่มีคุณธรรม มีความสามารถชาววชิรวิทย์คัดออกหมด

อาจารย์รัชฎา.....การที่นักเรียนได้อบรมปฏิบัติธรรมก็มีผลปรากฏ เช่น นักศึกษาพยาบาลรุ่นที่ 1 ได้เข้าฝึกศึกษาปฏิบัติธรรม จึงเป็นรุ่นที่มีความรักความสามัคคีเป็นอย่างดี รู้จักข่มใจ แม้จะโกรธครูอย่างมาก เมื่อประเมินผลก็ร้องไห้ร้องไห้กันทั้งชั้น และไม่พูดว่าครูไม่ถูก นักศึกษาที่ได้เข้าอบรมวิปัสสนากรรมฐาน จะช่วยครูแก้ปัญหารุ่นพี่รุ่นน้องได้เป็นอย่างดี อยากให้มีสถานที่สอนวิปัสสนากรรมฐานในจังหวัดมหาสารคามโดยเริ่มต้นจากเยาวชนก่อน เพราะนักศึกษาที่มีวันปิดเทอมซึ่งสามารถจะจัดได้ซึ่งประชาชนทั่วไปก็คงจะทำที่หลังได้ หรือการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอาจจะไม่เคร่งขนาดถือศีล 8 เป็นอาชีวะธรรมกสิศก็ได้

อาจารย์ยุพิน ฯ จากโรงเรียนสารคามพิทยาคม.....ในฐานะที่เป็นชาวมหาสารคามดิฉันอยากให้ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานจะเกิดปัญญาได้ เพราะว่าเยาวชนปัจจุบันไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่ ครูบาอาจารย์สำหรับวัดในหมู่บ้านก็อยากให้เจ้าอาวาสนำชาวบ้านสวดมนต์ ไหว้พระ อย่างน้อย ๆ วันละครั้งในตอนเย็น ท่านเจ้าอาวาสจะได้มีโอกาสสั่งสอนชาวบ้านวันละเล็กน้อยก็จะเป็นพุทธวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง

ประธาน.....ขณะนี้เราได้ข้อมูลค่อนข้างมากแล้วว่าจะทำอะไร คำถามสุดท้ายที่อยากให้ตอบ คือ ใครจะเป็นคนเริ่มทำเพราะเท่าที่พูดมากิจกรรมมากมายทั่วไปบอกว่าใครจะเป็นคนทำ หรือกลุ่มใดจะทำ มันก็จะลอยไปในอากาศ ถ้าพบกันอีกก็จะพูดอย่างนี้อีก อยากจะให้มียุทธวิธีรับผิดชอบ แปลงกิจกรรมที่เราพูดกันวันนี้ออกไปสู่การปฏิบัติงาน การประเมินผล การนัดคุยกันต่อไป เพราะว่าเรายังไม่ได้ข้อสรุปอีกหลายอย่าง เช่น ศูนย์วัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคามของเราจังหวัดเดียวมีตั้ง 4 แห่ง ถ้าคนจะมาเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมจะให้ไปที่ไหน ไปทั้ง 4 แห่งอาจจะไม่มีเวลา เราจะจัดอะไรอย่างไรให้มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง น่าจะมีคนไปทำอะไรต่อ คำถามที่อยากให้ตอบในเวลานี้คือ ใครจะเป็นคนทำ

พระครูศรีจันทร์.....อาตมามีลูกศิษย์มากมายแต่ไม่มีคนมหาสารคาม ส่วนมากมีแต่จังหวัดอื่นมีไปจนถึงภาคใต้ เจริญพร

อาจารย์ท่านหนึ่ง ปัญหาที่ว่าใครจะเป็นผู้ทำดิฉันในฐานะอาจารย์สอนพุทธศาสนาทั้งมัธยมต้น และมัธยมปลาย ผู้ที่จัดทำก็คือครูอยากให้มูลนิธิเป็นผู้ประสานงาน เชิญครูที่สอนพุทธศาสนาทุกโรง

เรียนให้มาประชุมวางแผนกัน ถ้าเป็นแบบเชิญโรงเรียนละคนมากลับไปแล้วก็ทำอะไรไม่ได้ แต่ถ้ามาร่วมกันวางแผนก็อาจจะทำได้สำเร็จ

ประธาน.....สรุปก็มีความเห็นตรงกัน

1. กำหนดนโยบายหรือแผนพัฒนาศาสนาวัฒนธรรมของท้องถิ่นร่วมกัน
2. ระดมอาจารย์หรือผู้เกี่ยวข้องทางด้านศาสนาหรือวัฒนธรรมมาคุยกัน เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติร่วมกันสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน ผมขออนุญาตไปก่อน

อาจารย์ยุวดี.....ประเด็นที่ท่านประธานเสนอไว้คือ การวางแผนนโยบายเรื่องศาสนาวัฒนธรรม ควรจะมีการพูดคุยกันอีกรอบหน้าใหม่ สำหรับประเด็นที่ 2 ที่จะเชิญอาจารย์ที่ปรึกษาธรรมพุทธศาสตร์ และอาจารย์ที่สอนวัฒนธรรมมาร่วมกันนั้น ทางมูลนิธิอาสาจะเป็นศูนย์รวมกลุ่มให้ถ้าหากเชิญไปก็หวังว่าท่านคงจะมาหรือจะมีปัญหาเรื่องขออนุญาตจากผู้บังคับบัญชา ประเด็นที่ 3 การนำเผยแพร่ดึงประชาชนในด้านสื่อมวลชนนั้นเราอยากนิมนต์พระคุณเจ้าให้เป็นที่ปรึกษาเรื่องรายการวิทยุขึ้นนั้นเราจะจัดแน่แล้วจะได้ขออาสาสมัครเพื่อดำเนินกิจกรรมต่อไป

อาสาสมัครที่เสนอตัวมี อาจารย์ฉลองชัย ฯ (ขอเป็นที่ปรึกษา) อาจารย์ยุพิน คุณวาสนา ผศ.ดร.นาริรัตน์ คุณระเบียบ เรื่องการสร้างเครือข่ายของอาจารย์ธรรมพุทธศาสตร์ทางมูลนิธิรับเป็นผู้ประสานงาน

ประเด็นที่ 3 เรื่องศูนย์วิปัสสนาและฝึกอบรมวิปัสสนา ตรงนี้เราจะมีคณะทำงานขึ้นมาอีกสักชุดจะดีไหม หรือจะเอาไปรวมกับกลุ่มอาจารย์ที่สอนพุทธศาสนา

ประธาน.....เนื่องจากเรามีเวลาจำกัดจึงใคร่ขอให้ฝ่ายเลขารวบรวมประเด็นเหล่านี้เพื่อจะได้นำไปสู่การปฏิบัติการหรือจะมีการพูดคุยอีกในรอบต่อไปก็สุดแล้วแต่ศาสนาและวัฒนธรรม

ขอนิมนต์เจ้าคณะจังหวัดฝ่ายธรรมยุตกล่าวปิดการสัมมนา

อาตมาภาพพร้อมด้วยคณะสงฆ์ที่ได้มาร่วมประชุมในวันนี้ขอแสดงความยินดีและอนุโมทนาสาธุการที่ท่านทั้งหลายได้มีความสนใจเรื่องพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง ข้อนี้จะทำให้พระพุทธศาสนามีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของพวกท่านทั้งหลาย แต่ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ทำชั่ว หมายถึง การรักษาศีล คือการรักษากาย วาจา ให้เป็นปกติ เรียบร้อย ทำความดี หมายถึง การทำความพร้อมแห่งกุศล หรือการยังกุศลให้ถึงพร้อม ข้อนี้หมายถึงการอบรมปัญญา ปัญญา แปลว่า ความรอบรู้ หรือความรู้ชัดตามความเป็นจริง คือรอบรู้ว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นความจริง มนุษย์ทุกคนจะพ้นจากเกิด แก่ เจ็บ ตาย ไปไม่ได้และการยังจิตของตนให้ปราศจากเครื่องเศร้าหมองหรือกิเลสทั้งมวล ท่านหมายถึง การอบรมสมาธิ คือ การตั้งมั่นจิตใจให้อยู่ในอารมณ์เดียวสม่ำเสมอ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายนี้เป็นทุกข์ นั่นก็คือ จันท์ 5 อันได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณเป็นทุกข์ และเป็นอนิจจังหมายถึง มีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นธรรมดาและไม่เที่ยง และมีอัตตมิใช่ตน คือ เป็นอนัตตา สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา มิใช่ตัวมิใช่ตน การเจริญ

วิปัสสนาหมายถึง การอบรมปัญญาให้ รอบรู้ในกองสังขาร คือให้รู้ขั้นทั้ง 5 การที่เราจะดำเนินสมถะ
วิปัสสนาขั้นแรกต้องรักษาศีลเสียก่อน แล้วเจริญสมาธิ ภาวนา ผู้มีจิตเป็นสมาธิแล้ว ก็จะเห็นตามความ
เป็นจริงซึ่งก็คือ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นเอง อาตมาขอแสดงโดยย่อเพื่อประดับสติปัญญา แต่เพียง
เท่านี้

ประธาน.....ขอกราบขอบพระคุณและขอให้ทุกคนเดินทางกลับโดยความปลอดภัย

ภาคผนวกที่ 2

ร่างโครงการจัดทำแผนแม่บท “สืบสานตำนานเมือง”

2. ผลประเมินตามแบบสังเกต การเข้าร่วมงาน “สืบสานตำนานเมือง”

หัวข้อที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	สรุประดับความเหมาะสม
1. เวลาที่เริ่มดำเนินการ	4.125	เหมาะสม
2. พิธีเปิด	3.375	ปานกลาง
3. ผู้บรรยายแต่ละจุด	3.250	ปานกลาง
4.การอำนวยความสะดวกในขบวน การเดิน	4.375	เหมาะสม
5. เวลาที่ใช้ศึกษาแต่ละจุด	2.625	ปานกลาง
6. ความสำคัญของสถานที่ที่ศึกษา	4.250	เหมาะสม
7. ความสนใจของผู้ร่วมงาน	4.625	เหมาะสมที่สุด
8. กิจกรรมของงาน	3.625	เหมาะสม
9.สื่อที่ใช้ในงาน	2.750	ปานกลาง
10.การแต่งกาย	4.125	เหมาะสม
11.สถานที่จัดกิจกรรมภาคกลางคืน	4.375	เหมาะสม

ผลการประเมินโดยภาพรวมของการเดินสืบสานตำนานเมืองในครั้งนี้ เมื่อพิจารณาจากแบบสังเกตแล้ว มีความเหมาะสมในระดับปานกลางถึงระดับเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งรายการประเมินที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ความสนใจของผู้ร่วมงานองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม คือ เวลาที่เริ่มงาน การอำนวยความสะดวกในขบวนการเดินทาง ความสำคัญของสถานที่ที่ไปศึกษา กิจกรรมของงาน การแต่งกาย สถานที่จัดกิจกรรมภาคกลางคืน ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญในระดับปานกลาง คือ พิธีเปิดผู้บรรยายในแต่ละจุด เวลาที่ใช้ในการศึกษาในแต่ละจุด และสื่อที่ใช้ในงาน

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของผู้ประเมิน

ในการจัดงานเดินสืบสานตำนานเมืองในครั้งนี้ ถือเป็นครั้งแรกในการจัดงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคาม โดยความร่วมมือจากประชาคมจังหวัดมหาสารคาม เทศบาลเมืองมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม ประชาชนและผู้สนใจประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคาม

ผลปรากฏว่ารายการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสม โดยสังเกตได้จากความสนใจของผู้ร่วมงานที่มีปริมาณวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ข้อดีที่เห็นได้ชัดจากการจัดงานในครั้งนี้ คือความร่วมมือร่วมใจกันของชาวมหาสารคาม การมองเห็นคุณค่าในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ประชานในการเปิดงานและเวลาที่เปิดจริง ควรดำเนินการตามกำหนดการ
2. ผู้บรรยายในแต่ละจุดควรเตรียมตัวบรรยายให้น่าสนใจและมีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์จริง ๆ
3. ควรมีเวลาในการศึกษาแต่ละจุดได้มากกว่านี้
4. ควรปรับปรุงระบบเสียงในการบรรยายในแต่ละจุดให้ผู้ร่วมกิจกรรม ได้ยินอย่างทั่วถึง
5. ควรมีการจัดขบวนให้มีระบบเพื่อจะได้ชมและฟังการบรรยายอย่างทั่วถึง

ผลการประเมินจากการสัมภาษณ์ในภาพรวมของการจัดงาน สรุปได้ดังนี้

1. ชายและหญิงที่เข้าร่วมการเดินสืบสานตำนานเมือง มีจำนวนไม่แตกต่างกัน
2. กลุ่มอายุโดยเฉลี่ยของเข้าร่วมการเดินจะอยู่ในช่วง 17-25 และ 51-82 ปี
3. ผู้เข้าร่วมส่วนมากจะเป็นประชาชนทั่วไปและนิสิตนักศึกษา
4. ผู้เข้าร่วมการเดินสืบสานตำนานเมืองได้รับข่าวจากผู้นำชุมชน ครูอาจารย์ เทศบาล และการประชาสัมพันธ์ของจังหวัด
5. กิจกรรมที่จัดขึ้นในครั้งนี้ที่น่าสนใจทุกกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมในจุดของเสาหงษ์ ตึกดินและอื่น ๆ
6. ผู้ร่วมงานส่วนมากไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเดินสืบสานตำนานเมือง และถือเป็นการจัดงานที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองครั้งแรกในจังหวัดมหาสารคาม
7. การบรรยายของวิทยากรในจุดต่าง ๆ น่าสนใจอยู่ในระดับมาก
8. การเดินในครั้งนี้ได้รับผลในด้านการรู้ประวัติเมือง ความภาคภูมิใจในจังหวัด ความสามัคคี การสืบทอดตำนานและการออกกำลังกาย
9. การเดินในครั้งนี้ทำให้ผู้ร่วมงานเห็นคุณค่าในท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก
10. การเดินสืบสานตำนานทำให้ผู้ร่วมงานสนใจเรื่องราวท้องถิ่นของตนมากขึ้น
11. ควรจัดกิจกรรมนี้ขึ้นอีกในสถานที่ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับศาสนา ในอำเภอต่าง ๆ
12. รูปแบบของกิจกรรมเหมาะสมแต่ควรเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้
 - ขยายเวลาให้มากขึ้น
 - ควรประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้

- เพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น
- ควรให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมให้มากกว่านี้
- ระบบเสียงที่ใช้ในการบรรยายควรชัดเจน
- ควรจัดเป็นวิดิทัศน์แล้วพาเดิน
- ควรแบ่งกลุ่มย่อยในการบรรยาย
- การให้ข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้สื่อถึงกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน
- ควรเพิ่มอาหารให้มากกว่านี้
- ควรมีของที่ระลึกแจก
- เพิ่มคนแก่บรรยายถึงจุดต่าง ๆ ให้มากขึ้น
- ควรมีการละเล่นที่หลากหลาย
- จัดโครงการเพิ่ม
- จัดระเบียบแถวในการเดินให้ดีขึ้น
- วิธีการนำเสนอควรหลากหลาย

13. ในการจัดกิจกรรมเดินสืบสานตำนานเมืองควรให้ทุกคนที่สนใจ ประชาชนในท้องถิ่น เยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมงานเพราะจะทำให้รู้ประวัติเมือง ได้สืบสานประวัติศาสตร์ต่อไป เกิดความภาคภูมิใจ รู้คุณค่า ได้ความรู้และเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัด

14. จุดเด่นของงานนี้ คือ

- การปล่อยโคม
- การได้สืบสานตำนานเมือง
- การฉายสไลด์มัลติวิชั่น
- การแต่งชุดพื้นเมือง
- สร้างจิตสำนึกให้คนที่รักถิ่นฐาน
- ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
- ดึกดิน
- อาหารพื้นบ้าน
- การนำไปดูสถานที่จริง
- การรู้ประวัติต่าง ๆ ของตัวเมือง
- การแสดงที่สนุกสนาน
- การรับรู้วัฒนธรรมบ้านเมืองหรือเมืองเก่า
- การนำคนแก่มาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้คนรุ่นใหม่รับรู้
- ความร่วมมือ
- ได้รับความรู้

- การให้คำบรรยายจากวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ทรงความรู้
- การประชาสัมพันธ์

15. สิ่งที่ต้องปรับปรุงในการจัดงานครั้งนี้ คือ

- ระบบเสียง
- การประชาสัมพันธ์
- ระเบียบในการจัดขบวน
- วิธีการในการนำเสนอ
- เวลาที่ใช้ในการบรรยาย
- ความพร้อมเพียงในการแต่งกาย

16. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- ควรประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงกันและประชาสัมพันธ์นานกว่านี้
- ควรมีเอกสารแจกให้อ่านในแต่ละจุด
- ควรมีกิจกรรมในตอนกลางคืนให้มากกว่านี้
- ผู้บรรยายควรมีหลาย ๆ ชุด
- ควรเพิ่มจุดบริการน้ำดื่มให้มาก
- ไม่ควรเลี้ยงอาหาร
- ทุกคนควรเข้าร่วมกิจกรรม
- การแต่งกายควรเป็นแบบเดียวกัน
- ควรมีการจัดกิจกรรมเช่นนี้อีกทุก ๆ ปี
- ควรเพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรม
- หลังจากเดินแล้วควรให้เวลาพักผ่อนสมควรแล้วจัดกิจกรรมภาคกลางคืน
- ควรให้เยาวชนมีส่วนร่วมมากขึ้น
- ควรเพิ่มเทคโนโลยีให้มากขึ้น
- ควรเปลี่ยนสถานที่จัดงานไปเรื่อย ๆ
- ควรเพิ่มงบประมาณและความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นให้มากกว่านี้

.....

ภาคผนวกที่ 4

ข้อมูลศาสนาจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ.2540

ข้อมูลศาสนา จังหวัดมหาสารคาม

พ.ศ. 2540

1. จำนวนวัด		1,062	แห่ง
(มหานิกาย 1,000 แห่ง ธรรมยุต 62 แห่ง พระอารามหลวง 1 แห่ง)			
2. จำนวนที่พักสงฆ์		143	แห่ง
3. พระภิกษุ		4,155	รูป
สามเณร		2,289	รูป
รวม		<u>6,444</u>	รูป
4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม			
4.1 แผนกสามัญศึกษา	13 โรงเรียน	2,025	รูป
4.2 แผนกธรรม	127 แห่ง	4,449	รูป
4.3 แผนกบาลี	22 แห่ง	628	รูป
5. โรงเรียนบาลีสาธิตศึกษามหาสารคาม มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (วัดอภิสัทธี)			
สอนปริยัติธรรมแบบสามัญศึกษาชั้นมัธยมปีที่ 1-6 มีพระเณร	300		รูป
6. ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	19 แห่ง		
7. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	48 แห่ง	4,295	คน
8. พระปริยัตินิตเทศก์จังหวัดมหาสารคาม	จำนวน	11	รูป
9. พระธรรมกถึก		45	รูป
10. แหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ		12	แห่ง
11. วัดร้าง		48	แห่ง
เนื้อที่ทั้งหมดประมาณ		230	ไร่

บัญชีรายนามพระสงฆ์ที่สมควรปฏิบัติพระธรรมกถึก
จังหวัดมหาสารคาม

ลำดับที่	ชื่อ/ฉายา	วัด	ตำบล	อำเภอ
1.	พระสิทธิสารมณี	อภิสัทธี	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
2.	พระมหาสังคม จิตติญาโณ	มหาชัย	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
3.	พระมหาพล ดิกขปัญโญ	อุทัยทิศ	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
4.	พระครูศรีปริยัติโสภิต	ศรีสวัสดิ์	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
5.	พระครูประกาศธรรมรังษี	แสงสว่างบุงคล้า	ลาดพัฒนา	เมืองมหาสารคาม
6.	พระมหาวิสารท กิตติโสภโณ	ทับป่าจิก	ราษฎร์เจริญ	พยัคฆภูมิสัย
7.	พระครูปริยัติกิจ	กลาง	หนองแสง	วาปีปทุม
8.	พระครูปทุมวรกิจ	ขวัญเมืองระบือธรรม	บรบือ	บรบือ
9.	พระครูศรีนรินทรพานูวัตร	วรินทรवास	หนองสิม	บรบือ
10.	พระครูประสิทธิ์อรรถการ	โคกกุง	โนนแดง	บรบือ
11.	พระครูพิศิษฐ์ธรรมจารย์	หนองเหล็ก	หนองเหล็ก	โกสุมพิสัย
12.	พระครูพิศิษฐ์ธรรมจารย์	ศาลา	หนองกรุง สวรรค์	โกสุมพิสัย
13.	พระครูธรรมมาภิรม	กลาง	หัวขวาง	โกสุมพิสัย
14.	พระครูปัญญาวิชัย	พุทธมงคล	คันธารราษฎร์	กันทรวิชัย
15.	พระครูปริยัติวิกิจ	สามัคคี	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
16.	พระครูโพธิบุญวัฒน์	สุวรรณรังษี	นาทอง	เขียงยืน
17.	พระครูประทีปธรรมนิวิฐ	ศรีเมืองนาเชือก	นาเชือก	นาเชือก
18.	พระครูวิมลโพธิธรรม	โพธิ์ชัย	ปอพาน	นาเชือก
19.	พระครูโสภณเจตยาภิรักษ์	พระธาตุนาคูน	นาคูน	นาคูน
20.	พระครูปัญญาภิสาร	ดาวดึงษ์แกดำ	แกดำ	แกดำ
21.	พระมหาทองย่น สุวโร	หนองหนอง	ยางสีสุราช	ยางสีสุราช
22.	พระครูเกษมรัตนสุนทร	โนนค้อ	คอกม้า	กันทรวิชัย
23.	พระอาจารย์เสถื่อน	วัดป่าวังเลิง	ท่าขอนยาง	เมืองมหาสารคาม
24.	พระมหาสมบัติโชติญาโณ	บ้านหม้อ	เขวา	เมืองมหาสารคาม
25.	พระอาจารย์บุญทัน อตถกา	วัดป่าบึงใหญ่	แก้ง	เมืองมหาสารคาม
26.	โม	วัดป่าหนองคู	หนองกุง	นาเชือก

ลำดับที่	ชื่อ/ฉายา	วัด	ตำบล	อำเภอ
27.	พระมหาไพล โสโก	ประชามำรุง	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
28.	พระครูอนุศาสน์ธรรมภาณ	สงเคราะห์คนชรา	เวียงนาง	เมืองมหาสารคาม
29.	หลวงปู่แดง	อภิสัทธี	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
30.	พระครูถาวร บุญโชติ (ทอด)	บ้านอุปราช	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
31.	พระครูสารกิจประยุต	หนองเขื่อนช้าง	ท่าสองคอน	เมืองมหาสารคาม
32.	พระครูกิตติสารประโชติ	สันติวันพันชาติ	ท่าสองคอน	เมืองมหาสารคาม
33.	พระครูประดิษฐ์ธรรมสาร	วัดป่าสุกมิตร	ตลาด	เมืองมหาสารคาม
34.	พระครูสถิตสิทธิคุณ	สว่างวารี	ท่าขอนยาง	กันทรวิชัย
35.	พระครูสิริปริยัติโสภิต	เจริญผล	ท่าขอนยาง	กันทรวิชัย
36.	พระครูอุดมวัฒนคุณ	บ้านตาลอก	เม็กดำ	พยัคฆภูมิพิสัย
37.	พระมหาสิทธิพงษ์	หัวดงนาค่าย	เวียงสะอาด	พยัคฆภูมิพิสัย
38.	พระครูมงคลธรรมคุณ	เกาะแก้วโกสัม	โกสัมพิสัย	โกสัมพิสัย
39.	พระครูเชษฐภคณาจารย์	-	-	เมืองมหาสารคาม
40.	พระครูวรกิจสุนทร	บ้านหัวหนอง	-	บรบือ
41.	พระครูปทุมสารโสภิต	-	-	เขียงยืน
42.	พระครูวิศิษฎ์วิริยาภรณ์	บรบือสราภรณ์	-	บรบือ
43.	พระครูปัญญานันทคุณ	หนองบัวแดง	-	นาเชือก
44.	พระครูปัญญาคุณาภรณ์	โพธิ์ชัยนิมิต	-	พยัคฆภูมิพิสัย
45.	พระครูโพธิสถิตย์	บ้านท่าสองคอน	ท่าสองคอน	เมืองมหาสารคาม
	พระอาจารย์บุญธรรม			

สำรวจและรวบรวม เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2541 (โดย 1. นายบุญเจริญ แก้วบุคดา นายก พุทธสมาคมมหาสารคาม ประธาน อนุกรรมการกิจกรรม ส่งเสริมพุทธศาสนา ประชาคม จังหวัด มหาสารคาม 2. นายฉลองชัย ไตรรัตน์ นายกยุวพุทธิกสมาคมมหาสารคาม รองประธาน อนุกรร มการกิจกรรม ส่งเสริมพุทธศาสนาประชาคม จังหวัดมหาสารคาม 3. นายบุญ ชมพู เลขานุการ พุทธสมาคม มหาสารคาม อนุกรรมการและเลขานุการกิจกรรม ส่งเสริมพุทธศาสนาประชาคม จังหวัดมหาสารคาม)

ภาคผนวกที่ 5

แผนงานโครงการประชาคมด้านองค์กรเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

แผนงานโครงการประชาคมด้านองค์กรเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม
โครงการที่ 1

1. ชื่อโครงการ : การส่งเสริมประสิทธิภาพและศักยภาพขององค์กรชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม
2. วัตถุประสงค์
 1. เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในด้านการจัดการ การผลิต การตลาด ขององค์กรเศรษฐกิจชุมชน
 2. เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรเศรษฐกิจชุมชน
3. เป้าหมาย

พื้นที่โครงการนำร่อง 6 อำเภอ อำเภอละ 1 กลุ่ม (องค์กร) กลุ่มละ 30 คน รวม 180 คน ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มเลี้ยงสัตว์ โค-กระบือ กลุ่มเลี้ยงเป็ดไก่ กลุ่มสหกรณ์กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรรม (พืช)
4. วิธีการดำเนิน
 1. สำรวจหาข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย
 2. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 3. ทักษะศึกษาดูงาน
 4. จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกลุ่ม (สัมมนาเชิงปฏิบัติการ) 2 วัน
 5. การติดตามประเมินผล
5. สถานที่ดำเนินงาน
 1. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 2. ตามพื้นที่ของกลุ่มเป้าหมาย
6. ระยะเวลาการดำเนินงาน

ปีงบประมาณ 2541 (1 ตุลาคม 2540-30 กันยายน 2541)
7. งบประมาณดำเนินงาน

ขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ-เอกชน จำนวน 180,000 บาท

8. หน่วยงานดำเนินการ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

9. หน่วยงานร่วมดำเนินการ

1. มหาไทย์ ได้แก่ สำนักงานจังหวัด และสำนักงานพัฒนาชุมชน
2. การศึกษานอกโรงเรียน
3. อุตสาหกรรม
4. สาธารณสุข
5. แรงงานและสวัสดิการสังคม
6. พาณิชย์จังหวัด
7. เกษตรจังหวัดมหาสารคาม
8. องค์การพัฒนาชุมชน
9. องค์การบริหารส่วนตำบล
10. หอการค้า
11. องค์การร่วมภาครัฐและภาคเอกชน (กรอ.)
12. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร/สมาชิกสภาจังหวัดมหาสารคาม

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจชุมชน ได้รับความรู้ ประสบการณ์และทักษะในการทำงาน
2. สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้กับองค์กรเศรษฐกิจชุมชน

(ลงชื่อ).....ผู้เสนอโครงการ
(.....)

ตำแหน่ง.....

(ลงชื่อ).....ผู้อนุมัติโครงการ
(.....)

ตำแหน่ง.....

โครงการที่ 2

1. ชื่อโครงการ : ตลาดนัดสินค้าเคลื่อนที่เพื่อจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลผลิตขององค์กรเศรษฐกิจชุมชน

2. หลักการและเหตุผล

จังหวัดมหาสารคามมีจำนวน 11 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ ในสภาวะปัจจุบันเศรษฐกิจอยู่ในภาวะถดถอย ซึ่งรัฐบาลได้พยายามแก้ไขปัญาและฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งมองโดยภาพรวมองค์กรเศรษฐกิจชุมชนนั้นมีอยู่มากมาย แต่ทุกวันนี้ธุรกิจต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม ไม่มีตลาดกลางรองรับสินค้าของชุมชนที่เป็นระบบ

ดังนั้นประชาคมจังหวัดมหาสารคาม ได้เล็งเห็นปัญหาในเรื่องนี้จึงร่วมกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดมหาสารคาม, อุตสาหกรรมจังหวัดมหาสารคาม, พัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม เกษตรจังหวัดมหาสารคาม จัดทำโครงการนี้ขึ้น

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมด้านการตลาดให้เกษตรกร
2. เพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภค ในราคาที่เป็นธรรม
3. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้าของเกษตรกร
4. เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค มิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ

4. เป้าหมาย

11 อำเภอ 12 กิ่งอำเภอ

5. ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

กำหนดเวลาจัดตลาดนัดของแต่ละเดือน

<u>วันที่</u>	<u>สถานที่</u>
9-10-11	อำเภอเมือง
12-13	อำเภอแกดำ
14-15	อำเภวาปีปทุม
16-17	อำเภอนาคู
18-19-20	อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย

<u>วันที่</u>	<u>สถานที่</u>
21-22	อำเภอขามเฒ่า
23-24	อำเภอหนองบัว
25-26	อำเภอบรบือ
27-28	อำเภอกุดรัง
1-2	อำเภอโกสุมพิสัย
3-4	อำเภอเขียงยืน
5-6	กิ่งอำเภอชุมชน
7-8	อำเภอกันทรวิชัย

6. งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้งบประมาณในการประชาสัมพันธ์และจัดสถานที่ 13 จุด ๆ ละ 10,000 บาท รวม 130,000 บาท

7. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ประชาสัมพันธ์มหาสารคาม

8. หน่วยงานร่วมดำเนินการ

1. ประชาชนผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าและบริการในราคายุติธรรม
2. สามารถรักษาระดับสินค้าและบริการให้อยู่ในภาวะปกติ ไม่ให้มีการฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าและบริการ โดยไม่มีเหตุผลพอสมควร
3. ประชาชนผู้บริโภคเข้าใจ ถึงภาวะตลาดและสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าและบริการ

(ลงชื่อ).....ผู้เสนอโครงการ
(.....)

ตำแหน่ง.....

(ลงชื่อ).....ผู้อนุมัติโครงการ
(.....)

ตำแหน่ง.....

โครงการที่ 3

1. ชื่อโครงการ : โครงการสร้างเครือข่ายองค์กรเศรษฐกิจชุมชน

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อติดต่อประสานงานในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน
2. เพื่อศึกษาและเรียนรู้ รวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3. เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

3. เป้าหมาย

ต้องการให้เป็นสถาบันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในจังหวัดมหาสารคาม

4. วิธีการดำเนินงาน

1. รวบรวมเอกสารขององค์กรเศรษฐกิจชุมชนของทุกหน่วยงานในจังหวัดมหาสารคาม
2. จัดประชุมผู้นำกลุ่มองค์กรเศรษฐกิจชุมชนทุกระดับ
3. ประชาสัมพันธ์ โดยผ่านวิทยุ จดหมายข่าว และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
4. ติดตาม ประเมินผล

5. ระยะเวลา

มกราคม-ธันวาคม 2541

กิจกรรม	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.รวบรวมองค์กรเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม												
2.จัดประชุมผู้นำกลุ่มองค์กรเศรษฐกิจชุมชนทุกระดับ												
3.ประชาสัมพันธ์												
3.1 วิทยุ												
3.2 จดหมายข่าว												
4.ติดตามประเมินผล												

หมายเหตุ กิจกรรมเครือข่ายจะเกิดขึ้นจากมติที่ประชุมผู้นำกลุ่มองค์กรเศรษฐกิจชุมชน

6. งบประมาณ

ขอรับงบประมาณสนับสนุนจาก

1. จากหน่วยงานที่รับผิดชอบกลุ่มเป้าหมาย
2. เงินบริจาค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด
3. เงินบริจาคจากหน่วยธุรกิจ/เอกชน ในจังหวัดมหาสารคาม

โดยใช้เป็นค่าดำเนินการ 75,000 บาท และค่าประชาสัมพันธ์ 15,000 บาท รวม 95,000 บาท

7. ผู้รับผิดชอบ

1. ประชาคมจังหวัดมหาสารคาม
2. คณะทำงานประชาคมส่งเสริมองค์กรเศรษฐกิจชุมชน

(ลงชื่อ).....ผู้เสนอโครงการ

(.....)

ตำแหน่ง.....

(ลงชื่อ).....ผู้อนุมัติโครงการ

(.....)

ตำแหน่ง.....

ภาคผนวกที่ 6

เอกสารประชุมสัมมนาเรื่อง

“การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ช สภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะ”

ร่าง

โครงการจัดทำแผนแม่บท “สืบสานตำนานเมือง”

1. ชื่อและลักษณะโครงการ

1.1 <u>ชื่อโครงการ</u>	สืบสานตำนานเมือง
1.2 <u>ลักษณะของโครงการ</u>	โครงการใหม่
1.3 <u>ระยะเวลาของโครงการ</u>	5 ปี (พ.ศ. 2540 - 2544)
1.4 <u>เป้าหมาย</u>	
1.4.1	นักศึกษาและประชาชนทั่วไป/ครูอาจารย์
1.4.2	นักท่องเที่ยว
1.4.3	ห้องปฏิบัติการโครงการสืบสานตำนานเมือง

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- 2.1 มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม
- 2.2 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 2.3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

3. ผู้ดำเนินการ

- 3.1 รศ.สถาพร พันธุ์มณี
- 3.2 นางสาวยุวดี ตปนียากร
- 3.3 ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

4. เหตุผล ความจำเป็น และหลักการในการจัดทำ

ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วประกอบกับการพัฒนาประเทศในด้านอุตสาหกรรม ได้ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไหลบ่าของวัฒนธรรมตะวันตก ส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการบริโภคนิยมตามยุค ตามสมัย ทำให้คนยุคใหม่ในสังคมหลงลืม และละเลยรากเหง้าของวัฒนธรรมดั้งเดิมในสาขาต่าง ๆ พฤติกรรมดังกล่าวนี้ได้ขยายวงกว้างออกอยู่ในระดับที่เป็นห่วง ขาดการสืบสานที่เป็นระบบและต่อเนื่องจากคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นใหม่ ดังนั้น การสืบสานประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาของบรรพ

บุรุษโดยเฉพาะวัฒนธรรมตั้งแต่อดีต จึงเป็นกิจกรรมที่อาจจะช่วยให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เบาบางลงได้บ้างในระดับหนึ่ง

4.1 ความจำเป็นในการจัดทำโครงการสืบสานตำนานเมือง

เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาที่ก่อตัวทวีความรุนแรงขึ้นมาเป็นลำดับ ในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นระบบเศรษฐกิจ สภาพความเป็นไปของความเป็นอยู่ระบบการเมือง และการปกครองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เป็นไปตามบริบทของสังคมโลก การทำความเข้าใจถึงรากเหง้า ด้านวัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมการสืบสานที่เป็นระบบ มีความหลากหลายและถูกต้อง แม่นยำ ตามหลักวิชาการ ในการสืบสานตำนานเมือง หน่วยงานทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปจึงจำเป็นต้องจัดให้มีโครงการและกิจกรรมที่สืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ รักษา และเผยแพร่ให้วัฒนธรรมคงอยู่สืบนานเท่านาน

4.2 พื้นที่ตั้งที่เหมาะสมในการจัดทำโครงการสืบสานตำนานเมือง

เมื่อพิจารณาถึงระดับภูมิภาคแล้ว จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ถือว่าเป็นศูนย์กลางและแอ่งอารยธรรมมีหลักฐานทางวัฒนธรรมอยู่มากมาย รวมไปถึงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของจังหวัดมหาสารคาม ถึงแม้ว่าจะมีสถาบันการศึกษาในจังหวัดได้ให้ความสนใจศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของจังหวัดอยู่อย่างต่อเนื่องก็ตาม แต่สถาบันทางการศึกษาหลายแห่งก็มีข้อจำกัดในเรื่องภาระกิจที่มีอยู่มากที่จะต้องรับผิดชอบ ซึ่งทำให้บางครั้งการสืบสานในเชิงของประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมได้ถูกทอดทิ้งในบางโอกาส ขาดความต่อเนื่องในการสืบสาน ทำให้ข้อมูลทางวิชาการบางสาขาขาดความชัดเจน ดังนั้นการจัดทำโครงการแผนแม่บทสืบสานตำนานเมือง จึงเป็นการรวมกลุ่มของกลุ่มชนในพื้นที่ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น ต่อประเทศชาติ สืบสานตำนานต่าง ๆ ไว้เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษาต่อไป

4.3 ความเหมาะสมในการจัดทำโครงการแผนแม่บท

อาจจะพิจารณาได้จากหลักการ 2 ประการ คือ

4.3.1 ความเหมาะสมทางด้านประวัติศาสตร์ เมืองมหาสารคาม หลังจากที่ถูกแยกตัวจากจังหวัดร้อยเอ็ดและตั้งเป็นเมืองมหาสารคามขึ้น นับเวลาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน 132 ปี มีเรื่องราวและหลักฐานทางประวัติศาสตร์อยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นเสาชิงช้า คอนปู้ตา ดึกดิน หรือแม้แต่โบราณสถานพระธาตุนาคูน ปรากฏที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วบริเวณจังหวัดมหาสารคาม และบริเวณจังหวัดใกล้เคียงล้วนแต่มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น โดยเฉพาะแหล่งชุมชนโบราณที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่รอการสืบสานฟื้นฟู เพื่อให้ผู้คนในท้องถิ่นได้เกิดความภาคภูมิใจในความเจริญรุ่งเรืองที่มีมาแต่อดีต ตลอดจนให้ผู้คนที่มาเยี่ยมชมมหาสารคามเกิดความตื่นตาตื่นใจในความเปี่ยมมหา (เมืองที่มีความยิ่งใหญ่) สารคาม (เมืองที่มีสาระ) สรุปโดยรวมก็คือ เมืองยิ่งใหญ่ที่มีสาระ

4.3.2 ความเหมาะสมทางด้านกายภาพ จังหวัดมหาสารคาม เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่

บริเวณศูนย์กลางของภาคอีสานเป็นเมืองทางการศึกษาที่สำคัญจังหวัดหนึ่ง ของภาคอีสานและประเทศ เขตติดต่อของเมืองมหาสารคามทั้ง 4 ทิศ มีจุดเชื่อมต่อระหว่างภาคอีสานตอนบนและตอนล่าง

ดังนั้นจังหวัดมหาสารคามจึงเป็นจังหวัดหนึ่งที่นักวิชาการหลายสาขาให้ความสนใจ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทั้งภายใน และต่างประเทศ โดยเฉพาะชุมชนแหล่งที่ตั้งถาวรวัตถุทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาต่าง ๆ ของบรรพบุรุษที่ปรากฏในหนังสือผูก ฯลฯ

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าจากการศึกษาถึงความจำเป็นของจังหวัดมหาสารคามที่จะต้องมีการสืบสานตำนานเมืองที่มีศักยภาพในทางบริหารงานการเก็บรักษา เผยแพร่ วัฒนธรรม ที่เป็นระบบสากลและต่อเนื่อง

นอกจากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวแล้วเมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำงานด้านสืบสานตำนานเมืองขึ้น เพื่อรับผิดชอบจัดทำโครงการ คณะกรรมการได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานด้านสืบสานตำนานเมือง สมควรที่จะกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการดำเนินการให้ชัดเจนไว้ดังนี้

แนวทางด้านการจัดรูปแบบโครงสร้างของโครงการฯ

1. เพื่อรณรงค์ เผยแพร่ สืบสานงานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น
2. เป็นโครงการที่เน้นการให้การศึกษาวิชาการ รวมทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่สอดคล้องสนองตอบต่อความต้องการและสภาพของสังคม โดยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนที่เกินความจำเป็นกับสถาบันฯ ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่
3. เป็นโครงการที่เห็นบทบาทของด้านการปรับปรุงสร้างและส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
4. เป็นโครงการที่สร้างสภาพการณ์ในอดีตมาจำลองให้เห็นจริงในทุกมิติในระบบสังคมจากอดีตปัจจุบัน และอนาคต กล่าวคือ มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัดห้อง อาคารสถานที่ ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เหมือนจริง เพื่อให้ประชาชน เยาวชน และผู้สนใจมีความรู้สึกว่าตนเองกำลังอยู่ในสภาพของที่เป็นจริง

5. วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อจัดทำแผนแม่บทเสร็จสิ้นครบถ้วนแล้ว วัตถุประสงค์ของโครงการจะประกอบด้วย

- 5.1 แผนแม่บทและรายละเอียดอื่น ๆ จะเป็นกรอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเป็นแผนที่สามารถตอบสนองนโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงระยะที่ยาวนาน
- 5.2 การจัดทำกิจกรรมของโครงการจะเป็นระบบและเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการทั่วไป
- 5.3 สนองตอบความต้องการของคนและชุมชนในพื้นที่ทำให้ทุกคนเกิดจิตสำนึกในหน้าที่ในการรณรงค์ เผยแพร่และอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

5.4 กิจกรรมของโครงการมีความสอดคล้อง ยืดหยุ่นปรับสภาพ ให้กลมกลืนกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

5.5 ให้บริการทางวิชาการแก่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน จัดบริการฝึกอบรม เปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกสามารถใช้ศูนย์เครื่องมือของสำนักงานโครงการ โดยเน้นการให้บริการแก่กิจการต่าง ๆ ด้านวัฒนธรรมตามความต้องการของ หน่วยงานในพื้นที่ และของประเทศ โดยส่วนรวมตลอดจนภูมิภาคและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นอันดับแรก

5.6 ส่งเสริม พื้นฟู และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดและเขตภาคอีสานตอนเหนือ ซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งศิลปะและ โบราณสถานที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ ให้คงอยู่ตลอดไป

6. วิธีดำเนินการของโครงการ

6.1 ความเป็นมาของการจัดทำโครงการแผนแม่บทนับแต่ปีพุทธศักราช 2539 เป็นต้น มาจนถึงปี พุทธศักราช 2540 เป็นการประชุมปรึกษาหารือในลักษณะของการประชุมเฉพาะกิจของ คณะบุคคลที่มีจิตสำนึกในความเป็นอยู่ที่ดีร่วมกัน เพื่อหาแนวทางทำกิจกรรมสืบสานตำนานเมือง และในที่สุดกิจกรรมก็ได้กำเนิดขึ้น ในวัน อาทิตย์ที่ 16 พฤศจิกายน 2540 โดยกิจกรรมในวันดังกล่าว นั้น ประกอบด้วย

6.1.1 การรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อร่วมงานเดินสืบสานตำนานเมือง เป็นจำนวนมากในภาคกลางวัน

6.1.2 กิจกรรมได้รับความสนใจจากนักวิชาการจากส่วนกลาง และสื่อมวลชน เป็น อย่างดี

6.1.3 ภาคกลางคืน เป็นการระดมชุมชนในเขตพื้นที่ทั้งภาครัฐและเอกชนร่วม กิจกรรมที่เป็นสาระและสร้างความสนุกสนานแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกันอย่าง ทัวหน้า โดยเฉพาะ อย่างยิ่งประชาชนในเขตพื้นที่เกิดความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการสืบสานตำนานเมืองในครั้ง นี้

6.1.4 จัดตั้งกลุ่มบุคคลเพื่อทำงานด้านสืบสานตำนานเมืองขึ้นโดยเฉพาะ

6.2 ขั้นตอนและแผนดำเนินการ

ขั้นตอนและแผนดำเนินการ การจัดทำแผนแม่บทของโครงการเป็นการดำเนินการเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพการสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อใช้รองรับสถานการณ์ ในอนาคต ขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการมีแผนการดำเนินงานดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะจัดทำโครงการ (พฤศจิกายน 2540-ธันวาคม 2540) การจัดทำแผนแม่บทของโครงการฯ เป็นการเริ่มต้นใหม่ ดังนั้น การจัดการต่าง ๆ ทุกขั้นตอนจะต้องเริ่มต้นงานใหม่ด้วยตนเองในทุกด้าน อันได้แก่

ก. การจัดเตรียมโครงสร้างงานวิชาการ

ข. การจัดเตรียมโครงสร้างงานบริหาร

ค. การจัดเตรียม ความต้องการบุคลากรทั้งงานวิชาการ, สนับสนุนวิชาการ, งานบริหาร, ชุรการ

ง. งานจัดเตรียมงบประมาณ/วัสดุอุปกรณ์/ครุภัณฑ์ฯ

งานด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้จะได้นำไปจัดทำรายละเอียดในแผนแม่บทโดยใช้หลักวิชาการเป็นบรรทัดฐานในการจัดทำและนำเสนอคณะกรรมการโครงการได้พิจารณาในขั้นต้นและนำมาแก้ไขปรับปรุงเป็นร่างที่สมบูรณ์ต่อไป

แผนภูมิที่ 1 แสดงระยะและภารกิจของการดำเนินการ

กิจกรรม	พ.ย. 40	ธ.ค. 40	ม.ค. 41	หมายเหตุ
1. จัดทำโครงการ				
- กำหนดแนวทาง				
- จัดทำร่างโครงการ				
- ปรับปรุงแก้ไขร่างโครงการ				
2. จัดทำโครงสร้างทางวิชาการ				
- กำหนดสาขาที่สืบสาน				
- กำหนดกลุ่มเป้าหมาย				
3. จัดทำโครงสร้างด้านบริหาร				
4. ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการ				
ของบุคลากร				
5. ประชาสัมพันธ์โครงการ				
6. เสนอโครงการ/อนุมัติ				
7. จัดหาห้องปฏิบัติการ				
8. จัดทำผังแม่บท				
9. จัดเตรียมงบประมาณ				

ระยะที่ 2 ระยะจัดเตรียมการให้พร้อมสำหรับดำเนินการเต็มรูปแบบ (พ.ศ. 2541-พ.ศ.2542) นอกเหนือไปจากการเตรียมการต่าง ๆ ซึ่งได้ดำเนินการไปแล้วนั้น การดำเนินการในระยะที่ 2 มีงานต่าง ๆ ที่ต้องเตรียมและดำเนินการคือ

1. งานเกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างและปรับปรุงห้องปฏิบัติการ ประกอบด้วย

- 1.1 การกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่
- 1.2 สิ่งแวดล้อมโดยรอบพื้นที่เป้าหมาย

2. งานวิชาการ

- 2.1 จัดเตรียมบุคลากร
- 2.2 จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์

3. งานด้านบริการ

ในโครงสร้างการบริหารงานในระบบของส่วนราชการที่พื้นที่สำนักงานตั้งอยู่รูปแบบของการบริหารจะถูกกำหนดเป็น โครงสร้างร่วมอยู่แล้ว แต่การดำเนินการของแผนแม่บทนี้จะเน้นระบบงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีการบริหารงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

- 3.1 การจัดตั้งหน่วยงานหรือที่ทำการสำนักงานที่เป็นเอกเทศ
- 3.2 การจัดเตรียมบุคลากร
- 3.3 การจัดวางระบบงานต่าง ๆ
- 3.4 ออกระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับระเบียบของส่วน

ราชการที่สำนักงานโครงการฯ ตั้งอยู่

4. งานจัดเตรียมบุคลากร

เพื่อรองรับงานวิชาการ ได้แก่ การจัดหาคณาจารย์และบุคลากรที่มีคุณวุฒิและคุณสมบัติที่ตรงและสอดคล้องกับความต้องการดำเนินโครงการฯ โดยวิธีการต่อไปนี้

- 4.1 ทำการศึกษาและสำรวจจำนวนผู้ที่มีคุณสมบัติที่ต้องการจากภายในพื้นที่และภายในประเทศว่ามีจำนวนเท่าไรและมีอยู่ที่ใดบ้าง เช่น ในสถานศึกษาทุกระดับในหน่วยงานราชการ ตัวแทนคัม ชาวคัม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงในหน่วยงานของธุรกิจเอกชน

- 4.2 คัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเพื่อประกาศเกียรติคุณที่ทำคุณประโยชน์
หรือเอื้ออำนวยในกิจกรรมของโครงการฯ

- 4.3 เชิญครูอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ/ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากหน่วยงานอื่นทั้งภายในและต่างประเทศ ทำการบรรยาย และเข้าร่วมชมกิจกรรมโครงการฯ ตามโอกาสที่เหมาะสม เพื่อรองรับงาน สนับสนุนวิชาการ ได้แก่ การจัดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในสาขาต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนงานโครงการฯ และช่วยงานวิจัยและพัฒนา เช่น ช่างเทคนิค, เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา, เจ้าหน้าที่วิเคราะห์, นักวิทยาศาสตร์ และนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เป็นต้น

5. งานบริหาร

5.1 จัดตั้งหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ ตามระเบียบของส่วนราชการ

5.2 จัดเตรียมบุคลากร (ดูข้อที่ 4)

5.3 จัดวางระบบงานต่าง ๆ

เพื่อรองรับงานบริหารและธุรการ ได้แก่ งานคณะกรรมการ/คณะทำงานต่าง ๆ และหน่วยงานธุรการของโครงการฯ

6. จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์

การจัดทำกิจกรรมโครงการในลักษณะต่าง ๆ จำเป็นจะต้องมีเครื่องมือสำหรับดำเนินการเป็นจำนวนมากเครื่องมือเหล่านั้นมีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ราคาสูง ราคาต่ำ จัดทำได้ยากและจัดหาได้ง่าย ฯลฯ นอกจากนี้ยังต้องจัดทำวัสดุอุปกรณ์ และสื่อการศึกษาต่าง ๆ อีกด้วย

7. จัดหางบประมาณเพื่อดำเนินการตามโครงการ

การดำเนินการนั้นจะต้องมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องจัดเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นรวมทั้งการหาแหล่งเงินทุนที่จะช่วยสนับสนุนการดำเนินการของโครงการ เช่น การสนับสนุนจากรัฐ โดยการก่อตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาจังหวัด โครงการวิจัย และแหล่งเงินสนับสนุนจากภาคเอกชน และองค์กรการกุศลต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

แผนภูมิที่ 2 ระยะเวลาและกิจกรรมการดำเนินการ

กิจกรรม	2541			2542			หมายเหตุ
	1-4	5-8	9-12	1-4	5-8	9-12	
1. <u>สิ่งก่อสร้างและห้องปฏิบัติการ</u>							
- กำหนดขอบเขตพื้นที่							
- สิ่งแวดล้อมโดยรอบ							
2. <u>งานวิชาการ</u>							
- จัดเตรียมบุคลากร							
- จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์							
3. <u>งานด้านบริการ</u>							
- จัดเตรียมหน่วยงานหรือที่ทำการ							
- สำนักงาน							
- จัดเตรียมบุคลากร							
- จัดวางระบบงานต่าง ๆ							
- ออกระเบียบข้อบังคับ							
4. <u>งานจัดเตรียมบุคลากร</u>							
- จัดหาผู้ที่มีคุณสมบัติและ							
ภูมิปัญญาชาวบ้าน							
- จัดเตรียมอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ							
5. <u>งานด้านบริหาร</u>							
- จัดเตรียมบุคลากร							
- จัดวางระบบงาน							
- จัดตั้งองค์กรฯ							
6. <u>งานจัดหาเครื่องมือ/อุปกรณ์</u>							
7. <u>งานจัดทำงบประมาณ</u>							

ระยะที่ 3 ระยะดำเนินโครงการ (พ.ศ. 2542 เป็นต้นไป)

เมื่อโครงการได้จัดเตรียมความพร้อมตามระยะที่ 1 และระยะที่ 2 แล้ว การดำเนินการของโครงการฯ จะเป็นเอกเทศ ลดขั้นตอนบางอย่างทำให้งานโครงการแต่ละภารกิจมีความคล่องตัว ครอบคลุม การดำเนินงานในขั้นนี้จะเป็นการดำเนินการซึ่งประกอบด้วย การสืบสานในพื้นที่เป้าหมายแต่ละจุด (ภาคสนาม) และการสืบสานในลักษณะของงานวิชาการ กล่าวคือ การอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น ภาระกิจงานแต่ละอย่างจะมีการประเมินผลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทุกขั้นตอน

อนึ่ง ภารกิจหลักของโครงการจะให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนด้วยการให้บริการทางวิชาการ ได้แก่ การฝึกอบรม การวิจัยและการพัฒนาการเก็บรวบรวมและตรวจสอบข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงการให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนให้ร่วมใช้อุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ เป็นต้น

7. โครงสร้างของโครงการสืบสานตำนานเมือง

แผนภูมิที่ 3 การแบ่งส่วนงานของโครงการฯ

8. โครงสร้างทางวิชาการ

การสืบสานตำนานเมืองจะต้องมีการกำหนดสาขาทางวัฒนธรรมในการสืบสานในแต่ละภารกิจ โดยพิจารณาจากความต้องการของประเทศและท้องถิ่น ประกอบกับความพร้อมที่โครงการจะสามารถพัฒนาบุคลากร อุปกรณ์ แหล่งพื้นที่เป้าหมาย และอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยในการดำเนิน กิจกรรม เป็นประการสำคัญ

จากแนวทางการพิจารณาดังกล่าว โครงการสืบสานตำนานเมืองจะมีโครงสร้างทางวิชาการที่จะสืบสานอยู่ 3 สาขา หลัก คือ

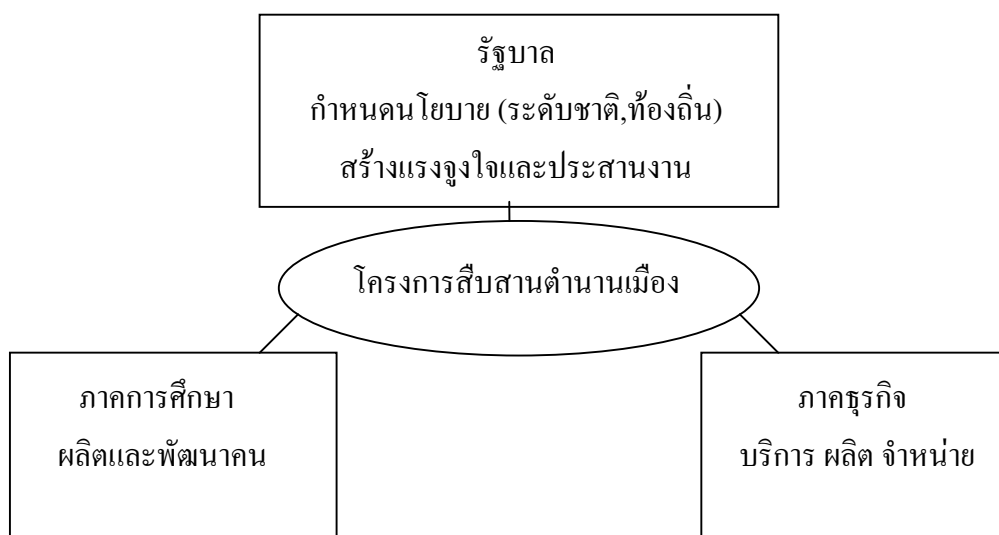
1. สาขามนุษยวิทยา
2. สาขาสังคมศาสตร์
3. สาขาสิ่งแวดล้อม

ส่วนรายละเอียดของสาขาแต่ละสาขาที่จะสืบสานจะอยู่ในรายละเอียดของโครงการกิจกรรมแต่ละสาขา

9. ความสำคัญและความร่วมมือกันระหว่างโครงการสืบสานตำนานเมือง และหน่วยงานภาครัฐ และ

เอกชน

จากองค์ประกอบการแบ่งส่วนงานของโครงการฯ และโครงสร้างทางวิชาการ งานโครงการฯ มุ่งเน้นความสัมพันธ์และความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างใกล้ชิดในทุกภารกิจของโครงการฯ จึงได้จัดระบบโครงสร้างการบริหารและการดำเนินงานในลักษณะเอื้ออำนวยให้หน่วยงานและคณะบุคคลภายนอกสามารถเข้าใช้บริการทางวิชาการ และส่งเสริมความรู้ในลักษณะต่าง ๆ ได้ทำหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังมุ่งให้มีการประสานและร่วมมือกับสถาบันอื่น ๆ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนวิชาการ ประสบการณ์และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ดังแผนภูมิที่ 4

วิจัยพัฒนา

โครงการสืบสานตำนานเมืองเป็นกิจกรรมทางสังคมเพื่อสังคม จึงมุ่งเน้นบทบาทหลักในการให้การสนับสนุนช่วยเหลือกลไกของรัฐ ในการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องให้มีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันยังต้องประสานงานและให้บริการแก่หน่วยงานคณะบุคคลทั้งภายในและภายนอก ที่มีภารกิจที่สอดคล้องกับงานของโครงการในการพัฒนา ส่งเสริม จัดเตรียมทรัพยากรมนุษย์ ให้สอดคล้องกับความต้องการ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประการสุดท้าย โครงการสืบสานตำนานเมือง ควรมุ่งเน้นประสานสัมพันธ์กับสถาบันอื่น ๆ เพื่อการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนทรัพยากรและวิทยาการซึ่งกันและกัน

กลไกการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโครงการสืบสานตำนานเมืองกับหน่วยงานภายนอก

จากโครงการและองค์ประกอบด้านวิชาการ แสดงให้เห็นกลไกสำคัญที่มุ่งสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ ร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก คือ

- กำหนดบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานด้านต่าง ๆ อย่างชัดเจน ทั้งในส่วนที่เป็นภารกิจหลัก และส่วนที่จะต้องมีการประสานงานและให้บริการ

กิจกรรมความสัมพันธ์อาจแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมสนับสนุนโครงการ ได้แก่ กิจกรรมการละเล่นทางวัฒนธรรม เป็นต้น
2. กิจกรรมทางด้านวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การปรับปรุง การสร้างสรรค์ และการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท ในกิจกรรมของโครงการฯ ให้มาก
3. กิจกรรมการบริการวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบด้วยการจัดฝึกอบรมในรูปแบบต่าง ๆ การบริการข้อมูลและสารสนเทศและให้คำปรึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ถูกต้อง เป็นต้น
4. งานด้านอื่น ๆ ประกอบด้วยการรับบริจาคเงินทุนเพื่อโครงการฯ การมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภารกิจทางด้านวัฒนธรรมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น โดยมีคณะกรรมการที่จัดตั้งเป็นการเฉพาะกิจ

10. เป้าหมายในการดำเนินงาน

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและสอดคล้องกับนโยบายด้านวัฒนธรรมของชาติ งานโครงการสืบสานตำนานเมืองจึงกำหนดเป้าหมายโดยพิจารณา ความน่าจะเป็นไปได้ในแต่ละภารกิจที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม และคำนึงถึงคุณภาพ เป็นประการสำคัญ

10.1 เป้าหมายรวมในระยะ 5 ปี ในแง่ของปริมาณผู้ที่มีส่วนร่วมกิจกรรม ซึ่งในปี พ.ศ. 2540 จะมีผู้ที่มีส่วนร่วมกิจกรรมโครงการฯ จำนวน 1,000-2,000 คน จนถึงปลาย ปี พ.ศ. 2544 จะมีผู้ที่มีส่วนร่วมกิจกรรมโครงการฯ จำนวน 10,000 คนเศษ หรืออาจจะมากกว่านี้

10.2 เป้าหมายด้านการวิจัย พัฒนา และบริการวิชาการจากโครงสร้างและหลักการ

การบริหารโครงการฯ ย่อมแสดงว่าโครงการฯ จะสามารถพัฒนาศักยภาพที่มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศในด้านการบริหารงานวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับสภาพการในปัจจุบันและอนาคต

10.3 การบริการแก่สังคม งานโครงการฯ ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการไว้ในลักษณะเชิงรุก กล่าวคือ โครงการจะต้องดำเนินการต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้สังคมทั่วไปทั้งการบริการที่ให้เปล่า และคิดค่าบริการ

11. ทรัพยากรที่ต้องการ

โครงการจัดทำแผนแม่บทของโครงการสืบสานตำนานเมืองถือว่า เป็นการดำเนินการโครงการใหม่ จึงต้องการทรัพยากรใหม่ทั้งหมด ตั้งแต่อาณาบริเวณที่ใช้เป็นที่ตั้งที่ทำการโครงการฯ การปรับปรุงดังกล่าวคือ การปรับปรุงสาธารณูปโภค ที่จำเป็น เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า และโทรศัพท์ รวมทั้งอาคารสำนักงานที่เป็นเอกเทศ

- เนื่องจากโครงการสืบสานตำนานเมืองเน้นหนักทางด้านวัฒนธรรม ความต้องการทางด้านครุภัณฑ์ทางด้านวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นและสำคัญ ซึ่งงบประมาณในส่วนดังกล่าวนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ งบดำเนินการและงบลงทุน สำหรับ 5 ปีแรกของการดำเนินการโครงการฯ งบดำเนินการจะประกอบด้วย ค่าจ้างและค่าใช้สอย ค่าตอบแทน ค่าวัสดุและค่าสาธารณูปโภค ส่วนงบลงทุนประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงห้องปฏิบัติการโครงการฯ ค่าใช้จ่ายสำหรับครุภัณฑ์สำนักงาน

12. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เป้าหมายประการสำคัญที่สุดของโครงการแผนแม่บทโครงการสืบสานตำนานเมืองก็คือ การจัดการระบบงานด้านวัฒนธรรมที่ชัดเจน สามารถเป็นแม่แบบในการจัดทำแผนแม่บทของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานด้านวัฒนธรรม โดยคาดว่าผลดีที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ประชาชน สถาบันการศึกษา องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภูมิภาคและประเทศชาติ อาจจะสรุปได้ดังนี้

ผลต่อชุมชนและภูมิภาค โครงการฯ หรือองค์กรสืบสานตำนานเมืองจะเป็นแหล่งให้บริการทางด้านวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ แก่ชุมชนในด้านการขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมและขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชน เยาวชน และผู้ที่สนใจในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนบริการวิชาการด้านวัฒนธรรมในรูปแบบที่หลากหลายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการฯ นอกจากนั้นโครงการสืบสานตำนานเมืองจะเป็นแกนนำและตัวเร่งการพัฒนาทางด้านการจัดรูปแบบขององค์กรทางวัฒนธรรมในสถาบันทางการศึกษาระดับเดียวกันและระดับต่ำกว่า ขยายวงกว้างออกไปในทุกภูมิภาค กระบวนการจัดองค์กรที่ดำเนินการสามารถตอบสนองงานของชุมชนได้อย่างรวดเร็วเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา

ผลต่อประชาชาติ นอกเหนือจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนและภูมิภาคแล้ว โครงการสืบสานตำนานเมืองยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- ตอบสนองนโยบายของรัฐบาล ในแง่ของการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติ การนิยมของไทย ใช้ของไทย ร่วมใจประหยัด
- เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษา ทางด้านวัฒนธรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อันจะยังผลให้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมมีการพัฒนา ส่งเสริม อนุรักษ์ที่ถูกต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามหลักสากล อันจะส่งผลให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเมืองมหาสารคามได้รับการเผยแพร่ให้ชาวโลกได้รู้จัก

.....

[illegible]

ภาคผนวกที่ 3

การประเมินผลการจัดงาน “สืบสานตำนานเมือง”

การประเมินผลการจัดงาน “สืบสานตำนานเมือง”

วัตถุประสงค์ของการจัดงาน

1. ต้องการสืบค้นกระตุ้นประวัติศาสตร์เมืองมหาสารคามให้ชัดเจน
2. กระตุ้นให้คนสนใจเรื่องราวของท้องถิ่นตนเอง ให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ

วัตถุประสงค์ของการประเมิน

เพื่อประมวลปัญหา ข้อบกพร่องต่างๆตลอดจนแนวทางแก้ไขปรับปรุงสำหรับข้อพิจารณาในการจัดงานต่อไป

วิธีประเมิน

ผู้ประเมินร่วมเดินสืบสานตำนานเมือง เพื่อสังเกต และสัมภาษณ์ผู้ร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสังเกต จำนวน 8 ชุด แบบสัมภาษณ์ จำนวน 48 ชุด

ผู้ประเมินเป็นนิสิตปริญญาโท วิชาเอกการวัดผลการศึกษา ชั้นปีที่ 1 จำนวน 8 คน

สรุปผลการประเมิน

1. จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ตามโครงการ	จำนวน	563	คน
- เมื่อเริ่มพิธีเปิดงาน	จำนวน	559	คน
- แต่ละกิจกรรม	ประมาณ	559	คน
- จุดปลายทางที่วิทยาลัยเทคนิค	ประมาณ	681	คน
- จุดรับประทานอาหาร	ประมาณ	706	คน
- จุดชมกิจกรรมการแสดง	ประมาณ	538	คน

คำกล่าวรายงานพิธีเปิดการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น
เรื่อง การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ

วันที่ 5 สิงหาคม 2540

ณ ห้องประชุมชั้น 3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....

เรียน ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม

ดิฉันในนามของคณะกรรมการในการจัดประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น เรื่องการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ ขอขอบพระคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ที่กรุณาสละเวลาและให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาในครั้งนี้

โครงการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่องการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหา และข้อเสนอแนะในวันนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการประชาคมจังหวัด ซึ่งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงการความร่วมมือไทย-สหประชาชาติ (THAI-UNCAP) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เลือกเอาจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดนำร่อง เพื่อจัดตั้งประชาคมจังหวัดขึ้น ตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

หลักการสำคัญของประชาคมจังหวัดก็คือ การที่ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคราชการ ภาควิชาการ ภาควิชาการ และภาคประชาชน ได้เข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันพัฒนา และร่วมกันแก้ปัญหาของจังหวัดได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน การจัดประชุมสัมมนาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการจัดการศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม ให้บรรลุเป้าหมายแห่งการเป็นเมืองการศึกษา
2. เพื่อแสวงหาแนวทาง/องค์ประกอบในการประสานงานให้เกิดความเป็นเอกภาพ และประสิทธิภาพในการพัฒนาการศึกษาของจังหวัด ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาในครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น ประมาณ 50 คน จากหลาย ๆ ฝ่ายในจังหวัดมหาสารคาม เช่น จากองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคธุรกิจ นักวิชาการ ประชาชน และสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในสาขาอาชีพต่าง ๆ ของจังหวัดมหาสารคาม

ในการจัดประชุมสัมมนาในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหลายฝ่าย ซึ่งแสดงถึงความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม สำนักงาน
สามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ส่วนภาคเอกชน
ก็มีมูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม มูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม
เป็นต้น ส่วนหน่วยงานนอกจังหวัดมหาสารคามก็มีมากมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญก็คือ สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนทางการเงิน เป็นต้น การจัดประชุม
สัมมนาในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอก
จังหวัด โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำไปสู่การเร่งรัดการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดมหาสารคามให้มี
คุณภาพยั่งยืนตลอดไป

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ดิฉันใคร่ขอกราบเรียนเชิญท่านประธานทำพิธีเปิดการสัมมนา
เพื่อระดมความคิดเห็น เรื่อง การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อ
เสนอแนะ ต่อไป

ขอกราบเรียนเชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคามค่ะ

.....

กล่าวพิธีเปิดการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น
เรื่อง “การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ”

โดย

นายวิชัย ทศนเศรษฐ (ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม)

วันศุกร์ที่ 5 สิงหาคม 2540

ณ ห้องประชุมชั้น 3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....

ท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน

ผมรู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับเชิญมาเป็นประธานในพิธีเปิด
สัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน
ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในวันนี้

ตามที่ได้รับฟังคำกล่าวรายงานเมื่อสักครู่ที่ว่า การจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นในวัน
นี้มีจุดมุ่งหมายประการสำคัญ ที่จะให้ชาวมหาสารคามได้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่ง
กันและกันเกี่ยวกับการศึกษาของจังหวัดมหาสารคามและความรู้ความเข้าใจเหล่านี้จะนำไปสู่การ
จัดระบบการแก้ปัญหาาร่วมกันในที่สุด

การสัมมนาเช่นนี้จะเป็นการสัมมนาแนวใหม่ ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาจะเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหา
องค์ความรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการศึกษาของจังหวัด รวมทั้งจุดอ่อนจุดแข็งและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ
ดังนั้นความหลากหลายทางด้านความคิดจะช่วยให้สามารถได้ข้อสรุปที่ดีและสามารถนำไปปฏิบัติ
ร่วมกันได้

ผมอยากจะชี้ประเด็นการสัมมนาในครั้งนี้ว่าเป็นกระบวนการฝึกกำลังและเสริมสร้าง
บรรยากาศการทำงานและค้นหาความจริงร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญประการแรกในการฝึก
กำลัง แก้ไขปัญหาร่วมกันในยุคไร้พรมแดน ยุคที่มีการแข่งขันกันสูง การรวมกลุ่มร่วมมือกัน
ทำงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนทวีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น ผู้ที่อยู่โดยลำพังจะดำรงตนอยู่ยากยิ่งขึ้น
แม้ระดับประเทศก็เช่นเดียวกัน ต้องมีการร่วมมือร่วมใจกัน

การสัมมนาในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นโอกาสอันดีของชาวจังหวัดมหาสารคาม ที่จะได้ทำงาน
ด้านการศึกษาาร่วมกัน ตั้งแต่ขั้นแรกของการศึกษาสภาพความเป็นจริงและปัญหารวมทั้งแนวทาง
แก้ไข

ผมก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการสัมมนาในครั้งนี้จะได้ผลสรุปออกมาและนำไปสู่การปฏิบัติ
อย่างจริงต่อไปในอนาคต

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นมงคลแล้ว ผมขอเปิดการสัมมนาเพื่อการระดมความคิดเห็นเรื่องการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ และขอให้การสัมมนาจะดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สวัสดี

.....

โครงการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น
เรื่อง “การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ”

.....

1. หลักการและเหตุผล

การศึกษาไม่ว่าจะเป็นการจัดการโดยภาครัฐและภาคเอกชน ต่างก็มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชน ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติโดยรวม จังหวัดมหาสารคามมีสถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และจัดการศึกษาในทุกระดับชั้น กล่าวคือ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา และมีสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลายถึง 8 แห่ง มีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันราชภัฏ วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยพลศึกษา และโรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นอีกหนึ่งแห่ง ความหลากหลายทั้งในสาขาวิชาที่เปิดสอนและจำนวนของสถาบัน ทำให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์รวมของการเดินทางมาศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนของนักเรียนทั้งในจังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดใกล้เคียงและทำให้จังหวัดมหาสารคามได้ชื่อว่าเป็นเมืองตากสิน หรือเมืองการศึกษา ดังนั้นการเติบโตและการขยายตัวของจังหวัดมหาสารคาม จึงมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการเติบโตของสถาบันการศึกษาเหล่านี้มาโดยตลอด

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม มูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ได้ตระหนักร่วมกันว่าเพื่อให้การจัดการศึกษาในจังหวัดมหาสารคามเป็นไปอย่างมีคุณภาพ เกิดความเข้มแข็งที่จะนำไปสู่การเป็นสถาบันที่ตอบสนองความต้องการของสังคมและสถานะการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงเห็นสมควรที่จะมีการระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา องค์กรบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ความร่วมมือ ในการเสริมสร้างศักยภาพในแต่ละสถาบันการศึกษาให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการจัดการศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม ให้บรรลุเป้าหมายแห่งการเป็นเมืองการศึกษา

2.2 เพื่อแสวงหาแนวทาง/ องค์กรประกอบในการประสานงานให้เกิดความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพในการพัฒนาการศึกษาของจังหวัด ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

3. ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา

จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 50 คน ได้แก่

- 3.1 ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม
- 3.2 ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม
- 3.3 ผู้อำนวยการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม
- 3.4 ศึกษาธิการอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม
- 3.5 นักวิชาการจากสถาบันราชภัฏมหาสารคาม
- 3.6 นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 3.7 ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม
- 3.8 ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม
- 3.9 ผู้บริหารสถาบันการศึกษาเอกชนจังหวัดมหาสารคาม
- 3.10 ผู้สื่อข่าว
- 3.11 ประธานหอการค้าจังหวัดมหาสารคาม
- 3.12 นักพัฒนาเอกชน

4. ผู้จัดการประชุมสัมมนา

- 4.1 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 4.2 สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
- 4.3 สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม
- 4.4 มูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 4.5 มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม

5. สถานที่จัดประชุมสัมมนา

ห้องประชุมชั้น 3 อาคารสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

6. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

วันที่ 5 สิงหาคม 2540

7. งบประมาณ

งบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 15,000 บาท

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าสัมมนาได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่วมมือในการหาแนวทางในการจัดการศึกษาของจังหวัดและสามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

.....

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และมูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม

ขอเชิญประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น

เรื่อง “การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ”

วันที่ 5 สิงหาคม 2540 ณ ห้องประชุมชั้น 3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....

กำหนดการ

08.30-09.00	น.	- พิธีเปิดการสัมมนาโดยผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม
09.00-10.30	น.	- ภาพรวมการจัดการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดย รศ.บุญชม ศรีสะอาด และอาจารย์ฉลาด จันทรมบัติ
10.30-10.45	น.	- อาหารว่าง
10.45-12.00	น.	- ระดมความคิดเห็นเรื่องปัญหาการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา
12.00-13.00	น.	- พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.30	น.	- ระดมความคิดเห็นเรื่องปัญหาการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา
14.30-16.30	น.	- ระดมความคิดเห็นในเรื่องปัญหาการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
16.30-17.30	น.	- สรุปแนวทางในการจัดการศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม
17.30		- ปิดการประชุมสัมมนา

๐๐๐๐๐๐๐๐

สารบัญ

	หน้า
1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดมหาสารคาม	1
2. สภาพการศึกษาปัจจุบัน	3
3. การเรียนต่อของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม	4
4. ปัญหาการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม	6
5. แนวโน้มทางการศึกษา	11
6. แนวคิดและข้อเสนอแนะ	11
 เอกสารอ้างอิง	 13-14

ดัชนีตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 จำนวนหมู่ ตำบล และประชากรของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม	15
ตารางที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียน ครู-อาจารย์ในสถานศึกษาระดับอนุบาล ถึงมัธยมตอนปลายทุกสังกัด ปี พ.ศ. 2539	15
ตารางที่ 3 จำนวนอาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษา ในสถานศึกษาที่จัดสอน ประเภทอาชีวศึกษา และจัดสอนระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2539	16
ตารางที่ 4 จำนวนนิสิตปริญญาตรี ภาศปกติ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2539	17
ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์โครงการวิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม	17
ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคามตามทัศนะของผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ และครูผู้สอนโดยการสอบถามและสัมภาษณ์	18
ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดมหาสารคามตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน โดยการสอบถาม และสัมภาษณ์	22
ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดมหาสารคามตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน โดยการสอบถาม และสัมภาษณ์	24
ตารางที่ 9 ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาจากคำถามปลายเปิด ระดับมัธยมศึกษาในจังหวัด มหาสารคาม จากการตอบคำถามของผู้บริหาร ครูผู้สอน	25
ตารางที่ 10 ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาจากคำถามปลายเปิด ระดับอาชีวศึกษาในจังหวัด มหาสารคาม จากการตอบคำถามของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน	28
ตารางที่ 11 แนวทางแก้ปัญหาจากคำถามปลายเปิด ระดับอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม จากการตอบคำถามของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน	30
ตารางที่ 12 สรุปแผนการรับนิสิตใหม่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ตามแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 8-9 พ.ศ. 2540-2549)	34

การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม

สภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ

บุญชม ศรีสะอาด

ฉลาด จันทรมบัติ

5 สิงหาคม 2540

บทความนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาวเคราะห์การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม โดยกล่าวถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและข้อเสนอแนะ ผลการวิเคราะห์นี้ได้มาจากการประมวลผลในหลายทาง เช่น จากข้อมูล-สถิติต่างๆ จากผลการศึกษาของผู้ที่ได้เสนอการอ้างอิงไว้ท้ายบทความ จากการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง กับผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครูอาจารย์ ในโรงเรียน สถาบันการศึกษาทุกระดับ ในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม 2540 และจากประสบการณ์ของผู้เขียน ทั้งนี้จะกล่าวถึง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดมหาสารคาม สภาพการศึกษาปัจจุบัน การเรียนต่อของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม ปัญหาการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม แนวโน้มทางการศึกษา แนวคิดและข้อเสนอแนะไปตามลำดับ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดมหาสารคาม

มหาสารคาม เป็นนามมงคลนามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนามชื่อจังหวัด เมื่อ พุทธศักราช 2408 ซึ่ง แปลโดยศัพท์แล้ว หมายถึง ถิ่นฐานที่อุดมสมบูรณ์ด้วยความดีงามทั้งปวง (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539 : 1)

จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่บริเวณส่วนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ ประมาณ 475 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 5,268 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อจังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และสุรินทร์ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูง พื้นที่เป็นดินปนทราย หรือไม่ก็เป็นทรายล้วน ไม่มีภูเขา มีทุ่งนาสลับป่าโปร่ง (สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม. 2539) เมื่อพิจารณาที่ตั้งอาจกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครองเป็น 11 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 133 ตำบล 1,691 หมู่บ้าน มีประชากรรวม 930,564 คน (รายละเอียดในตาราง 1) ความหนาแน่นของประชากร 177 คน/ ตร.กม. ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ประมาณ 1,404 คน/ ตร.กม. นอกเขต 158 คน/ตร.กม. (รายละเอียดของจำนวนหมู่บ้าน ตำบล และประชากรของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม เมื่อ

เดือนพฤศจิกายน 2539 แสดงในตาราง 1 ภาคผนวก) จากปี 2533 ถึง 2537 ประชากรมีอัตราเกิดเฉลี่ยร้อยละ 1.4 มีอัตราตายร้อยละ 0.4 ดังนั้นจึงมีอัตราเพิ่มร้อยละ 1 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product -GPP) ณ ราคาตลอดปี 2536 จำนวน 14,750.029 ล้านบาท เฉลี่ยรายได้ต่อหัวของประชากรในปี 2536 คือ 17,039 บาท/คน/ปี มีอัตราการเจริญเติบโตในช่วง 2531-2536 เฉลี่ยร้อยละ 7.44 ต่อปี (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539 : 1-2)

ประชากรร้อยละ 88.73 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในพื้นที่ 2.48 ล้านไร่ หรือร้อยละ 74.92 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ปลูกพืชต่าง ๆ อันดับ 1 คือ ข้าว 1.95 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 85.45 รองลงมาคือ มันสำปะหลัง ร้อยละ 8.63 หม่อนไหม ร้อยละ 3.23 อ้อยโรงงาน ร้อยละ 0.98 โครงสร้างอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีเงินลงทุนต่ำกว่า 10 ล้านบาท เช่น โรงสีข้าว (372 โรง) โรงงานทำมันเส้นและมันอัดเม็ด (78 โรง) โรงสูบลี (34 โรง) โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า โรงซ่อมรถยนต์ จักรยานยนต์ โรงกลึงชิ้นส่วน โรงพิมพ์ โรงผลิตวัสดุก่อสร้าง สินค้าออกเกือบทั้งหมดเป็นสินค้าเกษตรขั้นปฐมภูมิ (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539 : 3-4)

มีแรงงานเป็นจำนวนมากในจำนวนนี้ไปทำงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ข้อมูลปี พ.ศ. 2526-2539 จำนวนเงินโอนของผู้ที่ทำงานต่างประเทศ อยู่ระหว่างปีละ 130-247 ล้านบาท เป็นจังหวัดอยู่ในเขตส่งเสริมลงทุนเขต 3 ได้สิทธิประโยชน์จาก BOI (Board of investment) เต็มที่ (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539 : 5)

จังหวัดมหาสารคามมีปัญหาสำคัญหลายด้าน (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2537 : 1-2, สุกิจ ศรีปัดดา. 2536 : 3-8) สรุปได้ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ มีปัญหาการเกษตรกรรมหลายประการเช่น ประสิทธิภาพการผลิตต่อไร่ต่ำ การใช้ดินไม่เหมาะสมและมีดินเค็มจำนวนมาก ด้านการประมงมีผลผลิตน้อยต้องนำเข้าจากต่างจังหวัด ด้านการปศุสัตว์ไม่ได้มุ่งเชิงธุรกิจ ส่วนใหญ่เป็นรายย่อย อาหารสัตว์มีราคาสูง ด้านภาวะเศรษฐกิจในครัวเรือนเกษตรกรมีปัญหาหลายประการ เช่น เกษตรกรมีรายได้น้อย มีหนี้สินมากกว่าร้อยละ 50.43 มีการว่างงานหลังฤดูทำนา และว่างงานแอบแฝงด้านบริการการเกษตรยังให้บริการข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตและการตลาดไม่ทั่วถึง ระบบชลประทานส่งน้ำยังไม่ทั่วถึง ด้านอุตสาหกรรมมีปัญหาฐานอุตสาหกรรมการผลิต และฐานธุรกิจเดิมแคบ ขาดข้อมูลข่าวสารประกอบการตัดสินใจลงทุน ขาดผู้ประกอบการและขีดความสามารถในการจัดการธุรกิจอุตสาหกรรม ด้านแรงงาน แรงงานส่วนใหญ่ไร้ฝีมือ มีการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานที่อื่น ๆ ด้านพาณิชย์ การค้าและการตลาดถูกล้อมรอบด้วยจังหวัดใหญ่ ๆ การค้าขายสินค้ากระจายไม่เป็นศูนย์กลางรวม ชาวโกสุมพิสัยและเชียงยืนบางส่วนไปติดต่อกับค้าขายกับชาวจังหวัดขอนแก่น ชาวพยัคภูมิพิสัยติดต่อกับค้าขายกับชาวจังหวัดบุรีรัมย์ ชาววาปีปทุมติดต่อกับค้าขายกับจังหวัดร้อยเอ็ด ชาวบรบือและโกสุมพิสัยบางส่วนติดต่อกับค้าขายกับชาวอำเภอบ้านไผ่ ผลผลิตที่ซื้อขายในจังหวัดไม่เพียงพอที่จะจัดตั้งตลาดกลางสินค้าการเกษตรได้ ชุมชนศูนย์กลางความเจริญใน

บางอำเภอที่มีการค้าเน้นประสบปัญหาความแออัด การจราจร และสิ่งแวดล้อมเช่น ขยะ น้ำเสีย ขาดผู้ลงทุนประกอบกิจการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่ ด้านการท่องเที่ยวขาดทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านสังคม ประชากรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 92.53) อาศัยอยู่ในชนบท และนอกเขตเทศบาล สุขภาพ จากความยากจนทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น เล่นการพนัน ยาเสพติด (ในหมู่เยาวชน) โจรผู้ร้าย ลักเล็กขโมยน้อย ด้านสาธารณสุข คุณภาพชีวิตและสังคมสังเคราะห์ เด็กอายุ 3-5 ปีขาดสารอาหาร ประชาชนวัยรุ่นเป็นโรคระบบหายใจ ระบบย่อยอาหาร โรคติดเชื้อและพยาธิต่าง ๆ มีความเชื่อพฤติกรรมอนาถาและการโกหกการไม่ถูกต้องเช่น นิยมรับประทานอาหารดิบและสุก ๆ ดิบ ๆ นิยมเสี่ยงโชคและคาดหวังเกินความเป็นจริง จึงชอบซื้อหวยใต้ดิน เชื่อว่าผู้แทนราษฎรคือคนที่ต้องช่วยเหลือราษฎรทุกอย่าง

2. สภาพการศึกษาปัจจุบัน

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงทางการศึกษา จะเห็นได้จากการมีคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “พุทธมลฑลอีสาน ถิ่นฐานอารยธรรม ผ้าไหมล้ำเลอค่า ตักสิลานคร” (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539) คำว่า “ตักสิลานคร” หมายถึง “เมืองแห่งศูนย์กลางการศึกษา” และจากบทกลอนของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีซีไรต์ที่บรรยายถึงจังหวัดมหาสารคามว่า (สุวกิจ ศรีปัดดา. 2536 :1)

“เมืองมหาสารคามนี้งามนัก งามด้วยรักงามด้วยรู้คู่ถิ่นสยาม

สืบสมบัติวัฒนธรรมความดีงาม สารคามคือคุณค่าสารคน”

บทกลอนนี้สะท้อนภาพลักษณ์ของจังหวัดมหาสารคามหลายประการ คำว่างามด้วยรู้ ซึ่งถึงว่าเป็นแหล่งของความรู้และผู้มีความรู้ที่ดีงาม

ในปีการศึกษา 2539 จังหวัดมหาสารคามมีโรงเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย 678 แห่ง มีนักเรียนจำนวน 180,161 คน มีครูจำนวน 9,636 คน (รายละเอียดในตาราง 2) เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) 585 โรง (ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนขยายโอกาส 75 โรง) กรมการศาสนา 13 โรง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 16 โรง เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา 56 โรง

มีสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา 10 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ยกฐานะจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคามเดิม) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม วิทยาลัยอาชีวศึกษามหาสารคาม วิทยาลัยพลศึกษามหาสารคาม วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีมหาสารคาม วิทยาลัยสารพัดช่างมหาสารคาม และโรงเรียนคณาวิสัย (เอกชน) มีนิสิตนักศึกษารวม จำนวน 11,720 คน อาจารย์ 789 คน (รายละเอียดในตาราง 3) ปี 2539 มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท 150 คน ระดับปริญญา

ตรี 1,300 คน ส่วนใหญ่เป็นบัณฑิตทางด้านศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และระดับ อาชีวศึกษาประมาณ 2,500 คน เป็นบุคลากรสายช่าง 600 คน สายบัญชี พาณิชยและคอมพิวเตอร์ 700 คน

3. การเรียนต่อของประชาชนในจังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษาสถิติของประชาชนในจังหวัดมหาสารคามที่เข้าเรียนในสถานศึกษาทุกระดับ ในจังหวัดมหาสารคาม โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม เอกสารหมายเลข 12/2539 เรื่อง อัตราการเรียนต่อและจำนวนนักเรียนนักศึกษาทุกระดับ ปีการศึกษา 2539 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม. 2539) สรุปได้ดังนี้

3.1 อัตราการเข้าเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา ปีการศึกษา 2539

ในระดับก่อนประถมศึกษาได้กำหนดเป้าหมายของจำนวนนักเรียนที่จะรับทั้งหมด 22,008 คน (ไม่รวมเด็กปฐมวัยของเทศบาล 1,516 คน เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสำนักงานพัฒนา ชุมชน 5,094 คน) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาฯ สำนักงานคณะกรรมการการ ศึกษาเอกชน สถาบันราชภัฏ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (ศน) และเทศบาล รับได้รวมกันทั้งหมด 21,611 คน หรือร้อยละ 98.196 (ในจำนวนนี้เป็นนักเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาฯ 15,201 คน หรือร้อยละ 69.07 สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 4,806 คน หรือร้อยละ 21.838) จากข้อมูล เหล่านี้แสดงว่าสถานศึกษาต่าง ๆ สามารถรับนักเรียนชั้นอนุบาลได้ใกล้เคียงกับเป้าหมาย แต่ยังคงขาด ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเด็กในวัยนี้ที่ไม่ได้เข้าเรียน

3.2 อัตราการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2539

เป้าหมายกำหนดรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด 14,387 คน โรงเรียนในสังกัดของ สำนักงานการประถมศึกษาฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถาบันราชภัฏ และเทศ บาล รับเข้าศึกษาได้รวมกันทั้งหมด 14,275 คน หรือร้อยละ 99.222 (เป็นนักเรียนสังกัดสำนักงานการ ประถมศึกษาฯ 13,769 คน หรือร้อยละ 95.704 สังกัดเทศบาลอำเภอเมือง 225 คน หรือร้อยละ 1.772)

จากข้อมูลที่ปรากฏแสดงว่าสถานศึกษาต่าง ๆ สามารถรับนักเรียนชั้น ป.1 ได้เกือบครบตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเด็กในวัยนี้ที่ไม่ได้เข้าเรียน

3.3 อัตราการเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2539

มีผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 15,487 คน โรงเรียนใน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาฯ สำนักงานสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอก- ชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และเทศบาล รับนักเรียนเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รวมกันทั้ง หหมด 15,193 คน หรือร้อยละ 98.102 (เป็นนักเรียนในสังกัดสำนักงานสามัญศึกษา 10,264 คน หรือ ร้อยละ 66.275 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาฯ 3,141 คน หรือร้อยละ 20.282)

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคามสามารถรับนักเรียนชั้นม.1 ได้อย่างน่าพอใจ นักเรียนที่จบจากโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคามบางคนอาจเข้าไปเรียนต่อชั้นม.1 ที่จังหวัดใกล้เคียง ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก

3.4 อัตราการเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2539

นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2538 มีจำนวนทั้งหมด 12,191 คน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยพลศึกษา (วิทยาลัยชุมชน) มีจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอน-ปลายทั้งหมดรวมกัน 9,857 คน หรือร้อยละ 80.85 เป็นนักเรียนสายสามัญ 7,139 คน หรือร้อยละ 58.56 สายอาชีพ 2,718 คน หรือร้อยละ 22.295

จากข้อมูลเหล่านี้มีข้อสังเกตดังนี้

1. นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 บางคนไปเรียนที่จังหวัดอื่น เช่น กรุงเทพฯ ขอนแก่น (นักเรียนในอำเภอโกสุมพิสัยและอำเภอเชียงยืนนิยมเรียนที่จังหวัดขอนแก่น)
2. นักเรียนสายอาชีพน่าจะมีจำนวนมากกว่านี้ คือ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30

3.5 อัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2539

นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2538 มีจำนวนทั้งหมด 4,609 คน (นับรวมผู้จบปวช. แต่ไม่นับรวมนักศึกษาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน) มีผู้เข้าศึกษาต่อระดับอนุปริญญาและปริญญาตรี รวมทั้งหมด 6,406 หรือร้อยละ 138.99 เป็นนักศึกษา ปวท.1, ปวส.1, ป.กศ.สูง 1, อนุปริญญา ในสังกัดวิทยาลัยด้านอาชีวศึกษา โรงเรียนคณาสวัสดิ์ วิทยาลัยพลศึกษา และสถาบันราชภัฏ รวม 3,044 คน หรือร้อยละ 66.045 (นักศึกษาวิทยาลัยสายอาชีวศึกษา 1,101 คน หรือร้อยละ 55.66 พลศึกษา 1,023 คน หรือร้อยละ 51.719) เป็นนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 สังกัดสถาบันราชภัฏ วิทยาลัยพยาบาล และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวม 3,362 คน หรือร้อยละ 72.944 (นักศึกษาสถาบันราชภัฏ 2,603 คน หรือร้อยละ 131.6 นิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม 555 คน หรือร้อยละ 28.059)

จากข้อมูลอัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษาจะเห็นว่าจำนวนผู้เรียนต่อมากกว่าจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในปีนั้น ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนผู้เรียนต่อจะมาจากจังหวัดอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก คนจบจากจังหวัดมหาสารคามไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นก็มี ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนว่าคนที่จบในจังหวัดมหาสารคามไปเรียนต่อสถานศึกษาในจังหวัดอื่นมากน้อยเท่าใด และเรียนต่อในสถานศึกษาในจังหวัดมหาสารคามมากน้อยเพียงใด

3.6 อัตราการเรียนต่อระดับอุดมศึกษา (2 ปีหลัง) ปีการศึกษา 2539

ผู้จบอนุปริญญาและเทียบเท่าในปี 2538 รวมทั้งหมด 2,931 คน ในปีการศึกษา 2539 มีจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีที่ 3 ที่เข้าใหม่ในวิทยาลัยสาขาศีขีวศึกษา วิทยาลัยพลศึกษา สถาบันราชภัฏ วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวมทั้งหมด 2,738 คน หรือร้อยละ 93.42 (เป็นนักศึกษาสถาบันราชภัฏ 2,380 คน หรือร้อยละ 81.20 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 132 คน หรือร้อยละ 4.50)

4. ปัญหาการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม

จากการสอบถามโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครู-อาจารย์ ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ผลปรากฏดังเสนอไว้ในตาราง 6 ถึงตาราง 11 ภาคผนวก ตาราง 6 เสนอปัญหาของระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ตาราง 7 เสนอปัญหาของระดับอาชีวศึกษา ตาราง 8 เสนอปัญหาของระดับอุดมศึกษา ตาราง 9 เสนอผลของการสอบถามแบบปลายเปิดของระดับมัธยมศึกษา ตาราง 10 เสนอผลของการสอบถามแบบปลายเปิดของระดับอาชีวศึกษา ตาราง 11 เสนอผลของการสอบถามแบบปลายเปิดของระดับอุดมศึกษา

4.1 ปัญหาการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

จากข้อมูลการศึกษาปัญหาการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดมหาสารคามโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ปรากฏผลดังในตาราง 5 ซึ่งสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ด้านครูผู้สอน พบว่าในระดับประถมศึกษาที่มีปัญหามากที่สุดคือครูมีหนี้สิน ที่มีปัญหาในระดับมากคือครูไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ครูไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และครูมีจำนวนน้อยกว่าที่มีจริงตาม จ.18 ที่มีปัญหาในระดับปานกลางคือ ครูสอนไม่เต็มที (ไม่เต็มเวลา หลักสูตรและขีดความสามารถ) ขาดแคลนครูบางสาขาวิชา สอนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา ไม่สามารถสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร มีความรู้และประสบการณ์ในการออกข้อสอบ การวัดและประเมินผลน้อย

ในระดับมัธยมศึกษา ที่มีปัญหาระดับมากคือ ครูมีหนี้สิน ที่มีปัญหาในระดับปานกลางคือ ครูสอนไม่เต็มที (มุ่งทำธุรกิจ เช่น สอนพิเศษ ขายประกันชีวิต ฯลฯ) ขาดแคลนครูบางสาขาวิชา (เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ และภาษาอังกฤษ) ครูสอนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา ไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ไม่สามารถสอนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร มีความรู้และประสบการณ์ในการออกข้อสอบ การวัดและประเมินผลน้อย ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.1.2 ด้านผู้บริหาร ในระดับประถมศึกษาที่มีปัญหาระดับมากคือ ผู้บริหารไม่บริหารงานอย่างจริงจัง นอกนั้นมีปัญหาในระดับปานกลางซึ่งได้แก่ ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการทำงาน

น้อยไม่มีการนิเทศภายในที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ทำงานน้อยกว่าหน้าที่ที่รับผิดชอบ
ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพไม่เหมาะสม

ในระดับมัธยมศึกษาปัญหาด้านผู้บริหารทั้ง 6 เรื่องอยู่ในระดับปานกลาง และจากแบบสอบถามปลายเปิด(ตาราง 9 ภาคผนวก) ซึ่งผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรไปใช้ ไม่สามารถจัดครูสอนตามวิชาเอกได้หมด

4.1.3 ด้านนักเรียน ในระดับประถมศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง 3 ด้านคือ นักเรียนไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง อ่าน เขียนและใช้ภาษาไทยได้ต่ำกว่าระดับชั้น มีปัญหาทางครอบครัว เช่น ครอบครัวยากจน ผู้ปกครองเล่นการพนัน

จากการสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์บางคนก็ยังพบอีกว่านักเรียนพูดภาษากลางไม่ค่อยได้ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้สัมฤทธิ์ผลในวิชาภาษาไทยต่ำก็คือครูใช้ภาษาท้องถิ่นในการสอนซึ่งพบว่ามีจำนวนมาก

ในระดับมัธยมศึกษาพบว่ามีปัญหาในเรื่องนักเรียนไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง และมีปัญหามานกลางในเรื่องนักเรียน อ่าน เขียนและใช้ภาษาไทยได้ต่ำกว่าระดับชั้น

จากข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของจังหวัดมหาสารคาม(สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม 2539 ก. : 33) วิชาทักษะคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ย 59.14 นับว่ายังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก ค่าเฉลี่ยทุกรายวิชาถึงแม้จะมีค่าเท่ากับ 72.85 ซึ่งจัดได้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่แบบทดสอบที่ใช้สอบวัดรวมทั้งกระบวนการดำเนินการสอบ ยังไม่เป็นมาตรฐาน จึงยังชี้ไม่ได้ชัดเจนว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจจริง ผลการสัมภาษณ์หลายคนชี้ว่าผลสัมฤทธิ์ยังไม่ได้มาตรฐาน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานสามัญศึกษาฯ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม 2539 ก. : 33) วิชาภาษาไทยค่าเฉลี่ย 54.72 คณิตศาสตร์ 57.02 ภาษาอังกฤษ 57.73 นับว่ายังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผลจากแบบสอบถามปลายเปิด(ตาราง 9 ภาคผนวก)ชี้ถึงว่าคุณภาพของนักเรียนยังต่ำ

4.1.4 ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ในระดับประถมศึกษาที่มีปัญหาระดับมากคือการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอน ที่มีปัญหาระดับปานกลางคือ หลักสูตรไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนยังไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ การดำเนินการวัดผลยังไม่เป็นไปตามหลักวิชา หลักสูตรที่นำไปใช้ยังไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย หลักสูตรมีรายวิชาเนื้อหาหนักเกินไป

ในระดับมัธยมศึกษามีปัญหาด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนทั้ง 6 เรื่องอยู่ในระดับปานกลาง

4.1.5 ด้านสื่อการเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก ในระดับประถมศึกษาพบว่า ที่มีปัญหาในระดับมากคือ ขาดแคลนวัสดุฝึก อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนส่งมาถึงล่าช้า แหล่งวิทยา

การในการเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียนเช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ยังไม่มี หรือมีแต่ยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน

ในระดับมัธยมศึกษามีปัญหาในระดับมากที่สุด 2 เรื่องคือ ขาดแคลนวัสดุฝึก อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียนเช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน

4.1.6 ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม ในระดับประถมศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง 2 เรื่องคือ ชุมชนที่นักเรียนอยู่มีแหล่งอบายมุขและเล่นการพนัน (ไพ่ ไฮโล มวยตู้ หวยหุ่น) และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน (ระบบสาธารณูปโภคไม่ดี อนามัยโรงเรียนไม่ดี) โรงเรียนในชนบทแทบทุกโรงเรียนมีปัญหาถนนเข้าสู่โรงเรียนเฉอะแฉะ และ/หรือมีโคลนในหน้าฝน รongทำให้นักเรียนเสียหายและเปื้อน ส่งผลให้อาการเรียน ห้องเรียน สกปรกไปด้วย

ในระดับมัธยมศึกษา มีปัญหาเรื่องชุมชนที่นักเรียนอยู่มีแหล่งอบายมุขและเล่นการพนันในระดับปานกลาง

4.1.7 ด้านศึกษานิเทศก์ ในระดับประถมศึกษาที่มีปัญหาระดับมากคือ ไม่สามารถนิเทศได้ตามแผนหรือปฏิทินปฏิบัติการนิเทศ ที่มีปัญหาในระดับปานกลางคือ จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอกับหน้าที่รับผิดชอบ ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและเป็นระบบทำให้ไม่สามารถใช้ข้อมูลได้ตามที่ต้องการ ศึกษานิเทศก์ขาดความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์วิจัย และประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จึงไม่สามารถให้ความกระจ่างแก่ครูได้ ขาดเทคนิคการนิเทศและติดตามผลที่ดี ไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

ในระดับมัธยมศึกษามีปัญหาในระดับปานกลาง 4 เรื่อง คือไม่สามารถนิเทศได้ตามแผนหรือปฏิทินปฏิบัติการนิเทศ จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอกับหน้าที่รับผิดชอบ ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและเป็นระบบทำให้ไม่สามารถใช้ข้อมูลได้ตามที่ต้องการ ศึกษานิเทศก์ขาดความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์วิจัย และประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จึงไม่สามารถให้ความกระจ่างแก่ครูได้

4.1.8 ด้านนโยบายและแผน ในระดับประถมศึกษาพบว่ามีปัญหาในระดับปานกลางทั้ง 4 เรื่องคือ การดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา พบปัญหาและอุปสรรค โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายได้ ผู้บริหารไม่ได้ตระหนักถึงการดำเนินงานตามแผนงานโครงการและนโยบายที่วางไว้และอำนาจในการบริหารไม่เบ็ดเสร็จเช่น โรงเรียนไม่ได้ทำการจัดซื้อจัดจ้างเอง

4.1.9 ด้านกลุ่มโรงเรียน ในระดับประถมศึกษาพบว่าที่มีปัญหาในระดับมากที่สุดคือ กลุ่มโรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่จะให้บริการด้านวิชาการแก่กลุ่มโรงเรียน ที่มีปัญหาในระดับปานกลางคือ กลุ่มโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และภารกิจให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

จากการสัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ได้กล่าวถึงปัญหาจากการวิจัยว่า โรงเรียนต่างๆล้วนมีปัญหาด้านการแนะแนวในโรงเรียน กล่าวได้ว่าการแนะแนวไม่ได้ผล ทั้งนี้เนื่องจากขาดบุคลากร และบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้านนี้ขาดความรู้ความสามารถ ทำให้นักเรียนที่มีปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข ผู้ปกครองไม่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือเด็กตามที่ควรจะเป็น

4.2 ปัญหาการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา

จากการศึกษาปัญหาการศึกษาในระดับอาชีวศึกษา(วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยพลศึกษา โรงเรียนคณาสุวดีฯ) และอุดมศึกษา (วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) โดยการสอบถาม/สัมภาษณ์ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน ปรากฏผลดังในตาราง 6 และ 7 ภาคนวก ซึ่ง สรุปได้ดังนี้

4.2.1 ด้านอาจารย์ผู้สอน ระดับอาชีวศึกษา มีปัญหาระดับมาก 2 เรื่องคือ ขาดแคลนอาจารย์บางสาขาวิชาและอาจารย์ไม่สามารถสอนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร ที่มีปัญหาระดับปานกลางได้แก่ อาจารย์สอนไม่เต็มที่ (เวลา หลักสูตร จัดความสามารถ) อาจารย์มีความรู้และประสบการณ์ในการออกข้อสอบการวัดและประเมินผลน้อย และอาจารย์มีหนี้สิน

ระดับอุดมศึกษา ที่มีปัญหาระดับมากคือ ขาดแคลนอาจารย์บางสาขาวิชา ปัญหาระดับปานกลางคืออาจารย์สอนไม่เต็มที่

4.2.2 ด้านผู้บริหาร ระดับอาชีวศึกษา มีปัญหาระดับปานกลางทั้ง 5 ด้านคือ ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการทำงานน้อย ไม่บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง ทำงานน้อยกว่าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ ประพฤติตนไม่เป็นตัวอย่างที่ดี

ระดับอุดมศึกษาผู้บริหารมีปัญหาในด้านต่างๆน้อย

4.2.3 ด้านนักเรียนนิสิตนักศึกษา ระดับอาชีวศึกษา มีปัญหาระดับมาก 1 เรื่องคือ ไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง ที่มีปัญหาระดับปานกลางได้แก่ มั่วสุมตามสถานเริงรมย์ ดินยาเสพติดเช่น ยาม้า คมกาว หรืออื่น ๆ นักศึกษามีคุณภาพต่ำ

ระดับอุดมศึกษามีปัญหาระดับปานกลางเพียง 1 เรื่องคือ นิสิตนักศึกษาไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง

4.2.4 ด้านอื่น ๆ ระดับอาชีวศึกษามีปัญหาระดับมาก 3 เรื่องคือ ขาดแคลนอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน ห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน แหล่งค้นคว้ายังไม่เพียงพอกับความต้องการ ปัญหาระดับปานกลาง 1 เรื่องคือ ขาดแคลนสาขาวิชาที่ต้องการของสังคม

ระดับอุดมศึกษามีปัญหาระดับมาก 1 เรื่องคือ แหล่งค้นคว้ายังไม่เพียงพอกับความต้องการ ระดับปานกลางมี 3 เรื่องคือ ขาดแคลนสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของสังคม ขาดแคลนอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน และห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน

ในระดับอาชีวศึกษายังมีปัญหาที่สำคัญอีกหลายประการ (รายละเอียดในตาราง 10 ภาคผนวก) เช่นขาดแคลนงบประมาณในการสร้างอาคารสถานที่เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอน ครุภัณฑ์ และวัสดุฝึกไม่เพียงพอ ในระดับกระทรวงมีการปรับเปลี่ยนนโยบายอยู่ประจำ ทำให้งานไม่ต่อเนื่อง ไม่จริงจังกับการแก้ไขปัญหา รับนักศึกษามากเกินไปในขณะที่มีอาจารย์สอนน้อยทำให้นักศึกษามีคุณภาพต่ำ

ในระดับอุดมศึกษายังมีปัญหาหลายประการเช่นกัน (รายละเอียดในตาราง 11 ภาคผนวก) เช่นขาดเอกภาพในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเนื่องจากมีหลายสถาบัน ซึ่งจัดการศึกษาแบบเดียวกันแต่ไม่เอื้ออำนวยหรือเกื้อกูลต่อกัน มีการเปิดหลักสูตรซ้ำซ้อนกันระหว่างสถาบัน เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้ชาวมหาสารคามได้เรียนสถาบันอุดมศึกษามากกว่าจังหวัดอื่นเป็นกรณีพิเศษเพื่อพัฒนาศักยภาพ ยังมีการเปิดสอนในสาขาที่ตลาดต้องการน้อย บางแห่งมุ่งจัดการการศึกษาเพื่อธุรกิจ ขาดการใช้ระบบตรวจสอบมาตรฐานการศึกษา อาจารย์ที่สอนมีความรู้ ความสามารถและประสิทธิภาพลดถอยลงไม่ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลง นิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีขาดความรู้ด้านการวิจัย ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนแพงเกินไป อาจารย์ทำวิจัยน้อย ผลผลิตสื่อการเรียนการสอนน้อย นิสิตนักศึกษาขาดความรับผิดชอบ

4.3 ปัญหาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคาม พบว่ามีปัญหาที่สำคัญ 5 เรื่อง เรื่องแรกคือ คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา เนื่องจากผู้เรียนมีพื้นฐานที่แตกต่างกันมาก การเรียนนอกระบบโรงเรียนผู้เรียนต้องศึกษาด้วยตนเองเป็นสำคัญ จะมีการพบกลุ่มสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ซึ่ง เป็นกิจกรรมที่ให้ประโยชน์มาก เพราะได้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ผู้เรียนบางคนไม่ยอมรับกิจกรรมดังกล่าว ถ้าผู้เรียนตั้งใจมีวินัย ในการศึกษาด้วยตนเองจะช่วยให้ได้มาก เรื่องที่สองคือ งบประมาณมีไม่เพียงพอกับการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ ทำให้ต้องลดจำนวนนักเรียนลงในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2540 เหลือประมาณ 14,000 คน เรื่องที่สามตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการต้องการให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนรับผิดชอบการศึกษาในลักษณะเก็บตก ให้โอกาสผู้ที่ไม่ได้เรียนในระบบโรงเรียนมีอายุ 18 ปีขึ้นไป อายุนี้ต่ำกว่านี้ต้องการให้เป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาในระบบโรงเรียน แต่ผู้เรียนดังกล่าวไม่ต้องการเรียนในระบบโรงเรียนเพราะทำให้ไม่มีเวลาในการช่วยเหลือครอบครัวในการประกอบอาชีพ หารายได้ เรื่องที่สี่คือ จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับต่ำยังมีอยู่มาก ซึ่งเป็นภารกิจที่ทางศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจะต้องรับแก้ไข เช่น ผู้ที่เป็นอาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน (อสม.) ของกระทรวงสาธารณสุขซึ่งมีจำนวนหมื่นกว่าคนนั้น ประมาณร้อยละ 60 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ยังไม่ได้เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นต้น เรื่องที่ห้า คือตลาดแรงงานต้องการผู้มีความรู้ทางภาษาอังกฤษแต่ผู้เรียนไม่ค่อยเลือกเรียน การแก้ไขจะพยายามจัดเป็นวิชาบังคับเลือก

5. แนวโน้มทางการศึกษา

จังหวัดมหาสารคามมีแนวโน้มทางการศึกษาที่ดี มีสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาตั้งขึ้นใหม่ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพ (ที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย) และวิทยาลัยสารพัดช่าง ซึ่งจะมีส่วนในการผลิตบุคลากรทางสายอาชีพเพิ่มมากขึ้น การแยกตัวของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม เป็นมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทำให้สามารถพัฒนาเปิดสอนสาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ถ้าสามารถดำเนินตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 8 ของมหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2540-2544) จะมีการเปิดสอนในคณะใหม่ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่ขาดแคลนเพิ่มขึ้นอีก 4 คณะ คือ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ (โปรดดูตาราง 12 ภาคผนวก) จะมีนิสิตปริญญาตรีภาคปกติทุกคณะรวม 5 ปี 7,548 คน นิสิตปริญญาโทภาคปกติทุกคณะรวม 5 ปี 1,420 คน นิสิตปริญญาเอกภาคปกติของคณะศึกษาศาสตร์รวม 5 ปี 50 คน อาจมีนิสิตภาคสมทบหรือภาคพิเศษอีกประมาณไม่ต่ำกว่า 1 เท่าตัว

จากการที่มีสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น เฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีสถาบันราชภัฏเพิ่มอีก 5 แห่งที่จังหวัดนครพนม ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และศรีสะเกษ และหลายมหาวิทยาลัยเปิดวิทยาเขตแห่งใหม่เพิ่มขึ้น ดังนั้นโอกาสทางการศึกษาของชาวมหาสารคาม และคนไทยทั่วประเทศจะมีมากขึ้น นิสิตจากต่างจังหวัดจะเรียนที่สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดของตนไม่ใช่ทุกคนมุ่งไปเรียนในจังหวัดอื่นที่เปิดสาขาที่ตนสนใจเหมือนในอดีต การที่สามารถเปิดสอนในสาขาวิชาที่ขาดแคลนในขณะที่สถาบันอื่นไม่สามารถเปิดได้จะมีส่วนที่คึงนักศึกษาจากต่างจังหวัดไว้ได้

6. แนวคิดและข้อเสนอแนะ

มีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาจำนวนมากจากผู้ตอบแบบสอบถาม ดังแสดงในตาราง 9-11 เมื่อประมวลรวมกับการเสนอแนะจากการพิจารณาผลของการศึกษาที่กล่าวมาสรุปได้ดังนี้

1. จากผลการศึกษาปัญหาต่าง ๆ ทางการจัดการศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม จะพบได้ว่ามีปัญหามากหลายด้าน หลายปัญหา ในทุกระดับ ดังนั้นควรจัดการแก้ไขป้องกันโดยพิจารณาความจำเป็นก่อนหลังเป็นสำคัญ ระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาควรเน้นการเปิดสาขาต่าง ๆ ที่ขาดแคลน

2. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม นับว่ายังมีความสัมพันธ์กันน้อย ด้านวิชาการมีการเชิญอาจารย์จากต่างสถาบันไปสอน อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และสถาบันราชภัฏไปช่วยสอนที่วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคามในรายวิชาต่าง ๆ เป็นต้น กิจกรรมอื่น ๆ นับว่ายังมีน้อยมาก เช่น การเชิญอาจารย์จากต่างสถาบันเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ครูอาจารย์และบุคลากรของสถานศึกษา การร่วมจัดงานทางวิชาการ เช่น ร่วมจัดประชุมสัมมนา

ฝึกอบรม การร่วมมือในการวิจัย ศึกษา ค้นคว้า มีการร่วมมือในการให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน ฯลฯ ซึ่งควรมีความร่วมมือทางด้านวิชาการด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมากขึ้น

3. สถาบันการศึกษาทุกระดับทุกแห่งควรดำเนินการปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งผู้ที่มีส่วนสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาคือครู ถ้าครู-อาจารย์มุ่งมั่นปฏิบัติการสอนด้วยความรับผิดชอบ มีการค้นคว้าพัฒนาการสอนอยู่เสมอ จะสามารถยกคุณภาพของเรียนรู้ได้ การปฏิรูปการศึกษาจะทำให้สำเร็จมากยิ่งขึ้น

4. สถาบันการศึกษาและองค์กรที่รับผิดชอบควรมีระบบการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทันสมัยเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ สามารถสืบค้นได้ง่าย โดยมีต้นแบบที่เป็นมาตรฐาน ครอบคลุมสาระต่าง ๆ อย่างครบถ้วนทั้งยังสืบสาวข้อมูลสภาพอดีตได้อย่างถูกต้อง หน่วยงานที่รับผิดชอบรวบรวมข้อมูลทั้งหมด ประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ เช่น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ควรมีระบบจัดเก็บในคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย ทุกหน่วยงานควรศึกษาและจัดทำ Home Page ที่ให้สารสนเทศเกี่ยวกับสถานศึกษา หรือหน่วยงานของตนนำเข้าสู่ระบบ Internet ซึ่งสามารถสืบค้นได้สะดวกง่ายดาย

5. ในสังคมไทยผู้บริหารหรือผู้นำจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเน้นการบริหารและพัฒนาด้านวิชาการอย่างจริงจัง มีการนิเทศภายในโดยใช้เทคนิค วิธีการที่เหมาะสม

6. ควรนำเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม การเรียนการสอนเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านพุทธิพิสัย(Cognitive) ด้านจิตพิสัย(Affective) และด้านทักษะพิสัย(Psychomotor) เน้นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง (Authentic Learning and Authentic Teaching) และการวัดผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ให้ผู้เรียนประเมินโดยใช้ Portfolio

7. สถาบันการศึกษาควรพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ เน้นคุณภาพของนิสิตนักศึกษาเป็นสำคัญ โดยนำมาตรการด้านการประกันคุณภาพมาใช้อย่างจริงจัง

8. สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาควรตระหนักและดำเนินการไปสู่ความเป็นนานาชาติมากยิ่งขึ้น โดยจัดทำหลักสูตรเปิดสอนในระบบนานาชาติ มีการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา กับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ทั้งระยะสั้น(เรียนเพื่อรับวุฒิปัตร) และระยะยาว(เรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร) แลกเปลี่ยนคณาจารย์ในการสอน ศึกษา ค้นคว้า วิจัย การร่วมมือกันในการจัดประชุม อบรม สัมมนา ฯลฯ

9. สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนควรพัฒนาหลักสูตรในระบบ Internet ผู้เรียนลงทะเบียนโดยใช้ Email แล้วเรียนโดยใช้ คอมพิวเตอร์เป็นหลัก มีบทเรียนในรูปแบบของ Multimedia ซึ่งจะสร้างความสนใจได้มาก มีการสอบโดยใช้คอมพิวเตอร์ ระบบนี้ไม่ต้องใช้งบประมาณด้านอาคารสถานที่เรียน การบริการและบริหารเกี่ยวกับอาคารสถานที่

10. การวางแผนแม่บทด้านอาคารสถานที่ จะต้องมีส่วนของระบบการจราจรเมื่อพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบที่จะมียานพาหนะจำนวนมาก สถานที่จอดรถจะต้องเพียงพอและสะดวก

11. สังคมปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เรียนในการสืบค้นคว้าหาความรู้ให้เพียงพอโดยริบด่วน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบห้องสมุดหรือสำนักวิทยบริการ หรือศูนย์การเรียนรู้ และในรูปเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สามารถใช้ระบบ Internet ได้

เอกสารอ้างอิง

- กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี. การปรับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2540
- โครงการศึกษาและจัดทำแผนลงทุนจังหวัด มหาวิทยาลัยขอนแก่น. แผนลงทุนจังหวัดมหาสารคาม. ขอนแก่น : หจก.ขอนแก่นการพิมพ์, 2537.
- สถิติจังหวัดมหาสารคาม, สำนักงาน. สมุดรายงานสถิติจังหวัด : มหาสารคาม (ฉบับ พ.ศ. 2538). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2539.
- จังหวัดมหาสารคาม, สำนักงาน. ยุทธศาสตร์การพัฒนาลำดับจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : กันยายน 2537. (อัดสำเนา)
- _____. พุทธมณฑลอีสาน : มหาสารคาม (Mahasarakham'97). มหาสารคาม : 22 ธันวาคม 2539. (อัดสำเนา)
- ชัยยศ เรืองสุวรรณ. สภาพปัจจุบันปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม. มปป. (อัดสำเนา)
- สถาบันราชภัฏมหาสารคาม. นโยบาย เป้าหมาย และมาตรการแผนพัฒนาการศึกษาระยะ 15 ปี สถาบันราชภัฏมหาสารคาม (พ.ศ. 2540-2554). มหาสารคาม : เอกสารอันดับที่ 10/2539 สำนักวางแผนและพัฒนา สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- ศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม, สำนักงาน. ข้อมูลการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม จังหวัดมหาสารคาม ปี 2539. มหาสารคาม : เอกสารหมายเลข 17/2539 ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผลสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม. (อัดสำเนา) ก.
- _____. แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมส่วนภูมิภาค ระยะ 12 ปี (2538 - 2549). มหาสารคาม : ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผล สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม, 2533. (อัดสำเนา)

..... อัตราการเรียนรู้ต่อและจำนวนนักเรียนนักศึกษาทุกระดับ ปีการศึกษา 2539. มหาสาร-
 คาม : เอกสารหมายเลข 12/2539 ฝ่ายแผนงานและติดตามประเมินผลสำนักงานศึกษาธิการ
 จังหวัดมหาสารคาม. (อัคร์สำเนา) ข.

สุวกิจ ศรีปัดถา. มหาสารคาม : สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความคาดหวัง. เอกสารอัคร์สำเนา
 เสนอที่ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม 13 สิงหาคม
 2536.

ภาคผนวก

ตาราง 1 จำนวนหมู่บ้าน ตำบล และประชากรของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมหาสารคาม

เมื่อพฤษภาคม 2539

ที่	อำเภอ	พื้นที่	จำนวน		จำนวนประชากร (คน)		
		ตร.กม.	ตำบล	หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม
1	เมืองมหาสารคาม	556.69	14	178	73,706	77,350	151,056
2	กันทรวิชัย	372.22	10	148	41,084	37,259	78,343
3	โกสุมพิสัย	827.87	14	214	57,318	60,856	186,174
4	เขียงยืน	402.03	10	147	43,147	41,303	84,450
5	นาเชือก	528.79	10	125	29,473	29,643	59,116
6	บรบือ	681.62	15	175	53,558	54,040	107,598
7	วาปีปทุม	605.77	15	215	55,955	57,201	113,156
8	พยัคฆภูมิพิสัย	342.79	14	195	42,917	44,868	87,785
9	นาหว้า	248.44	9	91	17,218	17,951	35,169
10	แกดำ	149.52	5	75	14,200	14,118	28,318
11	ยางสีสุราช	242.50	7	80	16,492	16,693	33,185
12	กิ่ง อ.กุฉีกรัง	267.00	5	61	17,090	17,124	34,214
	รวม	5,225.29	133	1,691	452,158	468,406	930,564

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539 : 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบจำนวนนักเรียน ครู-อาจารย์ในสถานศึกษาระดับอนุบาลถึง

มัธยมศึกษาตอนปลายทุกสังกัด ปี 2539

ระดับ	นักเรียน (คน)	ห้องเรียน (ห้อง)	ครู (คน)
ก่อนประถมศึกษา	38,216	1,524	1,169
ประถมศึกษา	82,398	4,008	5,757
มัธยมศึกษาตอนต้น	40,606	1,086	1,999
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18,941	495	711
รวม	180,161	7,113	9,636

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม. 2539 : 10

ตาราง 3 จำนวนอาจารย์ นักเรียน นิสิต นักศึกษาในสถานศึกษาที่จัดสอนประเภทอาชีวศึกษา และจัดสอนระดับ
อุดมศึกษา ปีการศึกษา 2539

สถานศึกษา	อาจารย์	ห้องเรียน	นักเรียน, นิสิต, นักศึกษา			ปริญญาโท
			ปวช.	ปวส., ปวท.	ปริญญาตรี (รวม ป.กศ.สูง)	
1. วิทยาลัยเทคนิค	103	199	5,012	1,996	-	-
2. วิทยาลัยอาชีวศึกษา	73				-	-
3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี	48				-	-
4. วิทยาลัยสารพัดช่าง	2				-	-
5. วิทยาลัยการอาชีพ	3				-	-
6. สถาบันราชภัฏ	219	318	-	-	12,182	-
7. วิทยาลัยพลศึกษา	45	51	-	231	1,605	-
8. วิทยาลัยพยาบาลฯ	97	184	-	-	1,163	-
9. โรงเรียนคณาสุวิสัย	29	-	-	313	-	-
10. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	210	86	-	-	3,649	2,122
รวม	822		5,012	2,540	18,599	2,122

หมายเหตุ 1. สรุปจากข้อมูลการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม หน้า 21,25,29,30
(สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม. 2539)

2. ไม่รวมนักศึกษา กศน. บัณฑิตส่งเสริม 6,220 คน สายอาชีพ 9,467 คน กลุ่มสนใจ 10,276 คน)

3. สถาบันราชภัฏมศึกษานักศึกษาภาคปกติหลักสูตร 2 ปี และ 4 ปี รวมทั้งหมด 6,644 คน (สาขาการศึกษา
3,053 คน สาขาวิทยาศาสตร์ 1,917 คน (รวมอนุปริญญา 662 คน) และสาขาศิลปศาสตร์ 1,674 คน)

นักศึกษา/บุคลากรประจำการที่เรียนภาคพิเศษ สาขาการศึกษา (4,043 คน) สาขาวิทยาศาสตร์และ
สาขาศิลปศาสตร์ (4,200 คน รวมอนุปริญญา 962 คน) รวมทั้งหมด 8,590 คน

4. วิทยาลัยพลศึกษามีนักศึกษา ปกศ.สูง 639 คน ปริญญาตรี (วท.บ.) 966 คน

5. ข้อมูลในส่วนของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นข้อมูลในภาคเรียนต้น ปีการศึกษา 2540

6. จำนวนนิสิต นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และสถาบันราชภัฏรวมภาคพิเศษ และต่อ

เนื่องด้วย

ตาราง 4 จำนวนนิสิตปริญญาตรี ภาคปกติ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีการศึกษา 2539 จำแนกตามคณะ

คณะ	เข้าใหม่ปี 40	ปี 1	ปี 2	ปี 3	ปี 4	รวม
ศึกษาศาสตร์	248	170	268	198	178	1,062
เทคโนโลยี	129	58	52	43	29	311
วิทยาศาสตร์	341	190	212	86	66	895
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	227	135	127	105	55	699
รวม	995	553	659	432	328	2,967

ที่มา : งานทะเบียน กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2540

- หมายเหตุ** 1. มีนิสิตปริญญาตรีภาคพิเศษสาขาการตลาด และสาขาบัญชี สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวม 277 คน
2. ข้อมูลเข้าใหม่ปี 2540 สรุปรจาก กองแผนงานสำนักงานอธิการบดี 2540 หน้า 9
3. มีนิสิตระดับปริญญาตรี(ต่อเนื่อง) เข้าใหม่ปีการศึกษา 2540 สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 643 คน

ตาราง 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามและสัมภาษณ์ โครงการวิจัย เรื่อง ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

ระดับการศึกษา/ กลุ่มตัวอย่าง	ผู้บริหาร		ศึกษานิเทศก์		ครูผู้สอน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับประถมศึกษา	11	37.9	8	100	21	43.7	40	47.10
ระดับมัธยมศึกษา	4	13.8	-	-	8	16.7	12	14.10
ระดับอาชีวศึกษา	10	34.5	-	-	10	20.8	20	23.50
ระดับอุดมศึกษา	4	13.8	-	-	9	18.8	13	15.30
รวม	29	100	8	100	48	100	85	100

หมายเหตุ ผลการวิเคราะห์นำเสนอไว้ในตาราง 6 - 11

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
ในจังหวัดมหาสารคามตามทัศนคติของผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์และครูผู้สอน โดยการสอบถามและ
สัมภาษณ์

สภาพปัญหาด้าน	ประถม			มัธยม		
	X	SD	ระดับ	X	SD	ระดับ
ด้านครูผู้สอน						
1. ครูสอนไม่เต็มที่ (เวลา หลักสูตร ขีดความสามารถ)	3.22	0.73	ปานกลาง	3.00	0.77	ปานกลาง
2. ขาดแคลนครูบางสาขา	3.38	1.05	ปานกลาง	3.45	0.69	ปานกลาง
3. ครูสอนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา	3.47	0.91	ปานกลาง	3.00	0.63	ปานกลาง
4. จำนวนครูที่สอนในโรงเรียนมีน้อยกว่า จำนวนครูที่มีอยู่จริง (จ.18)	3.75	1.42	มาก	2.18	1.08	น้อย
5. ครูไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรตาม ความต้องการของท้องถิ่น	3.51	0.82	มาก	3.09	0.54	ปานกลาง
6. ครูไม่สามารถสอนให้บรรลุตาม เป้าหมายของหลักสูตร	3.25	0.81	ปานกลาง	2.55	0.69	ปานกลาง
7. ครูมีความรู้และประสบการณ์ในการ ออกข้อสอบ การวัดผลประเมินผลน้อย	3.32	0.83	ปานกลาง	2.73	0.65	ปานกลาง
8. ครูไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	3.65	1.03	มาก	3.36	0.67	ปานกลาง
9. ครูมีหนี้สิน	4.97	1.79	มากที่สุด	4.00	0.77	มาก
ด้านผู้บริหาร						
10. ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการ ทำงานน้อย	2.82	1.11	ปานกลาง	2.64	0.92	ปานกลาง
11. ผู้บริหารไม่บริหารงานอย่างจริงจัง	3.53	1.09	มาก	3.09	1.04	ปานกลาง
12. ผู้บริหารไม่มีการนิเทศภายในที่เป็น ระบบและมีประสิทธิภาพ	3.48	0.93	ปานกลาง	3.18	0.75	ปานกลาง
13. ผู้บริหารทำงานน้อยกว่าหน้าที่ ที่รับผิดชอบ	3.08	1.02	ปานกลาง	2.82	0.87	ปานกลาง
14. ผู้บริหารประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ	3.08	1.05	ปานกลาง	3.00	0.89	ปานกลาง
15. ผู้บริหารประพฤติตนไม่เหมาะสม	2.70	0.99	ปานกลาง	2.82	0.98	ปานกลาง
ด้านนักเรียน						
16. นักเรียนไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง	2.58	0.87	ปานกลาง	3.75	0.65	มาก
17. นักเรียนขาดเรียนไปช่วยผู้ปกครอง ประกอบอาชีพ	1.98	0.86	น้อย	2.00	0.63	น้อย

ตาราง 6 (ต่อ)

สภาพปัญหาด้าน	ระดับ ประถม			ระดับ มัธยม		
	X	SD	ระดับ	X	SD	ระดับ
18. นักเรียนอ่านเขียนและใช้ภาษาไทยได้ต่ำกว่าระดับชั้น	2.57	1.01	ปานกลาง	3.09	1.04	ปานกลาง
19. นักเรียนมีสุขภาพอนามัยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานของกรมอนามัย	2.32	0.86	น้อย	2.00	0.77	น้อย
20. นักเรียนติดยาเสพติด เช่น ยาบ้า ดมกาว หรืออื่น ๆ	1.68	0.76	น้อย	2.00	0.77	น้อย
21. นักเรียนมีปัญหาทางครอบครัว เช่น ครอบครัวยากจน ผู้ปกครองเล่นการพนัน	2.75	1.06	ปานกลาง	3.18	0.60	ปานกลาง
ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน						
22. หลักสูตรไม่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น	2.90	0.84	ปานกลาง	2.91	0.54	ปานกลาง
23. การจัดการเรียนการสอนยังไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้	3.00	0.82	ปานกลาง	2.55	0.82	ปานกลาง
24. การดำเนินการวัดผลยังไม่เป็นไปตามหลักวิชา	3.22	0.92	ปานกลาง	2.55	0.69	ปานกลาง
25. หลักสูตรที่นำไปใช้ยังไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมาย	3.05	0.93	ปานกลาง	2.82	0.40	ปานกลาง
26. หลักสูตรมีรายวิชาเนื้อหาหนักเกินไป	2.93	0.76	ปานกลาง	2.64	0.81	ปานกลาง
27. การเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอน	3.53	0.89	มาก	2.82	0.87	ปานกลาง
ด้านอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก						
28. ขาดแคลนวัสดุฝึก อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นต้องใช้ประกอบการเรียนการสอน	3.75	0.95	มาก	3.64	1.12	มาก
29. สื่อการเรียนการสอนส่งมาถึงล่าช้า	3.55	1.18	มาก	-	-	-
30. สื่อการเรียนการสอนที่ได้รับจัดสรรมีคุณภาพต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด	3.18	0.96	ปานกลาง	-	-	-
31. สื่อการเรียนการสอนที่ได้รับจัดสรรไม่เป็นไปตามความต้องการ	3.35	1.14	ปานกลาง	-	-	-

ตาราง 6 (ต่อ)

สภาพปัญหาด้าน	ระดับ		ประณม	ระดับ		มัธยม
	X	SD	ระดับ	X	SD	ระดับ
32. แหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ที่จำเป็นของโรงเรียนเช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน	3.92	1.02	มาก	4.00	1.00	มาก
ด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม						
33. ชุมชนที่นักเรียนอยู่มีแหล่งอบายมุขและเล่นการพนัน (ไพ่, ไฮโล, มวยตู้, หวยหุ้น)	2.78	1.25	ปานกลาง	3.36	1.12	ปานกลาง
34. สภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนการสอน (ระบบสาธารณูปโภคไม่ดี, อนามัยโรงเรียนไม่ดี)	2.53	0.99	ปานกลาง	2.00	0.89	น้อย
35. สภาพแวดล้อมรอบโรงเรียนเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน (มีโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งบริการทางเพศ สถานที่เร่รุ่ม มลภาวะทางเสียง แหล่งสลัม)	1.75	0.81	น้อย	1.82	0.87	น้อย
ด้านศึกษานิเทศก์						
36. จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอกับหน้าที่รับผิดชอบ	2.77	1.17	ปานกลาง	3.00	1.26	ปานกลาง
37 ไม่สามารถนิเทศได้ตามแผนหรือปฏิทินปฏิบัติการนิเทศ	3.51	1.01	มาก	3.18	1.17	ปานกลาง
38. ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นปัจจุบันและเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถใช้ข้อมูลได้ตามที่ต้องการ	3.37	0.90	ปานกลาง	3.09	1.14	ปานกลาง
39. ศึกษานิเทศก์ขาดความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย และประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน จึงไม่สามารถให้ความกระจ่างแก่ครูได้	3.18	0.98	ปานกลาง	3.18	1.33	ปานกลาง
40. ศึกษานิเทศก์ขาดเทคนิคการนิเทศและติดตามผลที่ดี	3.23	0.86	ปานกลาง	-	-	-
41. ศึกษานิเทศก์ไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ	3.35	1.00	ปานกลาง	-	-	-

ตาราง 6 (ต่อ)

สภาพปัญหาด้าน	ระดับ		ประณม	ระดับ		มัธยม
	X	S D	ระดับ	X	SD	ระดับ
ด้านนโยบายและแผน						
42. การดำเนินงานของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา พบปัญหาและอุปสรรค	3.35	0.92	ปานกลาง	-	-	-
43. โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติตามนโยบายได้	3.13	0.91	ปานกลาง	-	-	-
44. ผู้บริหารไม่ตระหนักถึงการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ และนโยบายที่วางไว้	3.10	0.90	ปานกลาง	-	-	-
45. อำนาจในการบริหารไม่เบ็ดเสร็จ เช่น โรงเรียนไม่ได้ทำการจัดซื้อจัดจ้างเอง	3.00	0.96	ปานกลาง	-	-	-
ด้านกลุ่มโรงเรียน						
46. กลุ่มโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และภารกิจให้บรรลุตามวัตถุประสงค์	3.40	0.90	ปานกลาง	-	-	-
47. กลุ่มโรงเรียนขาดแคลนบุคลากรที่จะให้บริการด้านวิชาการแก่กลุ่มโรงเรียน	3.60	0.90	มาก	-	-	-

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม ตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนโดยการสอบถามและสัมภาษณ์

สภาพปัญหาด้าน	X	SD	ระดับปัญหา
ด้านอาจารย์ผู้สอน			
1. อาจารย์สอนไม่เต็มที่(เวลา หลักสูตร ขีดความสามารถ)	3.40	0.97	ปานกลาง
2. ขาดแคลนอาจารย์บางสาขาวิชา	4.10	0.57	มาก
3. อาจารย์สอนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา	1.80	0.63	น้อย
4. อาจารย์ไม่สามารถสอนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร	3.70	1.16	มาก
5. อาจารย์มีความรู้และประสบการณ์ในการออกข้อสอบ การวัดและประเมินผลน้อย	3.00	0.94	ปานกลาง
6. อาจารย์มีหนี้สิน	3.40	0.84	ปานกลาง
ด้านผู้บริหาร			
7. ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการทำงานน้อย	2.90	1.10	ปานกลาง
8. ผู้บริหารไม่บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง	3.40	1.17	ปานกลาง
9. ผู้บริหารทำงานน้อยกว่าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ	2.80	0.92	ปานกลาง
10. ผู้บริหารประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ	3.10	0.88	ปานกลาง
11. ผู้บริหารประพฤติดนไม่เป็นตัวอย่างที่ดี	2.90	1.66	ปานกลาง
ด้านนักเรียน นักศึกษา			
12. นักเรียน นักศึกษาไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง	3.70	1.16	มาก
13. นักเรียน นักศึกษามั่วสุมตามสถานเริงรมย์	3.30	0.95	ปานกลาง
14. นักเรียน นักศึกษาติดยาเสพติด เช่น ยาบ้า คมกาว หรืออื่น ๆ	2.90	1.66	ปานกลาง
15. นักเรียน นักศึกษามีคุณภาพต่ำ	3.20	0.92	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

สภาพปัญหาด้าน	X	SD	ระดับปัญหา
ด้านอื่น ๆ			
16. ขาดแคลนสาขาวิชาที่ต้องการของสังคม	2.90	0.88	ปานกลาง
17. ขาดแคลนอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน	3.90	0.88	มาก
18. ห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน	4.00	0.82	มาก
19. แหล่งค้นคว้ายังไม่พอเพียงกับความต้องการ	3.80	0.79	มาก

หมายเหตุ วิทยาลัยที่อยู่ในขอบข่ายการพิจารณาได้แก่

1. วิทยาลัยเทคนิคมหาสารคาม
2. วิทยาลัยอาชีวศึกษา
3. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี
4. วิทยาลัยพลศึกษา

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม
ตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนจากผลการใช้การสอบถามและการสัมภาษณ์

สภาพปัญหาด้าน	อุดมศึกษา		
	X	SD	ระดับปัญหา
ด้านอาจารย์ผู้สอน			
1.อาจารย์สอนไม่เต็มที่ (เวลา หลักสูตร จิตความสามารถ)	3.00	0.52	ปานกลาง
2. ขาดแคลนอาจารย์บางสาขาวิชา	4.50	0.58	มาก
3. อาจารย์สอนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนมา	1.75	0.50	น้อย
4. อาจารย์ไม่สามารถสอนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร	2.25	0.96	น้อย
5. อาจารย์มีความรู้และประสบการณ์ในการออกข้อสอบการวัดและประเมินผลน้อย	2.25	0.96	น้อย
6. อาจารย์มีหนี้สิน	2.25	0.96	น้อย
ด้านผู้บริหาร			
7. ผู้บริหารมีความรู้และทักษะในการทำงานน้อย	2.25	0.50	น้อย
8. ผู้บริหารไม่บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง	2.25	0.50	น้อย
9. ผู้บริหารทำงานน้อยกว่าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ	1.75	0.50	น้อย
10. ผู้บริหารประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ	2.00	0.82	น้อย
11. ผู้บริหารประพฤติดนไม่เป็นตัวอย่างที่ดี	1.50	0.58	น้อยมาก
ด้านนิสิต นักศึกษา			
12. นิสิต นักศึกษาไม่ตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง	3.00	1.42	ปานกลาง
13. นิสิต นักศึกษาไม่ปฏิบัติตามสถานเริงรมย์	2.00	0.00	น้อย
14. นิสิต นักศึกษาติดยาเสพติด เช่น ยาบ้า คมกาวหรืออื่น ๆ	1.50	0.58	น้อยมาก
15. นิสิต นักศึกษามีคุณภาพต่ำ	2.25	0.96	น้อย
ด้านอื่น ๆ			
16. ขาดแคลนสาขาวิชาที่ต้องการของสังคม	3.50	1.00	ปานกลาง
17. ขาดแคลนอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน	3.25	1.50	ปานกลาง
18. ห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน	3.50	0.58	ปานกลาง
19. แหล่งค้นคว้ายังไม่พอเพียงกับความต้องการ	4.50	0.58	มาก

ตาราง 9 ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาจากคำถามปลายเปิด ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัด
มหาสารจากการตอบคำถามของผู้บริหาร ครูผู้สอน

ลำดับที่	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
1	ผู้บริหารขาดความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตร ไปใช้ (5)	- ควรมีการทบทวนและฝึกอบรมการใช้หลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาให้กับผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง
2	การจัดบุคลากรเข้าสอนยังไม่สอดคล้องให้สอนตามสาขาวิชาเอกได้ ทั้งนี้เพราะการบรรจุอัตราของแต่ละสถานศึกษาไม่สามารถกำหนดได้ตลอดทั้งการรับโอนย้ายไม่จำกัดเป็นสาขาวิชาเอก (4)	- การบรรจุหรือการย้ายควรจัดส่งครูวิชาเอกตามที่โรงเรียนต้องการ
3	การจัดอบรมหรือพัฒนาครูผู้สอนของหน่วยงานแต่ละครั้งไม่ตรงกับเป้าหมายของโรงเรียน และไม่สามารถนำไปพัฒนาการเรียนการสอนได้เท่าที่ควร (4)	- หลักสูตรการฝึกอบรมควรมีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานระดับต่าง ๆ กับโรงเรียนหรือกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง
4	โรงเรียนยังขาดอาคารสถานที่สำหรับการเรียนการสอน สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ในการเรียนการสอน (3)	- ควรจัดสรรงบประมาณโดยการนี้เป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะวัสดุฝึกปฏิบัติให้เพียงพอ - ควรมีการศึกษาวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับความเพียงพอของการใช้วัสดุฝึกปฏิบัติ และการผลิตสื่อการเรียนการสอนตามแผนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานของการใช้งบประมาณด้านนี้
5	ผู้บริหารไม่บริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง แต่ไปมุ่งด้านสภาพแวดล้อมเพราะมองเห็นเป็นรูปธรรมกว่า (3)	- สร้างความตระหนักแก่ผู้บริหารได้นำเกณฑ์มาตรฐานด้านวิชาการมาใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง
6	ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ยังไม่เพียงพอ และได้มาตรฐาน (3)	- จัดสรรงบประมาณด้านแหล่งวิทยาการเกี่ยวกับห้องสมุด คอมพิวเตอร์ ภาษา วิทยาศาสตร์ให้เพียงพอ

ตาราง 9 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
7	ขาดแคลนครูบางสาขาวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ และภาษาอังกฤษ (3)	- ควรลงทุนในการจัดการศึกษามากขึ้นเกี่ยวกับ หาทุนให้กับผู้เรียนในสาขาขาดแคลน และมีการวางแผนการบรรจุตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าวไว้ล่วงหน้าที่เป็นรูปธรรม
8	นักเรียนมีคุณภาพต่ำและไม่ได้มาตรฐาน (5)	- ส่งเสริมให้โรงเรียนนำเกณฑ์มาตรฐานด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ มาใช้อย่างต่อเนื่อง
9	นักเรียนไม่สนใจเรียนและไม่ตั้งใจเรียน เนื่องจากสภาพแวดล้อม และมีสถานที่เร่ร่อน ทำให้มาเรียนนั่งหลับและหนีเรียนบ่อย (3)	- ควรมีครูอาสาหรือสราวัตรนักเรียนออกตรวจสอบ และเชิญผู้ปกครองมาร่วมมือแก้ปัญหา และควรถือเป็นนโยบายของจังหวัด
10	ครูไม่เอาใจใส่และตั้งใจสอนนักเรียนเท่าที่ควร มุ่งทำแต่ธุรกิจ เช่น สอนพิเศษ ขายประกันชีวิต และอื่น ๆ	- สร้างความตระหนักต่อวิชาชีพครูและมีการลงโทษแก่ผู้ไม่อุทิศตน
11	พ่อแม่ และผู้ปกครองปล่อยปละละเลยไม่เอาใจใส่บุตรหลานเท่าที่ควร ส่งผลให้นักเรียนประพฤติตนไม่เหมาะสม	- สถานศึกษาควรจัดโครงการแนะแนวพิเศษสำหรับพ่อแม่และผู้ปกครอง อย่างน้อยปีละ 1 - 2 ครั้ง
12	นักเรียนมั่วสุมในการเล่นการพนัน เช่น สลากเกอร์และอื่น ๆ	- สร้างความตระหนักต่อวิชาชีพครูและมีการลงโทษแก่ผู้ไม่อุทิศตน
13.	นักเรียนติดยาเสพติด เช่น ยาบ้า	- สถานศึกษาควรจัดโครงการแนะแนวพิเศษสำหรับพ่อแม่และผู้ปกครอง อย่างน้อยปีละ 1 - 2 ครั้ง - ควรมีบทลงโทษทั้งสถานประกอบการและนักเรียนตามบทบัญญัติกฎหมายอย่างจริงจัง - มีการกวาดล้างตรวจสอบอย่างจริงจังและต่อเนื่องถือเป็นนโยบายของจังหวัดที่ต้องรณรงค์ร่วมกันทุกหน่วยงานและองค์กร

ตาราง 9 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
14	ขาดการติดตาม ส่งเสริมสนับสนุนเรื่องมาตรฐานคุณภาพการศึกษาจากหน่วยเหนือระดับสูง	- มีการตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนอย่างจริงจังโดยให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม - ให้ขวัญกำลังใจแก่โรงเรียน ชุมชนที่ร่วมกันพัฒนางานจนบรรลุมาตรฐานการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ

หมายเหตุ ในวงเล็บคือ จำนวนความถี่

ตาราง 10 ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาจากคำถามปลายเปิดระดับอาชีวศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม
จากการตอบคำถามของผู้บริหารสถานศึกษา อาจารย์ผู้สอน

ลำดับ ที่	รายการปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
1	- ขาดแคลนงบประมาณในการจัดสร้างอาคาร สถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (3)	- ขอบงบประมาณจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และงบประมาณอุดหนุน
2	การแก้ไขปัญหาในการจัดการศึกษาในระดับ อาชีวศึกษาไม่ถูกทางเหมือนไม่จริงจังกกับการ แก้ปัญหา (3)	- ควรมีการจัดแผนพัฒนากำลังคนในระดับนี้ อย่างเป็นรูปธรรม - โครงการตามนโยบายเพื่อไม่ให้เกิดความสูญ เปล่าทางการศึกษาโครงการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยและพัฒนางานไปด้วยแล้วจึง ขยายผลต่อไป
3	การทำงานในระดับกระทรวงมีการปรับเปลี่ยน นโยบายอยู่ประจำ ส่งผลให้การปฏิบัติในระดับผู้ ปฏิบัติไม่ต่อเนื่อง คล้ายกับไม่นำแผนการเชื่อมต่อ งานที่ทำอยู่เดิมจึงล้มลุกคลุกคลาน ในลักษณะต่าง คนต่างทำและเป็นนโยบายของแต่ละรัฐบาล (3)	- ควรมีองค์กรกลางประสานงานการจัดการ ศึกษาระดับนี้ให้มีประสิทธิภาพ - ควรมีการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการ เพื่อทราบความก้าวหน้าประกอบการวางแผน พัฒนางาน
4	ครูขาดคุณภาพจริยธรรมและจรรยาบรรณใน อาชีพครู ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่มีประสิทธิ ภาพและเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีต่อ นักศึกษา (2)	- สร้างความตระหนักต่อวิชาชีพครู และมีการ จัดหลักสูตรในการพัฒนาจิตวิญญาณของ ความเป็นครูอย่างต่อเนื่อง
5	ครูมีปัญหาทางเศรษฐกิจและมีหนี้สิน (2)	- ให้สวัสดิการเพียงพอต่อการครองชีพตาม สังคม
6	ขาดอาคารเรียน หอประชุม หอสมุด สื่อ โสตทัศนูปกรณ์ ที่ได้มาตรฐาน (2)	จัดสรรให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับระดับ อุดมศึกษา

ตาราง 10 (ต่อ)

ลำดับ ที่	รายการปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
7	การรับนักศึกษาจำนวนไม่จำกัดตามนโยบายของ รัฐบาล ทำให้นักศึกษามีคุณภาพต่ำ เพราะมี อาจารย์สอนน้อย สอนหลายผลัด ดูแลไม่ทั่วถึง (2)	- ควรดูลักษณะของวิชาช่างอุตสาหกรรมหรือ แผนกอื่น ๆ จะรับได้ หากมีจำนวนมากเกินที่ จะรับไม่ได้ ควรลดปริมาณลงตามสภาพ
8	ขาดครูช่างเฉพาะทาง หลายสาขาวิชา ตลอดทั้ง ตำแหน่งเพิ่ม เงินงบประมาณที่จะจัดจ้าง อาจารย์พิเศษก็ไม่มี คุรุภัณฑ์ของแต่ละแผนกช่าง ไม่เพียงพอ วัสดุฝึกไม่เพียงพอ นักศึกษาขาด ประสบการณ์ (1)	- ควรกำหนดอัตราครูจ้างเพิ่มและจัดงบ ประมาณ สนับสนุนให้เพียงพอ - ควรจัดคุรุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานของแต่ละสาขา ช่างหรือแผนกต่าง ๆ

หมายเหตุ ในวงเล็บคือ จำนวนความถี่

ตาราง 11 ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาจากคำถามปลายเปิด ระดับอุดมศึกษา ในจังหวัดมหาสารคาม
จากการตอบคำถามของผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน

ลำดับ ที่	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
1	ขาดเอกภาพในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากมีหลายสถาบัน ซึ่งจัดการศึกษาแบบเดียว กันแต่ไม่เอื้ออำนวยหรือเกื้อกูลต่อกัน (4)	-รวมกันเป็นหนึ่งเดียวเพื่อความเป็นเอกภาพและ สร้างความแข็งแกร่งขององค์กร/ความเป็น หนึ่งเดียวของผู้สำเร็จการศึกษาและความเป็น เลิศทางวิชาการ
2	ขาดระบบเครือข่ายที่จะสนองประโยชน์ทางการ ศึกษาต่อหน่วยงานทางการศึกษา ฝ่ายปฏิบัติการ และใช้องค์การจัดการศึกษาจริงเพื่อประโยชน์ใน การจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (3)	- พัฒนาเครือข่าย การจัดการศึกษาและความร่วม มือทางการศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย มหาสารคาม /สถาบันราชภัฏ และสถานศึกษา/ หน่วยงานทางการศึกษาอื่น ๆ ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น น่าจะดีกว่าการแข่งขันเปิด Campus ใหม่ ๆ เพียงอย่างเดียว ความร่วมมือส่วนนี้น่าจะเริ่ม จากการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ หน่วยงาน/สถาบัน/สถานศึกษาอื่น ๆ - การเปิดโอกาสให้บุคลากรในหน่วยงานหรือ สถานศึกษาเสนอเนื้อหา/ข้อมูล/ผลการปฏิบัติ งานซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่มีการสอนใน สถาบันอุดมศึกษา
3	การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน เน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพเกินไป (3)	- ผลิตบุคลากรให้ตรงกับงานเน้นคุณภาพ และมีการประกันคุณภาพการศึกษา
4	สถาบันอุดมศึกษาไม่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่น (มหาสารคาม)ได้เรียนในสถาบันอุดมศึกษามากกว่า จังหวัดอื่น เป็นกรณีพิเศษ เพื่อพัฒนาศักยภาพของ บุคลากรชาวมหาสารคาม (3)	- เปิดโอกาสให้คนท้องถิ่นเรียน 50% อย่างต่ำ - ประสานงานกับองค์กรในระดับตำบลเพื่อส่ง บุตรหลานมาศึกษาเล่าเรียนแล้วกลับไปพัฒนา ภูมิลำเนาหรือท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรือง
5	นักศึกษาติดยาเสพติด และมั่วสุมอบายมุข (2)	- อบรมแนะแนวผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง - มีมาตรการความร่วมมือกับตำรวจ สารวัตร นักเรียนและแหล่งท่องเที่ยวให้กดดันมาก กว่านี้

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
6	นักศึกษาระดับปริญญาตรีขาดความรู้ด้านการวิจัย	- ระดับปริญญาตรีทุกสาขาให้มีภาคนิพนธ์, การศึกษาเฉพาะเรื่อง
7	หลักสูตรในระดับปริญญาตรีไม่สนองความต้องการจำเป็นของชุมชน สังคม	- การสำรวจปัญหาความต้องการสาขาวิชา วิชาชีพก่อนการกำหนดเป็นหลักสูตร
8	คุณภาพของอาจารย์ที่สอนมีความรู้และความสามารถและประสิทธิภาพลดถอยลง ไม่ทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลง	- ควรมีโครงการระยะสั้นเพื่อพัฒนาเทคนิคการสอนเฉพาะอย่างให้ให้เข้มข้นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกระบวนการสอนคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะกระบวนการทำงานพัฒนางานไปสู่ ความเป็นเลิศ
9	ตลาดไม่ยอมรับคุณภาพของผู้จบระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน	- ปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐานทั้งด้าน ความรู้ ความรู้สึกที่ดีและการปฏิบัติ ตลอดทั้ง ทักษะกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ เป็นรูปธรรม
10	นิสิตที่จบระดับปริญญาตรียังมีอัตราการว่างงานสูง	- ควรผลิตตามตลาดแรงงานซึ่งมีการวางแผน ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานองค์กรหรือสถานประกอบการไว้ล่วงหน้า - เปิดกว้างทุกสาขาวิชา
11	การจัดการการศึกษาหลักสูตรระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นยังเป็นไปในลักษณะต่างคนไม่มีการประสานงาน ส่งผลให้มีการทำงานซ้ำซ้อน คือ เปิดหลักสูตรเดียวกันและไม่เป็นไปตามความต้องการของสังคมแต่เป็นการเปิดเพื่อความต้องการของสถาบันเอง	- ปรับคุณภาพให้สูงขึ้นได้มาตรฐาน - ควรผลิตให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ว่างและให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและตลาด
12	สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันยังไม่ใช่ที่ยอมรับชื่นชมของนิสิตนักศึกษาอย่างกว้างขวางและยังมีสาขาวิชาที่ตลาดต้องการน้อย	- จัดหลักสูตรที่หลากหลายเป็นไปตามความต้องการของตลาดและสังคม และมีการประกันคุณภาพ

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับที่	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
13	สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งยังมุ่งจัดการศึกษาเพื่อธุรกิจ ไม่เปิดโอกาสทางการศึกษาของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง (2)	- สถานศึกษาทุกแห่งควรให้การสนับสนุนและพัฒนางานส่งเสริมทางด้านวิชาการ ซึ่งกันและกัน
14	ขาดระบบตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาในระดับท้องถิ่นและระดับที่สูงขึ้นไป (2)	- จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบมาตรฐานในระดับท้องถิ่นหรือระดับจังหวัด เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความศรัทธาของของสถาบัน
15	ค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนทั้งระดับปริญญาตรีโท เกือบค่าหน่วยกิตแพงมาก ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันซึ่งค่าครองชีพสูง และไม่เป็นการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้ศึกษาเล่าเรียน (2)	- การเรียกเก็บค่าหน่วยกิตควรถูกกว่าที่เป็นอยู่หรือไม่สูงไปกว่านี้
16	การรับนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี-โท รับจำกัดผู้เรียน ไม่ได้เรียนทั่วถึงค่าใช้จ่ายในการเรียนสูงและระดับปริญญาโท เอก ควรเน้นผู้เรียนที่ทำงานประจำของหน่วยงานและองค์กรเอกชนให้มีโอกาสได้เรียนเพิ่มขึ้น (2)	- เก็บเงินค่าหน่วยกิตต่ำกว่าที่เป็นอยู่หรือคงไว้แค่นี้ไม่ควรขึ้นอีกและควรเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสถานศึกษาทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้พัฒนาศักยภาพสูงยิ่งขึ้น - ควรเพิ่มการรับนักศึกษาทุก ๆ สาขา วิชา โดยเฉพาะสาขาที่ขาดแคลนควรลดค่าลงทะเบียนเรียนลงอีก - ให้ครูประถม-มัธยมมาได้เรียนภาคค่ำ (สมทบ) มากขึ้น - ควรให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้อย่างน้อย ปริญญาโท-เอก
17	นักศึกษาที่จบหลักสูตรระดับปริญญาตรียังมีวิสัยทัศน์แคบ ทำงานไม่เป็นระบบ (1)	- ปรับปรุงหลักสูตรระดับปริญญาตรีให้มีการคิดวิเคราะห์ ฝึกปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ไม่ควรมุ่งเฉพาะทฤษฎี

ตาราง 11 (ต่อ)

ลำดับ	รายการของปัญหา	แนวทางแก้ปัญหา
18	นิสิตนักศึกษาขาดความรับผิดชอบไม่อุทิศตนในการศึกษาค้นคว้าเท่าที่ควร (2)	- จัดเตรียม จัดหาสถานที่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มากขึ้น เช่น Computer
19	อาจารย์ทำการวิจัยเพื่อนำทฤษฎีไปใช้น้อย (1)	- กระตุ้นให้อาจารย์สนใจทำการวิจัยให้มากขึ้น ส่งเสริมทางงบประมาณสนับสนุนและจัดเผยแพร่ผลงานของคณาจารย์ในรูปแบบต่าง ๆ
20	อาจารย์ผลิตสื่อการเรียนการสอนน้อยและโดยเฉพาะประเภท CAI (1)	- ควรสนับสนุนการผลิตสื่อประเภทนี้มากขึ้น และให้ถือปฏิบัติอย่างทั่วถึงโดยจัดสรรงบประมาณให้เป็นกรณีพิเศษ และเมื่อสิ้นภาคเรียนควรจัดนิทรรศการสื่อการเรียนการสอนที่อาจารย์ผลิตขึ้นเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง
21	ขาดสื่อประเภทอุปกรณ์ คือ Computer สำหรับอาจารย์ในแต่ละภาควิชาได้ใช้พัฒนาการเรียนการสอนระบบ Internet ที่มีประสิทธิภาพ (1)	- จัดสรรคอมพิวเตอร์ของแต่ละภาควิชาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะรุ่นที่ใช้ได้กับระบบ Internet และมีประสิทธิภาพ

หมายเหตุ ในวงเล็บคือ จำนวนความถี่

ตาราง 12 สรุปแผนการรับนิสิตใหม่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะ
ที่ 8-9 พ.ศ. 2540-2549)

คณะ/หน่วยงาน	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	รวม
ก. หลักสูตรระดับปริญญาตรี											
ศึกษาศาสตร์	240	330	350	410	420	420	420	420	420	420	3,850
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	190	190	260	285	285	285	285	285	285	285	2,635
วิทยาศาสตร์	240	280	280	360	360	360	360	360	360	360	3,320
เทคโนโลยี	105	135	135	135	335	375	415	455	455	455	3,000
ศิลปกรรมศาสตร์	259	264	260	240	240	240	240	240	240	240	2,463
พยาบาลศาสตร์	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	300
เกษตรศาสตร์	0	0	40	50	60	40	50	60	40	50	390
วิศวกรรมศาสตร์	0	120	180	180	180	300	300	300	300	400	2,260
รวม	1,064	1,349	1,535	1,690	1,910	2,050	2,100	2,150	2,130	2,240	18,218
ข. หลักสูตรปริญญาโท											
ศึกษาศาสตร์	100	160	160	160	170	160	165	165	165	165	1,570
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	75	90	90	90	90	90	90	90	90	90	885
วิทยาศาสตร์	10	20	30	40	40	50	60	60	60	60	430
เทคโนโลยี	0	0	0	0	5	15	20	20	20	20	100
ศิลปกรรมศาสตร์	0	0	20	20	20	20	20	20	20	20	160
พยาบาลศาสตร์	0	0	5	10	15	20	20	20	20	20	130
วิศวกรรมศาสตร์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	30	30
รวม	185	270	305	320	340	355	375	375	375	405	3,305
ค. ระดับปริญญาเอกของ- คณะศึกษาศาสตร์											
สาขาหลักสูตรและการสอน	10	-	10	-	10	-	10	-	10	-	50
สาขาการบริหารการศึกษา	10	-	10	-	10	-	10	-	10	-	50
สาขาเทคโนโลยีการศึกษา	-	-	-	10	10	-	10	-	10	-	40
รวม	20	0	20	10	30	0	30	0	30	0	140

ภาคผนวกที่ 7

เอกสารการประชุมสัมมนาเรื่อง

“สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม 2540 : ปัญหา และแนวทางแก้ไข”

การประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น

เรื่อง

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคามปี 2540 :
ปัญหาและแนวทางแก้ไข

วันที่ 1 สิงหาคม 2540

ณ ห้องประชุม ชั้น 3 อาคารสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จัดโดย :

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม
มูลนิธิรักษ้อีสาน

คำกล่าวรายงานพิธีเปิดการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น
เรื่อง “สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2540 : ปัญหาและแนวทางแก้ไข”

วันที่ 1 สิงหาคม 2540

ณ ห้องประชุมชั้น 3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....

เรียน ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม

ดิฉันในนามของคณะกรรมการในการจัดประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น เรื่อง สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ปี 2540 : ปัญหาและแนวทางแก้ไข ขอขอบพระคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ที่กรุณาสละเวลาและให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาในครั้งนี้

โครงการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่อง สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ปี 2540 : ปัญหาและแนวทางแก้ไขในวันนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการประชาคมจังหวัด ซึ่งสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงการความร่วมมือไทย-สหประชาชาติ (THAI-UNCAP) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เลือกเอาจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดนำร่อง เพื่อจัดตั้งประชาคมจังหวัดขึ้นตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น และได้ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของมนุษย์ การแก้ไขปัญหามีขึ้นที่จะต้องกระทำกันอย่างจริงจังร่วมกันทุก ๆ ฝ่าย และดำเนินมาตรการหลาย ๆ ด้านพร้อมกัน ในขณะเดียวกันมาตรการที่นำมาใช้จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของประชาชน และการมีจิตสำนึกที่ดีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ การที่จะสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จำเป็นจะต้องมีการให้ความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงพิษภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะได้ร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง ไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

การจัดประชุมสัมมนา ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาและแนวโน้มในอนาคตจากบุคคลสาขาอาชีพต่าง ๆ
2. เพื่อระดมความคิดเห็นแนวทางการการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสาขาอาชีพต่าง ๆ
3. เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม โดยเฉพาะการปลูกจิตสำนึกและโครงการต่าง ๆ ที่กำลังดำเนินการในอนาคต

ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนาในครั้งนี้มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ประมาณ 50 คน จากหลาย ๆ ฝ่ายในจังหวัดมหาสารคาม เช่น จากองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคธุรกิจ นักวิชาการ ประชาชน และสื่อมวลชนต่าง ๆ ซึ่งนับได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในสาขาอาชีพต่าง ๆ ของจังหวัดมหาสารคาม

ในการจัดประชุมในครั้งนี้ ได้รับความร่วมมือด้วยดีจากหลายฝ่าย ซึ่งแสดงถึงความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัด เช่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานป่าไม้จังหวัด มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม มูลนิธิรักษ่อีสาน เป็นต้น ส่วนหน่วยงานภาคเอกชนจังหวัด เช่น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ที่ให้การอนุเคราะห์ข้อมูลเอกสาร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้การสนับสนุนทางการเงิน เป็นต้น การจัดประชุมสัมมนาในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอกจังหวัด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดต่อไป

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นอุดมมงคลฤกษ์แล้ว ดิฉันใคร่ขอกราบเรียนเชิญท่านประธานทำพิธีเปิดการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น เรื่อง “สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ปี 2540 : ปัญหาและแนวทางแก้ไข” ต่อไป

ขอกราบเรียนเชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม ค่ะ

คำกล่าวพิธีเปิดการประชุมสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็น
เรื่อง “สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2540 : ปัญหาและแนวทางแก้ไข”

โดย

นายวิชัย ทัศนเศรษฐ (ผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม)

วันศุกร์ที่ 1 สิงหาคม 2540

ณ ห้องประชุมชั้น 3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....

ท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน

ผู้รู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเชิญมาเป็นประธานในพิธีเปิดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ปี 2540 ของชาวจังหวัดมหาสารคามในวันนี้

ตามที่ได้รับฟังคำกล่าวรายงานเมื่อสักครู่ที่ว่า การจัดสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นในวันนี้มีจุดมุ่งหมายประการสำคัญที่จะให้ชาวมหาสารคาม ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคามหรือพุดง่าย ๆ คือ ชาวมหาสารคามจะได้รู้ถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม และสามารถที่จะนำความรู้ความเข้าใจนี้ไปสู่การจัดระบบการแก้ไขปัญหาร่วมกันในที่สุด

การสัมมนาเช่นนี้จะเป็นการสัมมนาแนวใหม่ ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาจะเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหาองค์ความรู้ร่วมกันรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นความหลากหลายทางด้านความคิดจะช่วยให้สามารถได้ข้อสรุปที่ดี และสามารถนำไปปฏิบัติร่วมกันได้

ผมอยากจะชี้ประเด็นการสัมมนาในครั้งนี้ว่าเป็นการรวมกลุ่มร่วมมือกัน เพื่อผนึกกำลังและเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงาน และค้นหาความจริงร่วมกัน ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับในปัจจุบันนี้ เนื่องจากผู้ที่ดำรงตนอยู่โดยลำพังจะยากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการร่วมมือร่วมใจในการทำงานไม่ว่าจะเป็นในระดับใดก็ตาม

การสัมมนาในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นโอกาสอันดีของชาวจังหวัดมหาสารคาม ที่จะได้ทำงานร่วมกันในด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมภายในจังหวัด ซึ่งจะเป็นการศึกษาสภาพความเป็นจริงและปัญหารวมทั้งการหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการสัมมนาในครั้งนี้จะได้ผลสรุปออกมาและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ต่อไปในอนาคต

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นมงคลแล้ว ผมขอเปิดการสัมมนาเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่องสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม ปี 2540 : ปัญหา และแนวทางแก้ไขและขอให้การสัมมนาจงดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สวัสดิ์

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดมหาสารคาม	
1.1 ลักษณะทั่วไป	1
1.2 ลักษณะภูมิประเทศ	3
1.3 ลักษณะภูมิอากาศ	6
1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ	12
1.5 การปกครอง	16
บทที่ 2 สภาพปัญหาของสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม	
2.1 ปัญหาของสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม	18
2.2 ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำธรรมชาติ	20
2.3 ปัญหาเกี่ยวกับอากาศ	23
2.4 สถานการณ์ทรัพยากรป่าไม้	25
2.5 สภาพปัญหาแหล่งโบราณคดี	27
2.6 สภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	28
2.7 ชุมชนเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม	29
บทที่ 3 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม	34
บทที่ 4 สรุปประเด็นปัญหา	41

ดัชนีตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 แสดงพื้นที่รายอำเภอ	2
ตารางที่ 1.2 จำนวนประชากร	3
ตารางที่ 1.3 ปริมาณน้ำฝนและวันที่ฝนตกในอำเภอต่าง ๆ (2534-2540)	5
ตารางที่ 1.4 ปริมาณน้ำฝนปี 2513-2540	6
ตารางที่ 1.5 การใช้ที่ดินในจังหวัดมหาสารคาม	14
ตารางที่ 1.6 สภาพป่าไม้เขตป่าสงวนแห่งชาติ ปี 2536	15
ตารางที่ 1.7 แสดงอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เทศบาล และสุขาภิบาล	16
ตารางที่ 2.1 พื้นที่ดินเค็มของจังหวัดมหาสารคาม	18
ตารางที่ 2.2 ผลการวิเคราะห์น้ำในแหล่งต่าง ๆ ในวันที่ 25 มีนาคม 2540	20
ตารางที่ 2.3 ผลการวิเคราะห์น้ำในแหล่งต่าง ๆ ในวันที่ 3 มิถุนายน 2540	20
ตารางที่ 2.4 สภาพแหล่งน้ำในเขตอำเภอ/กิ่งอำเภอ จังหวัดมหาสารคาม	21
ตารางที่ 2.5 ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำในทางเบคทีเรีย	22
ตารางที่ 2.6 คุณภาพของแหล่งน้ำสำคัญในจังหวัดมหาสารคาม	22
ตารางที่ 2.7 คุณภาพของน้ำบรรจุขวดและน้ำแข็งหลอดที่มีจำหน่ายในจังหวัดมหาสารคาม	23
ตารางที่ 2.8 จำนวนรถยนต์ที่จดทะเบียนจำแนกตามประเภทรถยนต์และพระราชบัญญัติ ขนส่งทางบก พ.ศ. 2535-2539	24
ตารางที่ 2.9 จำนวนรถยนต์ที่ก่อให้เกิดอากาศเป็นพิษและเสียงดังเกินมาตรฐาน	24
ตารางที่ 3.1 สรุปแผนงานปี 2540-2544 ที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม	34
ตารางที่ 4.1 ลำดับความสำคัญของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งธรรมชาติ ศิลปกรรมจังหวัดมหาสารคาม	42

บทที่ 1

ข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดมหาสารคาม

1.1 ลักษณะทั่วไปของจังหวัดมหาสารคาม

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม

เมืองมหาสารคามสร้างขึ้นเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2408 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีท้าวมหาชัย และท้าวบัวทอง ซึ่งเป็นหลานของเจ้าเมืองร้อยเอ็ดเป็นผู้รวบรวมผู้คนแยกมาจากร้อยเอ็ด จนถึง พ.ศ. 2410 จึงให้ขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ โดยอพยพพลเมืองจากร้อยเอ็ดมาเพิ่มเติมประมาณ 7,000 คน

เมื่อแยกมาจากเมืองร้อยเอ็ดนั้นได้มาก่อตั้งกองบัญชาการอยู่ที่เนินสูงแห่งหนึ่งใกล้กุคางไຍ (บ้านลาดยางใหญ่) ได้สร้างหลักเมืองศาลมเหศักดิ์วัดชัยภูวามหาศาลต่อมาได้ย้ายกองบัญชาการไปอยู่หนองทุ่ม (ด้านเหนือของวัดโพธิ์ศรี) ในปี 2425 มีเมืองอยู่ในความปกครอง 2 เมือง คือ เมืองวาปีปทุม และเมืองโกสุมพิสัย ต่อมาปี 2443 ได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็นอำเภอในเขตเมืองมหาสารคาม แยกออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภออุทัยสารคาม และอำเภอประจันสารคาม (คืออำเภอเมืองและอำเภอบรบือ) พ.ศ. 2444 ได้เพิ่มอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย (บ้านนาข้าว) ซึ่งเดิมอยู่ในเขตการปกครองของเมืองสุวรรณภูมิ และอำเภอกันทรวิชัย (เดิมขึ้นอยู่กับจังหวัดกาฬสินธุ์) ในปี พ.ศ. 2453 พระเจริญราชเดช (อุ่น ภวภูตานนท์) ได้ย้ายอำเภอประจันสารคามไปอยู่บ้านหนองบ่อ เรียกว่าอำเภอท่าขอนยาง ต่อมาในปี 2456 หม่อมเจ้าพนมศานวรรัตน์ ข้าหลวงประจำจังหวัดโดยความเห็นชอบของพระมหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ได้ย้ายศาลากลางมาอยู่ในสถานที่ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการปรับปรุงเขตการปกครอง โดยอำเภอกาฬสินธุ์ อำเภอภุมมาไสย, อำเภอภูพานิชย์ และอำเภอสหัสขันธ์ รวม 5 อำเภอ มารวมกับจังหวัดมหาสารคาม และต่อมาปี พ.ศ. 2490 ทั้ง 5 อำเภอ ดังกล่าวนี้อันถูกแยกไปอยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดกาฬสินธุ์ตามเดิม

1.1.2 สภาพภูมิศาสตร์

1.1.2.1 ที่ตั้ง

จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่บนที่ราบสูงโคราช กึ่งกลางของภาคอีสานระหว่างเส้นรุ้งที่ 15 องศา 25 ลิปดา และ 16 องศา 40 ลิปดาเหนือ กับเส้นแวงที่ 102 องศา 50 ลิปดา และ 103 องศา 30 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ 475 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้ คือ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดกาฬสินธุ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดร้อยเอ็ด
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่น

1.1.2.2 รูปร่างและขนาด

จังหวัดมหาสารคามมีรูปร่างคล้ายนกอินทรีก้นหัว มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 5,292.283 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,307,676.875 ไร่ มีพื้นที่มากเป็นอันดับที่ 15 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 1.1 แสดงพื้นที่จำแนกรายอำเภอของจังหวัดมหาสารคาม 1 มิ.ย. 2540

ลำดับ	อำเภอ	พื้นที่(ตาราง ก. ม.)	พื้นที่ไร่	ร้อยละ
1	เมืองมหาสารคาม	556.697	347,935.625	10.56
2	กันทรวิชัย	372.221	232,638.125	7.07
3	โกสุมพิสัย	827.876	517,422.500	15.72
4	เขียงยืน	317.000	198,125.000	6.02
5	นาเชือก	528.798	330,498.750	10.04
6	บรบือ	681.622	426,013.750	12.94
7	พยัคฆภูมิพิสัย	342.790	214,243.750	6.51
8	วาปีปทุม	605.774	378,608.750	11.50
9	นาइन	248.449	155,280.625	4.72
10	แกดำ	149.521	93,450.625	2.84
11	ยางสีสุราช	242.502	151,563.750	4.60
12	กิงกูดริง	267.000	166,875.000	5.07
13	กึ่งขึ้นชม	128.000	80,000.000	2.43
	รวมทั้งจังหวัด	5,268.250	3,292,655.900	100.00

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2540

จากตารางที่ 1.2 แสดงให้เห็นว่า อำเภอโกสุมพิสัย มีจำนวนประชากรมากที่สุด คือประมาณ 186,176 คน คิดเป็นร้อยละ 18.63 ของประชากรทั้งจังหวัด รองลงมาคืออำเภอเมืองมีประชากรประมาณ 151,056 คนคิดเป็นร้อยละ 15.11 ของประชากรทั้งจังหวัด สำหรับอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุดคือ กิ่งอำเภอชื่นชม มีประชากร

ประมาณ 21,410 คน คิดเป็นร้อยละ 2.14 ของประชากรทั้งจังหวัด ส่วนบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากที่สุดของจังหวัดคือ อำเภอพยุหะภูมิพิสัย มีความหนาแน่นประมาณ 256 คน ต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือ อำเภอเมือง มีความหนาแน่นประมาณ 241 คนต่อตารางกิโลเมตร บริเวณที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอนาเชือก มีความหนาแน่นของประชากรประมาณ 112 คน ต่อตารางกิโลเมตร

ตาราง 1.2 จำนวนประชากร ตำบลและหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคามทำการสำรวจเมื่อ พฤศจิกายน 2539

อำเภอ/ กิ่งอำเภอ	จำนวนประชากร			จำนวน	
	ชาย	หญิง	รวม	ตำบล	หมู่บ้าน
เมือง	73,706	77,350	151,056	14	178
กันทรวิชัย	41,084	37,259	78,343	10	148
โกสุมพิสัย	57,318	60,856	186,174	14	214
เชียงยืน	*32,705	*31,297	64,002	8	98
นาเชือก	29,473	29,643	59,116	10	125
บรบือ	53,558	54,040	107,598	15	175
วาปีปทุม	55,955	57,201	113,156	15	215
พยุหะภูมิพิสัย	42,917	44,868	87,785	14	195
นาइन	17,218	17,951	35,169	9	91
แกดำ	14,200	14,118	28,318	5	75
ยางสีสุราช	16,492	16,693	33,185	7	80
กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์	17,090	17,124	34,214	5	61
กิ่งอำเภอชนบท	*10,941	*10,469	21,410	4	47
รวม	422,657	468,869	999,526	154	1,702

* เป็นตัวเลขที่ได้จากการคำนวณ

ที่มา : สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศมีทั้งที่เป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น ที่ราบและที่ราบลุ่มสภาพภูมิประเทศดังกล่าว สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำไหลผ่านจังหวัดมหาสารคาม เช่น บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำชี ในบริเวณอำเภอเมืองมหาสารคามตอนเหนือ อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย และตอนใต้ของจังหวัดบริเวณชายทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งบริเวณนี้มีน้ำท่วมถึง

2. พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนตื้น อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย เป็นแนวยาวไปทางทิศตะวันออก ถึงอำเภอเมืองมหาสารคาม

3. พื้นที่สูงทางทิศเหนือและทิศตะวันตก

ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลอนตื้นถึงลอนลึก อยู่ทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกของจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะค่อนข้างราบเรียบ ถึงลูกคลื่นลอนลาดซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเล ระหว่าง 130-230 เมตร

ตาราง 1.3 ปริมาณน้ำฝนและจังหวัดที่มีฝนตกในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมหาสารคาม (2534-2539)

อำเภอ	จำนวนวันที่ฝนตก					
	2534	2535	2536	2537	2538	2539
เมือง	65*	68	*32	52	72	79
บรบือ	60	49	51	69	69	80
กันทรวิชัย	70	59	52	53	48	57
นาเชือก	75	68	59	62	74	68
วาปีปทุม	43	60	55	56	48	33
เขยงยี่น	59	61	61	70	67	73
นาइन	64	58	63	62	86	*70
พยัคฆภูมิพิสัย	77	*36	76	74	79	*41
แกดำ	73	68	68	66	68	76
ยางสีสุราช	52	51	*56	*57	56	**
โกสุมพิสัย	97	98	82	94	108	116
กิ่งอำเภอภูดรง**						
กิ่งอำเภอชื่นชม**						

*ข้อมูลไม่สมบูรณ์ครบถ้วน

**ไม่มีข้อมูล

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาโกสุมพิสัย

ตารางที่ 1.4 ปริมาณน้ำฝน (มิลลิเมตร) ปี 1970-1997 (2513-2540)

	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	รวม
1970	T	1.9	61.9	64.4	174.2	143.6	150.5	189.3	317.3	50.9	0.3	2.8	1,157.1
1971	0	3.6	25.6	75.6	145.1	120.9	285.9	220.5	137.3	132.3	5.2	40.7	1,146.8
1972	0	29.6	51.3	109.2	129.6	487.5	41.1	165	124.4	119.2	40.7	5.6	1,303.2
1973	0	0	0.9	19.7	100.7	230.4	202.9	173.3	261.7	14	2.3	0	1,005.9
1974	0	5.4	111.8	56.5	103.1	79.2	173.2	225.6	196.3	147.2	31.1	0.4	1,129.4
1975	10.1	5.7	15.6	4.7	177.5	92.6	171.2	131.3	218.4	171.5	2.5	2.4	1,003.5
1976	0	52	49.8	238.7	117.7	127.7	147.2	250	123.5	175.1	0	0	1,281.7
1977	0	0	33.9	53.4	228.4	144.9	101.6	181.4	188	93.3	13.5	6.8	1,045.2
1978	6.5	5.6	37.2	61.8	103.4	190.2	221	238.9	568.3	123.9	5.6	0	1,562.4
1979	0	11.1	0	89.8	247.9	153.1	74.5	157.9	244.9	0	0	0	979.2
1980	0	T	43	112	240	354.7	62.5	126.5	348.6	107	0.4	0	1,394.7
1981	0	5.9	41.1	48.7	180.5	201.1	214	241.3	64.8	98.7	22.8	0	1,118.9
1982	0	14.8	17.9	67.5	84	133	69.1	106.3	394.1	105.3	22.6	20.5	1,035.1
1983	1.4	5.8	3.9	42.7	104.9	281	110.8	464.3	122	120.2	3.2	0.1	1,260.3
1984	0.7	25.9	62.9	126.5	135.4	201	155.3	232.6	169.6	185.2	14.9	0	1,310.0
1985	22.5	34.4	5.1	88.2	122.1	201.8	141	200.6	243.4	99.5	6.8	0	1,165.4
1986	0	0	0	102.6	239.5	126.6	89.3	225.5	107.7	165.2	8.6	3.7	1,068.7
1987	0	15.9	3.3	220.2	112.5	179.6	83.3	233	221.8	179	51	0	1,299.6
1988	0	6.1	23.6	37	180.5	222	150.7	163.5	150.9	249.1	0	0	1,183.4
1989	0.1	0	241.8	78.6	179.6	136.2	135.9	212.6	141.6	171.1	0	0	1,297.5
1990	0	40.6	148.1	13.7	149	183.3	169.1	275.1	304.8	115.3	45	0	1,444.0
1991	0	0	25.9	40.6	101.3	51.9	116.7	287.3	271.2	76.7	0	13.7	985.3
1992	7.5	13.2	0	24	93.3	273.4	325.1	173.7	261.8	89	0	23.2	1,284.2
1993	2.4	7.9	7.3	132.5	196.1	134.2	214.3	123.2	177.6	58.7	T	2.8	1,057.0
1994	0	35.5	81.4	20	149.9	317.5	7	278	312.3	44.3	0	0	1,245.7
1995	0	23	10.7	21	62.3	263.8	314.6	240.5	144.4	136.7	10.2	T	1,227.2
1996	0	2.5	116.7	148.1	169.2	143.6	118.2	240.1	402	99.8	59.9	T	1,500.1
1997	6.7	25.1	56.5	89.1									

ที่มา : อุตุวิทยมวิทยา 2540

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

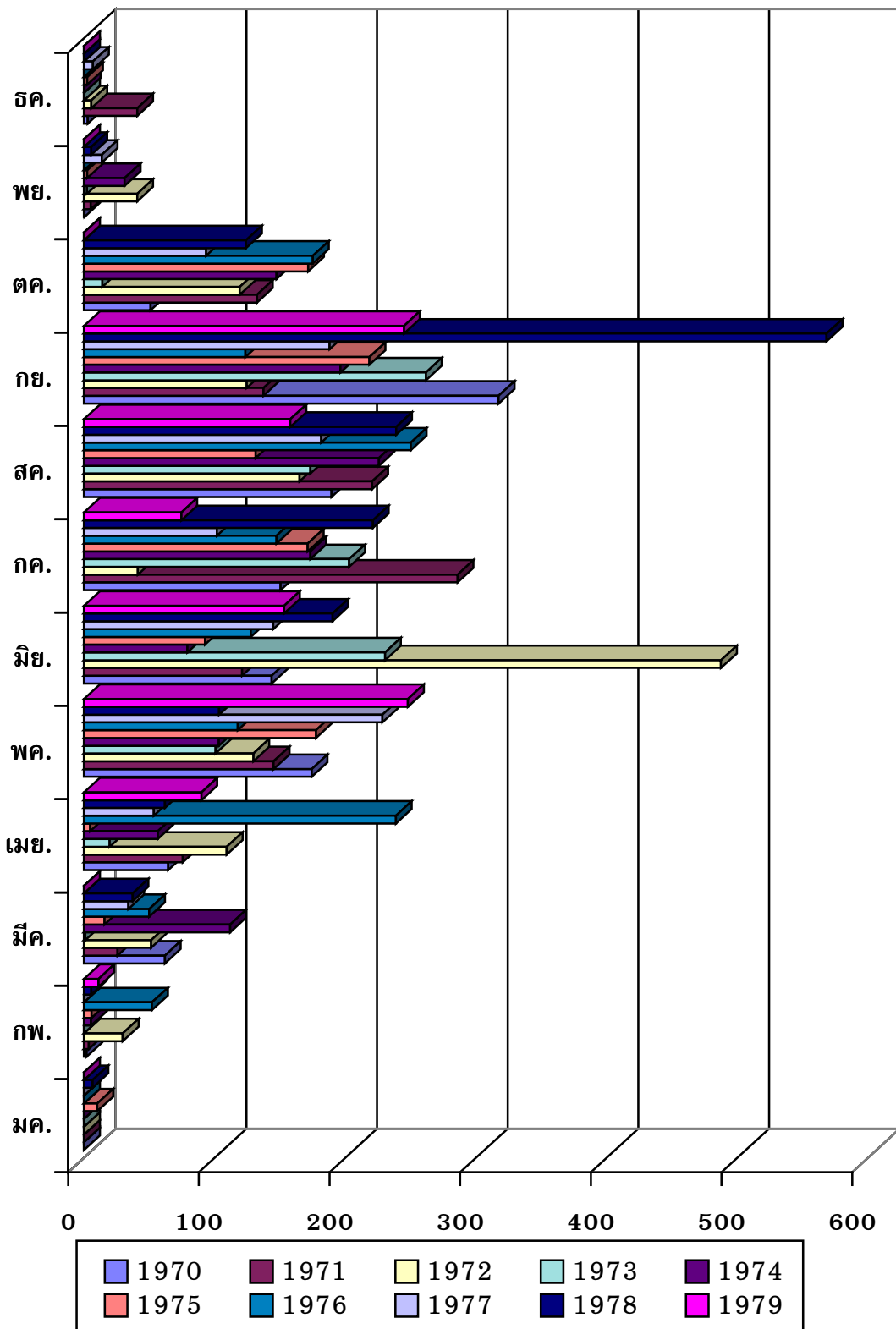
จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่ใจกลางของภาคอีสานโดยมีลักษณะภูมิอากาศแยกได้ดังนี้คือ

-ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ประมาณเดือนมีนาคม-มิถุนายน ในฤดูร้อนอุณหภูมิค่อนข้างสูง ร้อนอ้าว

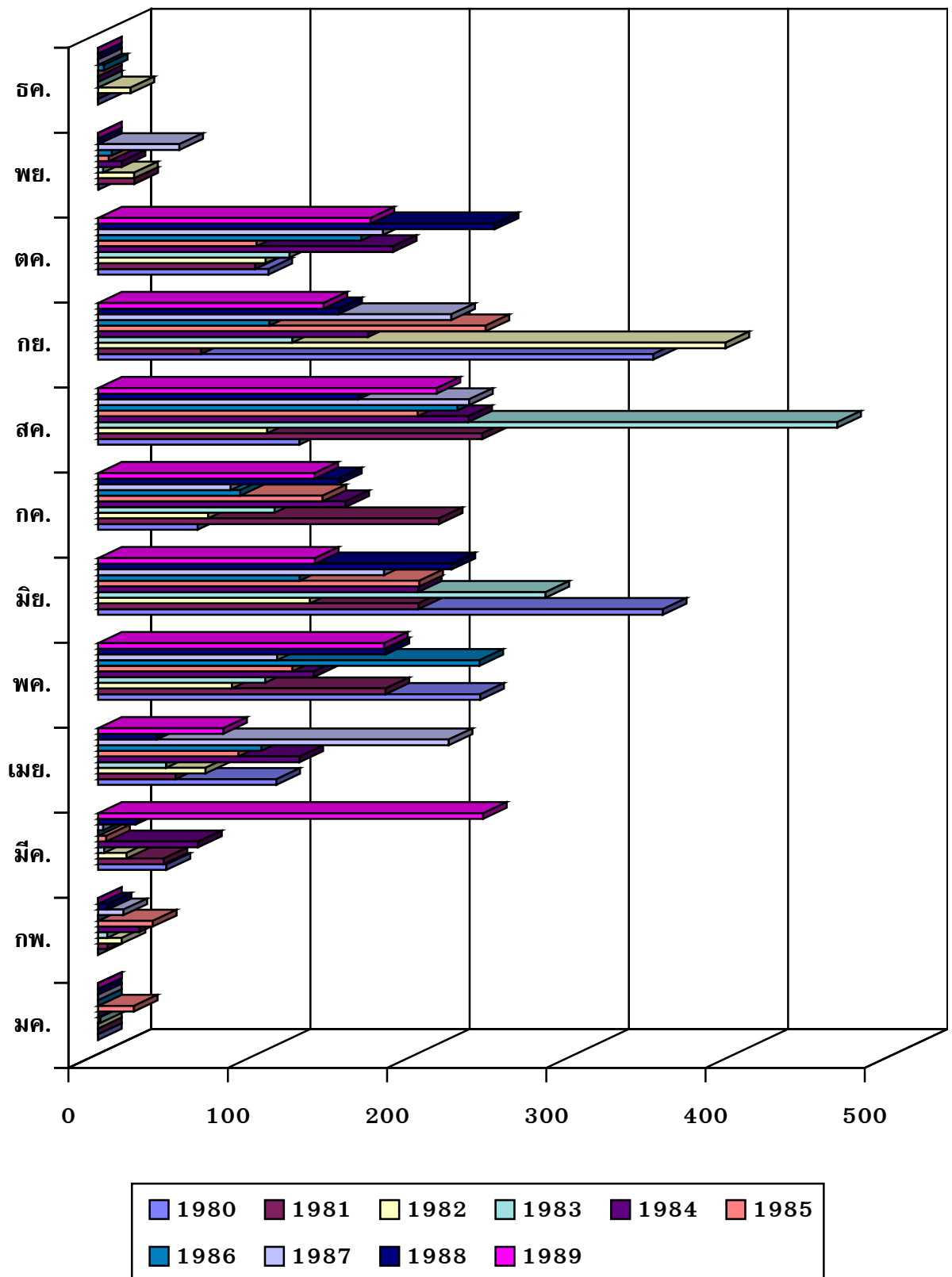
-ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ประมาณเดือนมิถุนายน-กันยายน แต่ได้รับปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่ำกว่าจังหวัดภาคอีสานที่อยู่รอบ ๆ บริเวณจังหวัด กล่าวคือ 1,203.4 มิลลิเมตร/ปี จากเกณฑ์เฉลี่ยปริมาณน้ำฝนในรอบ 27 ปี (พ.ศ.2513-2540) ฝนจะตกระหว่างเดือนกรกฎาคม-เดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด จำนวนวันที่ฝนตกตลอดปีอยู่ระหว่าง 50-76 วัน รายละเอียดใน ตาราง 1.4

-ฤดูหนาว เริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ ในฤดูหนาวได้รับลมหนาวจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีลมแรง และหนาวมากในฤดูหนาว

ปริมาณน้ำฝนปี ค.ศ. 1970-1979 (พ.ศ.2513-2522)

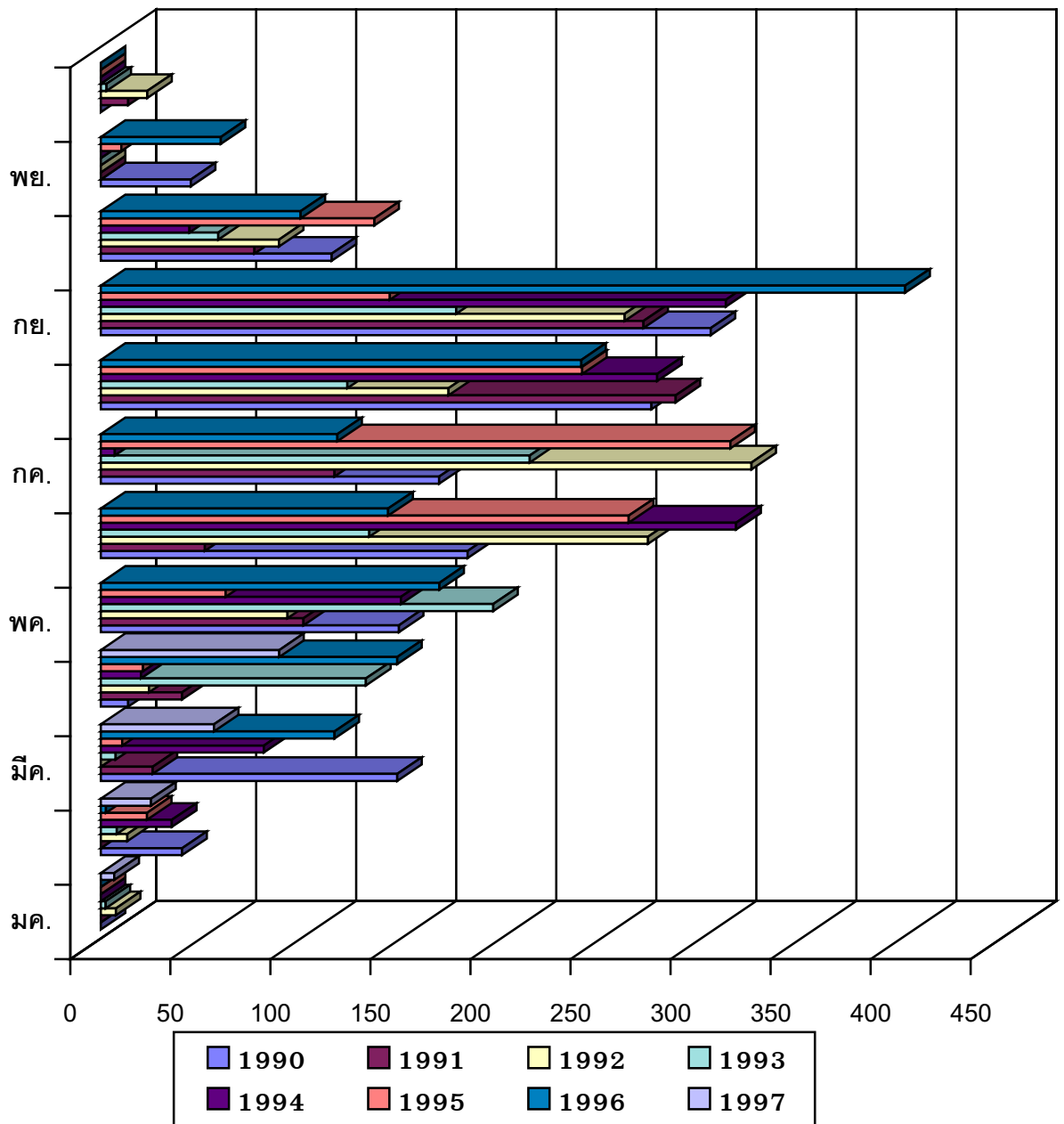

ปริมาณน้ำฝนปี ค.ศ. 1980-1989 (พ.ศ. 2523-2532)

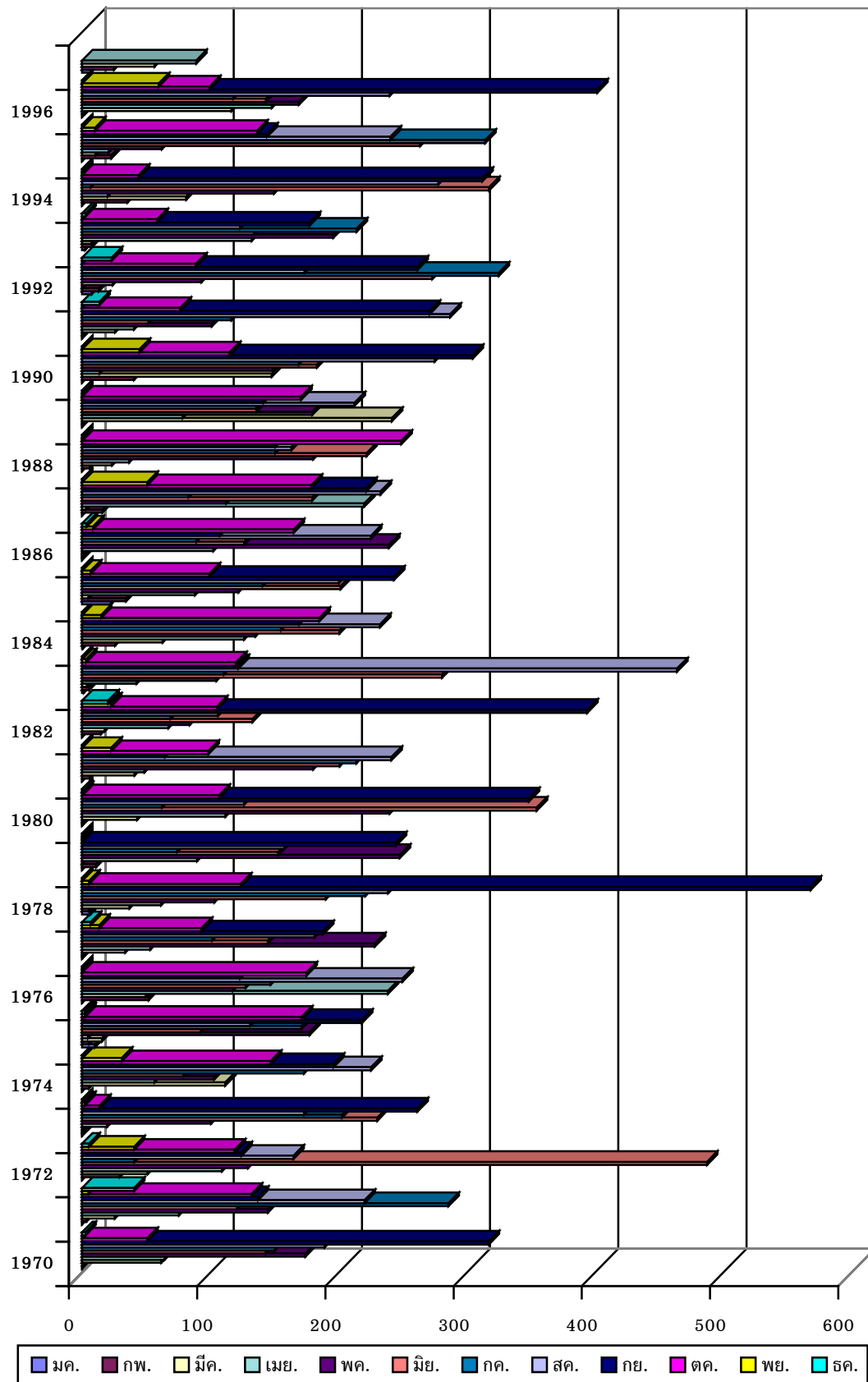

ปริมาณน้ำฝนปี 1990-1997

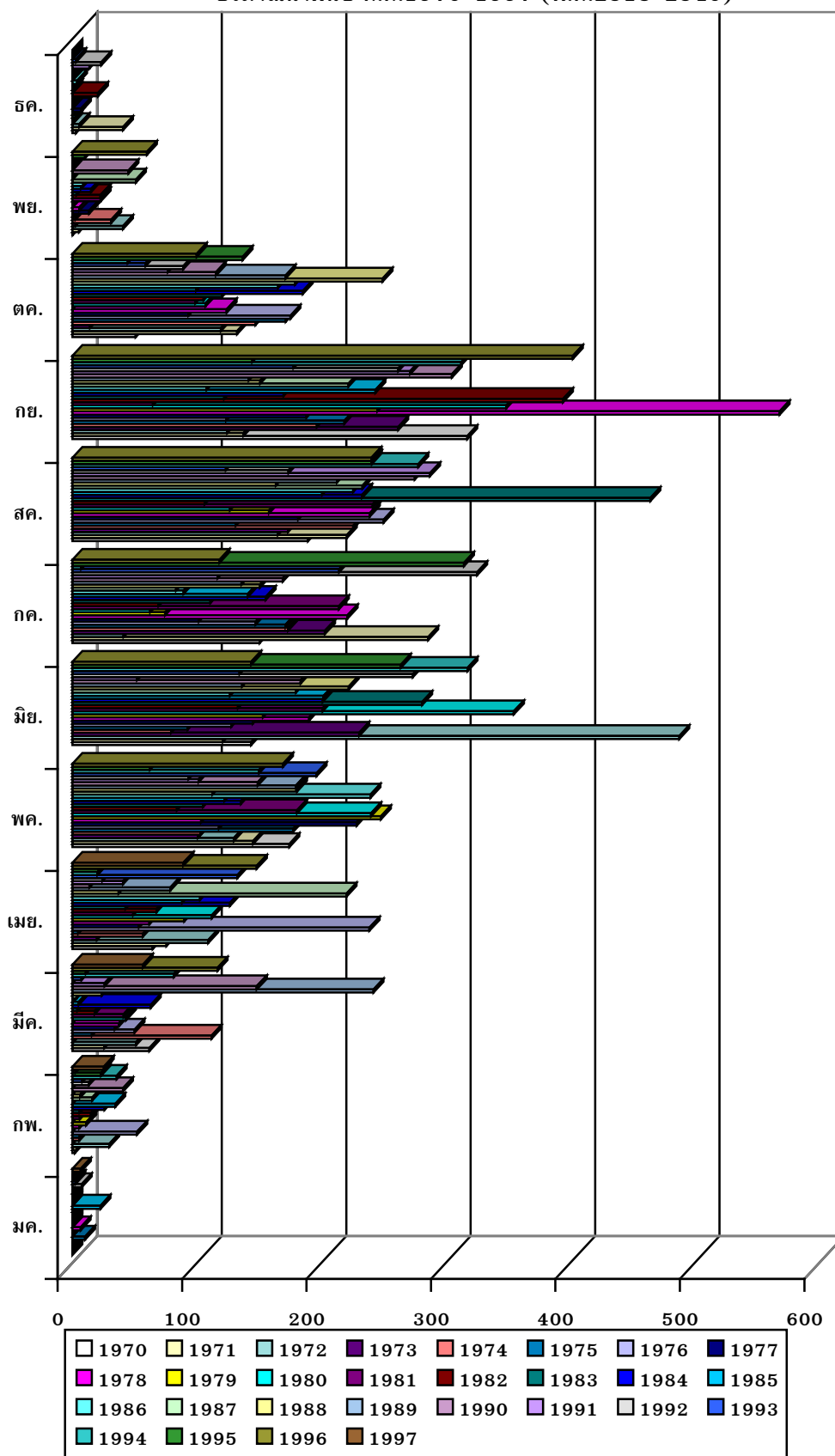
ปริมาณน้ำฝนปี ค.ศ.1990-1997 (พ.ศ.2533-2540)

ปริมาณน้ำฝนปี ค.ศ.1970-1997 (พ.ศ.2513-2540)

ปริมาณน้ำฝนปี ค.ศ.1970-1997 (พ.ศ.2513-2540)

1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญต่อการพัฒนาจังหวัดมหาสารคามสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1.4.1 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

- **ลำน้ำชี** เป็นแหล่งน้ำผิวดินสายใหญ่ และมีความสำคัญที่สุดของจังหวัดโดยไหลผ่านพื้นที่บริเวณตอนบน ผ่านอำเภอโกสุมพิสัย, อำเภอเมืองมหาสารคาม และอำเภอกันทรวิชัย รวมความยาวทั้งหมด 140 กิโลเมตร ในช่วงที่ผ่านจังหวัดมหาสารคามเป็นช่วงที่มีตลิ่งชันมาก ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการนำน้ำมาใช้ในการเกษตรกรรม
- **ลำพังซู่** ไหลผ่านจังหวัดมหาสารคามในเขตอำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก และพยัคฆภูมิพิสัย มีความยาวประมาณ 70 กิโลเมตร และเป็นลำน้ำกั้นเขตแดนจังหวัดมหาสารคามกับจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะลำห้วยตื้นเขินเกือบตลอด
- **ลำเตา** ไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย มีความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร และเป็นลำน้ำกั้นเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ลักษณะลำห้วยตื้นเขินมาก
- **ลำห้วยวังกะฮัง** ลำห้วยแห่งนี้เป็นต้นน้ำของลำเตา ไหลผ่านอำเภอนาดูน ยาว 10 กิโลเมตร ลักษณะลำห้วยตื้นเขินมาก
- **ลำห้วยหว่า** ลำห้วยแห่งนี้ไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย มีความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร สภาพลำห้วยตื้นเขินตลอดสาย
- **ลำพลับพลา** ไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ผ่านไปยังพื้นที่ตอนเหนือของทุ่งกุลาร้องไห้และเป็นเส้นทางแบ่งเขตระหว่างจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร สภาพลำห้วยตื้นเขินเป็นบางส่วน
- **ลำห้วยชัน** เป็นลำน้ำธรรมชาติไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ลักษณะลำห้วยตื้นเขินมาก ในฤดูแล้งไม่มีน้ำในลำห้วย
- **ลำห้วยคะคาง** ไหลผ่านอำเภอเมืองมหาสารคาม มีความยาวประมาณ 46 กิโลเมตร บริเวณต้นน้ำมีอ่างเก็บน้ำเป็นแหล่งน้ำต้นทุน มีความจุประมาณ 4.22 ล้านลูกบาศก์เมตร ได้รับการปรับปรุงโดยการขุดลอกแล้ว
- **ห้วยจิงปิง** ไหลผ่านอำเภอบรบือ มีความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร ในฤดูแล้งน้ำมีไม่เพียงพอในการอุปโภคและการเกษตร
- **ลำห้วยเสียว** ไหลผ่านอำเภอบรบือและอำเภวาปีปทุมของจังหวัดมหาสารคามมีความยาวประมาณ 60 กิโลเมตร ลำห้วยมีปัญหาเรื่องน้ำเค็ม
- **ลำห้วยบางบอน** เป็นต้นน้ำลำเตาไหลผ่านอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย มีความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร สภาพตื้นเขินไม่มีน้ำในฤดูแล้ง

- ห้วยวังคู** ไหลผ่านอำเภอบรบือมีความยาว 15 กิโลเมตร ลักษณะลำห้วยต้นเงินไม่มีน้ำในฤดูแล้ง
- ห้วยเชียงสง** ไหลผ่านจากอำเภอเชียงยืนผ่านอำเภอกันทรวิชัย มีความยาวประมาณ 45 กิโลเมตร กันเขตแดนระหว่างอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคามกับจังหวัดกาฬสินธุ์
- ลำห้วยสายบาตร** เป็นลำห้วยธรรมชาติไหลผ่านตอนเหนือของจังหวัดมหาสารคามกันเขตแดนกับจังหวัดขอนแก่น
- หนองบึงธรรมชาติ** ในเขตจังหวัดมหาสารคาม มีหนองน้ำธรรมชาติกระจายอยู่ ในอำเภอต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 1,835 แห่ง
- โครงการชลประทานขนาดเล็ก** จังหวัดมหาสารคามมีอ่างเก็บน้ำและฝายทดน้ำ รวม 201 แห่ง ช่วยเหลือพื้นที่เกษตรกรรมได้ 42,600 ไร่
- โครงการอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง** จังหวัดมหาสารคามมีจำนวน 17 อ่าง ช่วยเหลือพื้นที่เกษตรกรรมได้ 65,680 ไร่

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ชลประทานหนองห้วยในเขตพื้นที่อำเภอโกสุมพิสัย เนื้อที่ 96,648 ไร่ และมีพื้นที่ของอ่างเก็บน้ำฝนมและอ่างเก็บน้ำห้วยแอ่ง และอ่างเก็บน้ำห้วยแล้ง จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งส่งน้ำมาในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม จำนวนเนื้อที่ 3,640 ไร่ อำเภอวาปีปทุม จำนวนเนื้อที่ 1,880 ไร่ รวมเนื้อที่ชลประทานทั้งหมด 210,515 ไร่

1.4.2 ทรัพยากรดิน และแร่ธาตุ

ทรัพยากรดิน พื้นที่ของจังหวัดมหาสารคาม แบ่งกลุ่มดินตามประเภท great group ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ เรียงตามลำดับพื้นที่มากไปหาพื้นที่น้อย

- กลุ่มดินนา** ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดมหาสารคาม ส่วนมากครอบคลุมพื้นที่ทางทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัด กลุ่มดินนาสามารถแยกออกตามคุณสมบัติของดินได้ดังนี้ คือ

1. **ดินนาทั่วไป** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเชียงยืน อำเภอวาปีปทุม อำเภอนาคู อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และบางส่วนของอำเภอเมืองมหาสารคาม
2. **ดินนาดี** อยู่บริเวณลุ่มน้ำชีทางทิศเหนือของจังหวัด ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของอำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย กลุ่มนาดีบางส่วนอยู่ในเขตของลำน้ำตอนใต้ของจังหวัด อยู่ในบริเวณพื้นที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย และอำเภอวาปีปทุม

- กลุ่มดินไร่** มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม กระจายอยู่ในด้านทิศตะวันตก กลุ่มดินไร่ของจังหวัดมหาสารคามสามารถแบ่งได้ตามคุณสมบัติ ได้ดังนี้ คือ

1. **ดินไร่ทราย** ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณทางทิศตะวันตกของพื้นที่จังหวัด ซึ่งอยู่ในบริเวณอำเภอโกสุมพิสัย อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก

2. **ดินไร่ทั่วไป** มีพื้นที่เล็กน้อย ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัด ดินไร่กลุ่มนี้อยู่ในพื้นที่บางส่วนของอำเภอวาปีปทุม และอำเภอแกดำ

-**กลุ่มดินคละ** ครอบคลุมพื้นที่ร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนมากอยู่ทางบริเวณตอนกลางของจังหวัด สามารถแบ่งกลุ่มดินย่อยได้ดังนี้ คือ

1. **ดินไร่ทั่วไปคละดินนาทั่วไป** ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอแกดำและอำเภอวาปีปทุม
2. **ดินเค็ม** จังหวัดมหาสารคามมีดินเค็มตั้งแต่ระดับเค็มน้อยจนถึงเค็มจัดส่วนมากอยู่ตอนกลางและตอนล่างของจังหวัดมหาสารคาม
3. **ดินเค็มน้อย** พื้นที่ที่ถูกจัดว่าเป็นดินเค็มของจังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นดินเค็มน้อยซึ่งมีอยู่ประมาณ 1,043,646 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32 ของพื้นที่นาในจังหวัด ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ของอำเภอเชียงยืน อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอบรบือ อำเภอนาเชือก อำเภอวาปีปทุม และอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย
4. **ดินเค็มปานกลาง** เป็นกลุ่มดินที่มีปริมาณรองลงมาจากกลุ่มดินเค็มน้อย ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 171,712 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งจังหวัดในพื้นที่ราบในเขตอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย
5. **ดินเค็มจัด** ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 170,556 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5 ของพื้นที่ในจังหวัด อยู่ในบริเวณอำเภอวาปีปทุม

สำหรับแร่ธาตุ จากการสำรวจของกรมทรัพยากรธรณี ปรากฏว่าไม่มีการพบแร่ธาตุที่สำคัญต่อการอุตสาหกรรมแต่อย่างใด

สภาพการใช้ที่ดิน ส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรรายละเอียดตามตาราง 1.3

ตาราง 1.5 การใช้ที่ดินในจังหวัดมหาสารคาม ปี 2534

สภาพการใช้ที่ดิน	2532	3533	3534	3535	3536
ที่อยู่อาศัย				49,496	49,570
เนื้อที่เพื่อการเกษตร	2,511,722	2,467,231	1,914,048	2,516,972	2,557,059
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์				36,243	10,837
ที่รกร้าง				38,920	46,033
เนื้อที่ที่ไม่ได้จำแนก				602,924	622,005
เนื้อที่ป่าไม้	30,625	27,058	23,906	22,747	21,798
เนื้อที่ทั้งหมด				3,307,302	3,307,302

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร 2539

1.4.3 ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้ในจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีจำนวน 10 ป่า มีเนื้อที่ประมาณ 254,321 ไร่ หรือน้อยกว่าร้อยละ 7.36 ของพื้นที่จังหวัด กระจายอยู่ในท้องที่อำเภอเมือง, อำเภอบรบือ, อำเภอโกสุมพิสัย, อำเภอนาเชือก, อำเภอนาคู, อำเภอเชียงยืน และอำเภอแกลง ป่าส่วนใหญ่ (ประมาณ 246,062 ไร่) มีการเปลี่ยนสภาพไปมากเนื่องจากการบุกรุกเพื่อทำกินและบางส่วนกรมป่าไม้ได้จัดสรรให้เป็นที่ทำกินของราษฎร คงเหลือพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าเพียง 8,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.24 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ดังตารางที่ 1.6 และภาพประกอบ 1.1

1.4.4 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์หลายแห่ง ได้แก่วนอุทยานแห่งชาติโกสุมพิสัย ฟ้าบอง บึงกุย แก่งเลิงจาน อ่างเก็บน้ำห้วยค้อ กุดชีหลง โดยเฉพาะป่าดงลำพันซึ่งเป็นป่าที่มีความจำเพาะมีปูเป้งหรือปูทะเลกระหม่อมซึ่งเป็นปูชนิดเดียวในโลกที่พบในป่าแห่งนี้ ซึ่ง ได้รับการประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครองตามมาตราที่ 43, 44 พระราชบัญญัติ สิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 เริ่มเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2539

อย่างไรก็ตามขณะนี้ยังขาดข้อมูลเพื่อใช้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติทุกแห่ง

ตารางที่ 1.6 แสดงสภาพป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติปี 2536

ชื่อป่าสงวนแห่งชาติ	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	ป่าเสื่อม โทรม(ไร่)	ป่าสมบูรณ์ (ไร่)	อำเภอที่ตั้ง
1. ป่าดินแดงและป่าวังกุ้ง	76,250	75,175	1,075	โกสุมพิสัย
2. ป่าโคกหินลาด	3,750	3,200	550	นาเชือก
3. ป่าโคกขามป้อม	10,625	10,625	-	เมือง
4. ป่าโคกผักกูดและป่าโปร่งแดง	18,787	18,387	400	บรบือ, นาคู, วาปี
5. ป่าหนองคูและป่านาคู	29,375	29,025	350	นาเชือก, นาคู, วาปี
6. ป่าดงเค็งและป่าหนองหญ้าปล้อง	10,937	10,937	-	บรบือ
7. ป่ากุย	89,757	88,757	1,000	บรบือ
8. ป่าโคกสำโรงและป่าปอพาน	863	863	-	นาเชือก
9. ป่าโคกไร่	6,526	5,737	825	เชียงยืน
10. ป่าโคกขาว	7,406	3,356	4,050	เชียงยืน
รวมทั้งจังหวัด	254,321	246,062	8,250	

ที่มา : สำนักงานป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม

1.5 การปกครอง

- 1.5.1 การปกครอง จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 11 อำเภอ
2 กิ่งอำเภอ 156 ตำบล 1,702 หมู่บ้าน
- 1.5.2 การปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นดังนี้
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม
 - เทศบาลเมืองมหาสารคาม ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม
 - สุขาภิบาล 10 แห่ง
 - องค์การบริหารส่วนตำบล 126 แห่ง

ตารางที่ 1.7 แสดงจำนวนอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เทศบาลและสุขาภิบาล จำแนกรายอำเภอ
ของจังหวัดมหาสารคาม

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	เทศบาล เมือง	สุขาภิบาล	ตำบล	หมู่บ้าน	ระยะทางจาก จังหวัด/ กิโลเมตร
1.อำเภอเมืองมหาสารคาม -เทศบาลเมืองมหาสารคาม -สุขาภิบาลเวียงน้ำ	1	1	14	167	1
2.อำเภอกันทรวิชัย -สุขาภิบาลโคกพระ		1	10	151	16
3.อำเภอโกสุมพิสัย -สุขาภิบาลห้วยขวาง		1	17	215	28
4.อำเภอเชียงยืน -สุขาภิบาลเชียงยืน		1	12	151	44
5.อำเภอนาเชือก -สุขาภิบาลนาเชือก		1	10	127	58
6.อำเภอบรบือ -สุขาภิบาลบรบือ		1	15	177	26
7.อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย -สุขาภิบาลพยัคฆภูมิพิสัย		1	14	196	82
8.อำเภอวาปีปทุม -สุขาภิบาลหนองแสง		1	15	218	40
9. อำเภอนาดูน -สุขาภิบาลนาดูน		1	9	93	64

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	เทศบาล เมือง	สุขาภิบาล	ตำบล	หมู่บ้าน	ระยะทางจาก จังหวัด/ กิโลเมตร
10.อำเภอแกดำ -สุขาภิบาลแกดำ		1	5	78	28
11.อำเภอยางสีสุราช -สุขาภิบาลยางสีสุราช		1	7	82	70
12.กิ่งอำเภอกุดรัง			5	64	45
13. กิ่งอำเภอชนชม		-	4	47	70
รวมทั้งจังหวัด		11	133	1,719	-

ที่มา: สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ.2539

บทที่ 2

สภาพปัญหาของสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม

2.1 ปัญหาของสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม

2.1.1 ปัญหาดินเค็มในปัจจุบันความต้องการเกลือเพื่อใช้ในการอุตสาหกรรมภายในประเทศมีมากกว่า 1 ล้านตันต่อปี แต่ในขณะนี้กำลังการผลิตยังไม่เพียงพอ ดังนั้นการทำเกลือ จึงยังต้องมีต่อไปทั้งที่อยู่ในระบบ (นิคมทำเกลือ ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย) และนอกกระบบ (การดำเนินงานของเอกชนส่วนใหญ่เป็นทางการกระจายอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะที่อำเภวาปีปทุมและอำเภอนาคู) ผลกระทบที่เกิดจากการทำเกลือที่ควรเฝ้าระวังและติดตามอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

- น้ำที่เหลือจากการช้อนเกลือออกและกากตะกอนเกลือที่ถูกทิ้งออกจากสิ่งแวดล้อม
- การเกิดโพรงใต้ดินเนื่องจากการสูบน้ำเค็มขึ้นมาทำเกลือ
- การกระจายเกลือของดินเค็มในพื้นที่ว่างเปล่า

จากข้อมูลของพื้นที่ดินเค็มมาตราส่วน 1 : 100,000 ของกรมพัฒนาที่ดินในปี 2532 จังหวัดมหาสารคาม มีเนื้อที่ดินเค็มทั้งหมด 683,472 ไร่หรือร้อยละ 20.67 ของจังหวัดโดยมีรายละเอียดดังตาราง 2.1

ตาราง 2.1 พื้นที่ดินเค็มในเขตอำเภอและกิ่งอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดมหาสารคาม

สภาพของพื้นที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	ขนาดพื้นที่ (ไร่)
1.บริเวณที่ผลกระทบจากเกลือมากที่สุดมีคราบเกลือผิวดินมากกว่า 50%บางพื้นที่	บรบือ	2,003
2.บริเวณที่มีผลกระทบจากเกลือมากมีคราบเกลือผิวดิน 10-50% ของพื้นที่		15,794
3.บริเวณที่มีผลกระทบจากเกลือปานกลางมีคราบเกลือที่ผิวดิน 1-10% ของพื้นที่	นาเชือก,วาปีปทุม,เชียงยืน,โกสุมพิสัย,เมือง,กันทรวิชัย,นาคู	665,675
4.บริเวณที่ผลกระทบจากเกลือเล็กน้อยมีคราบเกลือผิวดิน 1%	ยางสีสุราช,วาปีปทุม,โกสุมพิสัย,เชียงยืน,กันทรวิชัย,พยัคฆภูมิพิสัย	1,459,206
5.บริเวณที่สูงที่มีวิธีเก็บเกลือรองรับ	บรบือ,กันทรวิชัย	112,144
6.บริเวณที่ไม่เค็ม	แกดำ,บรบือ(ตอนบน)	222,303
7.พื้นที่น้ำ	ทุกอำเภอ	30,177
รวม		2,307,02

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน 2532

2.1.2 ปัญหาดินเค็มทรายจัด

ดินในจังหวัดมหาสารคามประกอบด้วยชุดดินจำนวน 12 ชุดดิน (Soil Series) ได้แก่

1. **ชุดดินน้ำพอง** เป็นดินทรายร่วน ดินล่างเป็นดินทรายระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
2. **ชุดดินมหาสารคาม** เป็นดินทรายปนดินร่วน ลึกไม่เกิน 1 เมตร ดินเป็นกรดเล็กน้อย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
3. **ชุดดินบ้านไผ่** เป็นดินลึกระบายน้ำดีเนื้อดินเป็นดินทรายปนร่วน เนื้อดินทรายลึกไม่เกิน 1 เมตร สีนํ้าตาลปนเทา ลึกลงไปเป็นดินร่วนปนทราย ดินเป็นกรดเล็กน้อย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
4. **ชุดดินอุบล** เนื้อดินเป็นดินทรายหรือดินทรายปนดินร่วน
5. **ดินวาริน** เป็นดินลึกระบายน้ำดี ดินบนเป็นดินร่วนสีนํ้าตาล ปนเทา ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายสีแดง มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติต่ำ
6. **ดินอุตร** เป็นดินลึกที่ระบายน้ำเร็ว ดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน หรือดินร่วนปนดินทราย มีคราบเกลือบนผิวดินในหน้าแล้ง ดินล่างมีเนื้อดินไม่แน่นอนส่วนมากเป็นดินร่วนเหนียวปนดินทราย สลับกับดินทรายเป็นดินร่วน มีปัญหาเรื่องดินเค็ม
7. **ดินสะตึก** ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายสีนํ้าตาล ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายสีนํ้าตาลปนเหลืองการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติต่ำ
8. **ดินโคราช** ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายสีนํ้าตาลปนเทา ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายสีนํ้าตาลการระบายน้ำดี มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติต่ำ
9. **ดินโพนพิสัย** เป็นดินตื้นบนลูกรังในระดับ 50 เซนติเมตร จากผิวดิน ดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินเหนียวปนลูกรังที่มีสีแดงปนเหลือง ดินล่างสุดเป็นดินเหนียวที่เกิดจากการสลายตัวของผิวพื้น
10. **ชุดดินร้อยเอ็ด** ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายสีนํ้าตาลปนเทา ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย จุดประสีนํ้าตาลแก่ ดินเป็นกรดกลางๆ ถึงกรดจัด ดินมี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
11. **ชุดดินราชบุรี** เป็นดินลึกเนื้อดินเป็นดินเหนียวระบายน้ำได้น้อย ดินปนสีเทาเข้มจัด เป็นดินที่ มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง
12. **ชุดดินเชียงใหม่** ดินบนเป็นดินร่วน หรือดินร่วนปนทรายสีนํ้าตาล ดินล่างเป็นดินร่วนหรือดินร่วนเป็นดินเหนียวสีนํ้าตาล ซึ่ง มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างดี

ชุดดินที่ 1 ถึงชุดดินที่ 11 พบได้ทั่วไปในจังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็นชุดดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ส่วนชุดดินที่ 12 พบได้เฉพาะบริเวณ ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำชี ซึ่ง เป็นชุดดินเพียงชุดเดียวที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่แล้ว (ศูนย์ศึกษาค้นคว้าและพัฒนาเกษตรกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. 2540)

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งน้ำธรรมชาติ

2.2.1 ปริมาณน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ ในปัจจุบันสภาพแหล่งน้ำในธรรมชาติ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นแม่น้ำและลำน้ำต่าง ๆ มีปริมาณน้ำไม่ตลอดทั้งปี ลำน้ำอยู่ในสภาพตื้นเขินการปรับปรุงแหล่งน้ำดำเนินการโดยขาดข้อมูลการจัดการ เช่น การขุดลอกลำน้ำเสีย ทำให้คั่งสูงมาก จนคนและสัตว์ไม่สามารถลงไปใช้ประโยชน์ในลำน้ำได้ หรือการปรับลำน้ำบางตอน เพื่อการกักเก็บน้ำในบางช่วงขาดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ระดับของพื้นดิน ระดับของลำน้ำ ส่วนใหญ่จะใช้แปลนมาตรฐานที่เป็นจุดเดียวกันแต่ดำเนินการในหลาย ๆ พื้นที่ ซึ่งมีสภาพต่างกันนอกจากนี้การทำลายต้นไม้อสองฟากของลำน้ำก็มีส่วนทำให้ปริมาณน้ำในลำน้ำขาดหายเนื่องจากมีอัตราการระเหยสูงเช่นกัน

2.2.2 คุณภาพของน้ำในลำน้ำ ลำน้ำและหนองน้ำในธรรมชาติหลายแห่งได้รับน้ำเสียโดยตรงจาก ชุมชนตามตาราง 2.2 แหล่งน้ำบางแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเต็มที่ ได้แก่กุคณาโย ห้วยคะคาง ตอนบน และมีหลายแห่งที่อยู่ในสภาพเสี่ยงต่อความเสื่อมโทรม ได้แก่หนองบ่อ หนองเทวราช ลำน้ำเสียว สระหนองนา เป็นต้น

จากการศึกษาของ (2539-2540) สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช พบว่าสภาพในลำน้ำชี ห้วยคะคาง และคลองสมถวิลอยู่ในสภาพเก่า เสี่ยงอย่างรุนแรง ดังตาราง ที่ 2.2 และ 2.3

ตาราง 2.2 ผลการวิเคราะห์น้ำในแหล่งต่าง ๆ ในวันที่ 25 มี.ค.2540 (ฤดูแล้ง)

สถานที่เก็บตัวอย่างน้ำ	พีเอช	ดีไอ	บีโอดี
		มล.ก/ลิตร	มล.ก/ลิตร
ลำน้ำชี บริเวณท่าขอนแก่น	7.8	5.75	6.3
ลำน้ำชี บริเวณบึงลิ่งโกสมพิสัย	5.6	5.8	1.95
ห้วยคะคาง บริเวณร้านอาหาร(ธารทิพย์)	5.4	4.3	10.7
ห้วยคะคาง บริเวณสถาบันราชภัฏ	6.7	2.0	2.18
คลองสมถวิล บริเวณหมู่บ้านเอกลักษณ์	6.7	6.35	10.75
คลองสมถวิล บริเวณสวนวิไลพันธุ์	5.46	0.60	10.63

ตาราง 2.3 ผลการวิเคราะห์น้ำในแหล่งต่างๆในจังหวัดมหาสารคามในวันที่ 25 มี.ค.2540 (ฤดูฝน)

สถานที่	พีเอช	ดีไอ	บีโอดี
		มล.ก/ลิตร	มล.ก/ลิตร
ลำน้ำชี บริเวณท่าขอนแก่น	7.7	6.15	2.85
ลำน้ำชี บริเวณบึงลิ่งโกสมพิสัย	7.6	6.2	3.02
ห้วยคะคางบริเวณร้านอาหาร(ธารทิพย์)	7.3	5.5	4.15
ห้วยคะคาง บริเวณสถาบันราชภัฏ	6.3	6.15	2.55
คลองสมถวิล บริเวณหมู่บ้านเอกลักษณ์	6.4	6.9	4.6
คลองสมถวิล บริเวณสวนวิไลพันธุ์	7.01	4.25	4.6

ที่มา : สถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช

หมายเหตุ

1. น้ำมีคุณภาพดีเหมาะสมแก่การบริโภค และอุปโภค ค่าดีไอ ควรสูงกว่า 6 มิลลิกรัม/ลิตร และค่าบีไอดี ต้องไม่เกิน 1.5 มิลลิกรัม/ลิตร
2. น้ำที่เหมาะสมแก่การอุปโภค การเกษตร ค่า ดีไอ ไม่ควรต่ำกว่า 4 มิลลิกรัม/ ลิตร และค่า บีไอดี ไม่สูงกว่า 2 มิลลิกรัม/ลิตร
3. น้ำที่ได้มาตรฐาน ค่าพีเอช ต้องอยู่ 5-9 (ประกาศคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2537)

ตาราง 2.4 สภาพของแหล่งน้ำในเขตอำเภอ/กิ่งอำเภอ จังหวัดมหาสารคาม
(สำรวจโดย บ.แอ็กทีฟ คอนซัลท์ จำกัด พฤศจิกายน 2538)

แหล่งน้ำ	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	อัตราน้ำเสีย	สถานการณ์และการใช้ประโยชน์
แม่น้ำชี	โกสุมพิสัย เมือง	1,279 8,332* (โดยผ่านไปจากห้วยคะคาง)	เกิดปัญหาเสื่อมโทรมในฤดูแล้ง มีสารปนเปื้อนจากการเกษตร เป็นที่รองรับน้ำเสียจากชุมชน
ลำน้ำเสียว	วาปีปทุม	-	มีสารเคมีปนเปื้อน น้ำคงมีความเค็มอยู่
ลำพังชู	นาเชือก พยัคฆภูมิพิสัย	473 1,920	เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร
ห้วยคะคาง	เมือง	8,332	เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร สภาพน้ำเน่าเสียมาก โดยเฉพาะฤดูแล้ง
กุดนางใย	เมือง	4,000	เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชน ปัจจุบันอยู่ในสภาพเน่าเสียมาก
หนองเทวราช	เขียงยืน	736	เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร สภาพน้ำเน่าเสียในบางช่วง
หนองบ่อ	บรบือ	1,232	เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร สภาพน้ำเน่าเสียเป็นบางช่วง
สระหนองนา	ต.แวงน่าง	560	เป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากการเกษตร (อ.เมือง)
อ่างเก็บน้ำหนองเม็ก	อ.นาइन	462	แหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร
อ่างเก็บน้ำหนองบัว	อ.กันทรวิชัย	509	แหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร
อ่างเก็บน้ำหนองแกดำ	อ.แกดำ	930	แหล่งรองรับน้ำเสียจากชุมชนและการเกษตร

สำหรับน้ำที่ใช้ในการบริโภคจากการสำรวจของสาธารณสุข จังหวัดมหาสารคาม ปี 2539 พบว่า ประชาชนในชนบทมีน้ำเพื่อการบริโภคร้อยละ 81.2 ซึ่ง มากกว่า ปี 2538 ร้อยละ 10.8 และพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่นิยมบริโภคน้ำฝนร้อยละ 96.3 ผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำ มีรายละเอียด ตามตาราง 2.5 และ 2.6

ตาราง 2.5 ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำทางแบคทีเรีย จังหวัดมหาสารคาม

ประเภทแหล่งน้ำ	จำนวนตัวอย่างที่ส่งตรวจ	จำนวนตัวอย่างที่ไม่ได้มาตรฐาน (ในวงเล็บเป็นร้อยละ)
ประปาภูมิภาค	5	2 (40)
ประปาสุขาภิบาล	8	4 (50)
บ่อน้ำตื้น	12	8 (66.7)
บ่อน้ำบาดาล	5	2 (40)
ถังเก็บน้ำฝน	5	3 (60)
ประปากรมอนามัย	67	30 (46.9)

ที่มา : รายงานประจำปี 2539 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม

ตาราง 2.6 คุณภาพของแหล่งน้ำสำคัญในจังหวัดมหาสารคาม

ปี	แม่น้ำ	จำนวนสถานี	ประเภทคุณภาพแหล่งน้ำ (สถานี)				
			1	2	3	4	5
2538	แม่น้ำชี	3	-	3	-	-	-
	ลำน้ำเสียว	8	-	2	1	2	3
	คลองประปา	1	-	-	1	-	-
	ห้วยคะคาง						
2539	แม่น้ำชี	3	-	3	-	-	-
	ลำน้ำเสียว	8	-	3	3	1	1
	คลองประปา	1	-	-	1	-	-
	ห้วยคะคาง						

ประเภทคุณภาพแหล่งน้ำ	ประเภทที่	1. หมายถึงน้ำที่เหมาะสมแก่การอุปโภคและบริโภค
	ประเภทที่	2. หมายถึงน้ำที่เหมาะสมแก่การอุปโภคบริโภคโดยต้องผ่านระบบบำบัดน้ำเสียก่อนจึงจะใช้บริโภคได้
	ประเภทที่	3. หมายถึงแหล่งน้ำที่เหมาะสมแก่การอุปโภคโดยต้องผ่านขบวนการและใช้เพื่อการเกษตร
	ประเภทที่	4. น้ำใช้เพื่อการเกษตร
	ประเภทที่	5. น้ำเน่าเสีย

นอกจากนี้จากการวิจัยของสุชาติ มานะศรี (2535), สุทธาทิพย์ รัตนวงกต (2535) และอรรณ พิชะบุญ (2539) พบว่าน้ำบริโภคบรรจุขวดที่มีจำหน่ายในจังหวัดมหาสารคาม ไม่ได้มาตรฐานร้อยละ 46.67, 38.23 และ 47.05 ตามลำดับ (ตามตาราง 2.7) จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ตัวอย่างน้ำที่ไม่ได้มาตรฐานเป็นน้ำที่ผลิตในจังหวัดมหาสารคามทั้งสิ้น ซึ่งข้อมูลนี้สอดคล้องกับรายงานประจำปี 2539 ของสาธารณสุขจังหวัดปี 2539 ที่กล่าวว่า น้ำดื่มที่ประชาชนใช้ในการบริโภคมีคุณภาพไม่เข้ามาตรฐานร้อยละ 50 แสดงว่าขบวนการผลิตน้ำบรรจุขวดในจังหวัดมหาสารคามยังไม่มีมาตรฐานเพียงพอสำหรับการศึกษาของจักรกฤษณ์ จันทรสาขา (2539) พบว่าโรงงานน้ำแข็งหลอดที่มีจำหน่ายในจังหวัดมหาสารคามไม่เข้ามาตรฐานร้อยละร้อย

ตาราง 2.7 คุณภาพน้ำบรรจุขวด และน้ำแข็งหลอด ที่มีจำหน่ายในจังหวัดมหาสารคาม

ประเภทผลิตภัณฑ์	ร้อยละที่ไม่ได้มาตรฐาน	สาเหตุที่ไม่ได้มาตรฐาน	ผู้วิจัย/ปีที่วิจัย
น้ำบรรจุขวด	46.67	แบคทีเรียทั้งหมด เกินมาตรฐาน	สุชาติ มานะศรี (กค.-กย.2535)
น้ำบรรจุขวด	38.25	แบคทีเรียทั้งหมด เกินมาตรฐาน	สุทธาทิพย์ รัตนวงกต (คค.-ชค.2535)
น้ำบรรจุขวด	46.60	แบคทีเรียทั้งหมด เกินมาตรฐาน	อรรณ พิชะบุญ(คค.-ชค.2539)
น้ำแข็งหลอด	100	แบคทีเรียเกินมาตรฐาน	จักรกฤษณ์ จันทรสาขา(คค.-ชค.2539)

2.3 สภาพปัญหาเกี่ยวกับอากาศ ในขณะนี้ถึงแม้ว่าสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอากาศเป็นพิษ แต่ยังไม่ชัดเจนนัก แต่แนวโน้มในอนาคตก็อาจจะเป็นปัญหาได้ ถ้าขาดการเฝ้าระวังที่ดี หรือการจัดการที่ดีเพื่ออนาคต ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดปัญหาอากาศเสีย มี 2 กรณี คือ

2.3.1 การเผาผลาญพลังงาน โดยรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ข้อมูลจากสำนักงานขนส่งจังหวัด พบว่าในปี 2535 มีจำนวนรถยนต์ทุกประเภทในจังหวัดมหาสารคามเพิ่ม จำนวน 13,148 คัน และจักรยานยนต์ 39,205 คัน ในปี 2535 พบว่ามีรถยนต์เพิ่ม จำนวน 5,990 คัน จักรยานยนต์ 17,909 คัน (ตาราง 2.8) ตามตาราง 2.8 จากการสุ่มตรวจสอบของสำนักงานขนส่งจังหวัดในปี 2540 ตั้งแต่เดือนมกราคม-พฤษภาคม 2540 พบว่า รถ 12,658 คัน มีการผลิตควันดำและเสียงดังเกินมาตรฐานจำนวน 71 คัน คิดเป็นร้อยละ 0.56 (ตาราง 2.9)

ตาราง 2.8 จำนวนรถยนต์ที่จดทะเบียนจำแนกตามประเภทของรถ และที่จดทะเบียนตามพ.ร.บ.
ขนส่งทางบก ของจังหวัดมหาสารคาม 2535-2539

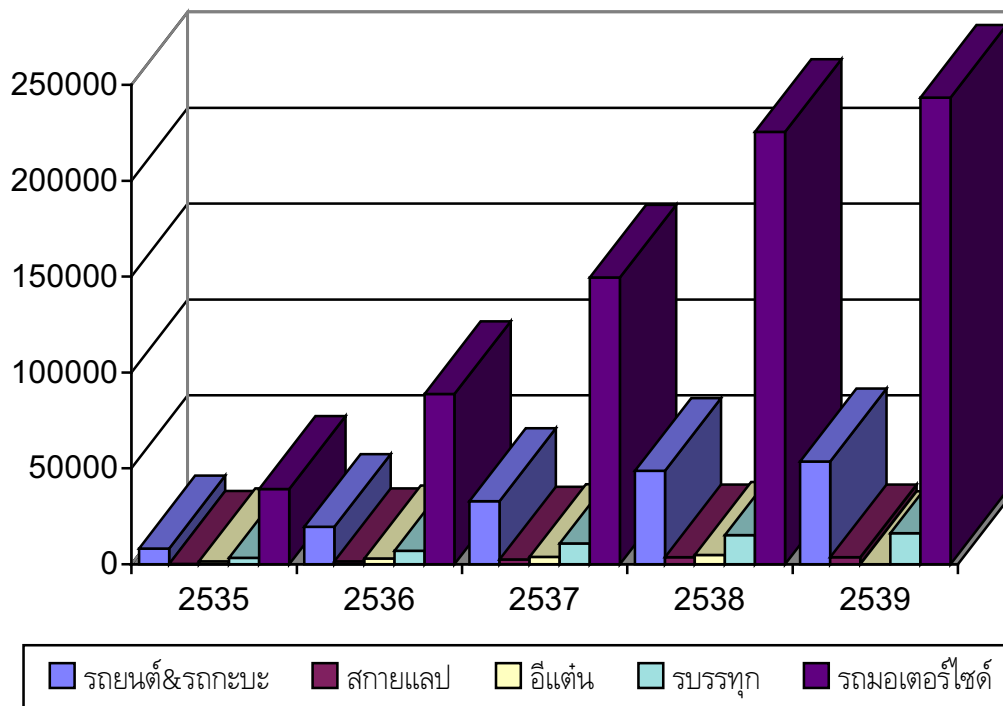
ประเภทรถ	2535	2536	2537	2538	2539
รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน	796	1,143	1,598	1,992	677
รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกิน 7 คน	1,104	1,360	1,287	1,310	287
รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล	6,256	8,768	10,507	12,590	3,976
รถยนต์สามล้อส่วนบุคคล	0	0	0	0	0
รถยนต์สามล้อรับจ้าง	157	1,275	963	1,166	0
รถจักรยานยนต์	39,205	49,478	60,808	75,920	17,909
รถแทรกเตอร์	58	76	121	138	72
รถบดถนน	3	4	6	6	0
รถใช้งานเกษตรกรรม	1,470	1,523	737	1,024	0
รถพ่วง	0	0	7	7	0
รถอื่น ๆ	0	0	0	0	0
รถโดยสาร					) 978
ประจำทาง	404	416	416	452	
ไม่ประจำทาง	2	2	2	2	
ส่วนบุคคล	1	1	1	1	
รถบรรทุก					
ไม่ประจำทาง	141	148	147	164	
ส่วนบุคคล	2,458	2,732	2,951	3,401	
รถขนาดเล็ก					)

ที่มา : กรมการขนส่งทางบก

ตาราง 2.9 จำนวนรถยนต์ที่ก่อให้เกิดอากาศเป็นมลพิษและเสียงดังเกินมาตรฐาน

เดือน	จำนวนรถที่ถูกตรวจ	จำนวนรถที่ไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน
มกราคม 2540	1,874	21
กุมภาพันธ์ 2540	2,069	15
มีนาคม 2540	2,740	15
เมษายน 2540	3,219	12
พฤษภาคม 2540	2,756	8
รวม	12,568	71

ที่มา: กรมขนส่งทางบก

ภาพประกอบที่ 2.1 ปริมาตรรถยนต์ มอเตอร์ไซด์และรถอื่นๆ

2.3.2 มลพิษทางอากาศจากภาคอุตสาหกรรม ในขณะนี้ยังไม่มีสถานการณ์รุนแรงมากนัก ที่มีปัญหาในอดีต คือการทำเกลือที่ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย เนื่องจากมีการเผาเกลือเพื่อต้มเกลือมาก จึงทำให้เกิดปัญหาการกระจายตัวของฝุ่นละอองในอากาศในเขตชุมชนมาก แต่ในปัจจุบันนี้ผู้ประกอบการได้ย้ายไปดำเนินการเขตชุมชนแล้ว ปัญหาอีกประการหนึ่งของมลพิษทางอากาศ คือ การส่งกลิ่นเหม็นของโรงงาน ผลิตแป้งมันในเขตอำเภอบรบือ ซึ่งเรื่องนี้ความรุนแรงก็ได้ลดลงแล้ว

2.4 สถานการณ์ทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้ของจังหวัดมหาสารคามมีแนวโน้มลดพื้นที่ลงมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการที่ในปี พ.ศ. 2536 พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่มีอยู่จำนวน 10 ป่า มีพื้นที่อยู่ 254,312 ไร่ ได้ถูกบุกรุกจนเปลี่ยนสภาพไปถึงประมาณ 246,062 ไร่ คงเหลือพื้นที่ที่ยังคงสภาพป่าเพียงร้อยละ 0.24 ของพื้นที่จังหวัดเท่านั้น

สถานการณ์คุ้มครองป่าไม้ของจังหวัดมหาสารคาม

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม พ.ศ. 2535 จำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางแก่ส่วนราชการในการปฏิบัติงาน ลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ออกเป็น 3 เขต คือ

1. เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ หมายถึง เขตป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืชและสัตว์ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมายหรือมติคณะ

รัฐมนตรีหรือพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม การใช้ประโยชน์ในเขตนี้จะเป็นไปตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง มีข้อสังเกตว่าเดิมนั้นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดินและป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติมตามมติคณะรัฐมนตรีข้างต้น จะกระทำต่อเมื่อมีความจำเป็นโครงการที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยต้องขออนุญาตคณะรัฐมนตรีเป็นราย ๆ ไป พร้อมทั้งจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ต่อมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีว่าการอนุมัติดังกล่าวให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หากไม่ขัดกับหลักเกณฑ์ตามระเบียบ กฎหมาย และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2537 แต่ยังคงต้องทำรายงานการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2536

2. พื้นที่ป่าเศรษฐกิจ หมายถึง ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากทรัพยากรป่าไม้และประสานการใช้ประโยชน์กับทรัพยากรอื่น ๆ เช่น เหมืองแร่ พลังงาน และมนุษย์ โดยต้องไม่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์
3. เขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร หมายถึงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่สมรรถนะที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตรกรรม รัฐจึงสามารถพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรในบริเวณนี้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลข้อมูลผลการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 และ 17 มีนาคม 2535 (ตารางที่ 3.3) จังหวัดมหาสารคามมีป่าสงวนแห่งชาติ 10 ป่า จำแนกเป็น

- เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและที่ดินป่าไม้เพื่อเศรษฐกิจ ร้อยละ 91.52
- เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดินและที่ดินป่าไม้การเกษตร ร้อยละ 8.48 เป็นที่น่าสังเกตว่า จังหวัดมหาสารคามไม่มีเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์

จังหวัดมหาสารคามจัดเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่น้อยที่สุด พื้นที่ที่เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายป่าคือ พื้นที่อำเภอนาเชือก อำเภโกสุมพิสัย อำเภอนาคู อำเภอยางสีสุราช อำเภอเขียงยืน อำเภอวาปีปทุม และกิ่งอำเภอกุดรัง จะเห็นได้ว่าในทุกพื้นที่ที่ยังคงมีป่าไม้เหลืออยู่เกิดปัญหาการบุกรุกทำลายป่าทั้งสิ้น จากนโยบายการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศเป็นร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งประเทศตามแผนส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ปี พ.ศ. 2540-2544 เป็นที่แน่ชัดว่าจังหวัดมหาสารคามจำเป็นต้องกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมในการรักษา ฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่ป่าไม้อย่างจริงจัง

ประเด็นปัญหา

- ป่าสงวนแห่งชาติเหลือสภาพป่าน้อยมาก
- ป่าสงวนแห่งชาติจังหวัดมหาสารคามได้เปลี่ยนสภาพเป็นพื้นที่การเกษตรเป็นส่วนใหญ่
- ปัญหาการครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนฯ ทั้งที่มีและไม่มีกรรมสิทธิ์

- ไม่มีป้าอนุรักษ์

2.5 สภาพปัญหาแหล่งโบราณคดี

มหาสารคามเป็นเมืองมีศิลปกรรมเก่าแก่จำนวนมากมายได้แก่

1. เขตชุมชนโบราณบ้านเชียงเหียน และบ้านค้อ อำเภอเมือง
2. พระพุทธรูปสมัยทวารวดี 2 องค์ที่ อำเภอกันทรวิชัย
3. กลุ่มหาธาตุ ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
4. กู่บ้านแดง
5. พระธาตุนาคูน
6. กู่น้อย
7. ศาลาทางขาว

สถานที่ทั้งหมดนี้ ยังขาดข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์และขาดการอนุรักษ์ดูแลที่ดีทางหลาย ๆ แห่งอยู่ในสถานที่เสื่อมโทรมมาก เช่น กู่บ้านแดง ศาลาทางขาว และบางแห่งเป็นพระพุทธรูปยืน ที่อำเภอโกสุมพิสัยก็ได้ถูกดัดแปลงรูปร่างบางส่วนไปแล้วบางส่วนที่ถูกเคลื่อนย้ายไปเก็บไว้ที่อื่นเนื่องจากไม่มีผู้ดูแล เช่น พระไภษัชยคุรุไวฑูรย์ กู่บ้านเขวา และพระพุทธรูปภาคปริศิลาวาราย จากกู่สันตวิรัตน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ยังคงต้องการการศึกษาและการจัดการที่ดี

การจัดการข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม

การพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูลให้ทันสมัยจะช่วยให้สามารถดำเนินการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติเชิงพื้นที่ฐานที่เป็นข้อมูลที่มีคุณค่าสำคัญต่อการวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับประเทศตลอดจนการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด ในปัจจุบันข้อมูลต่างๆ ยังมีไม่เพียงพอที่จะประกอบการตัดสินใจวางแผน ดังนั้นแผนงานที่ได้รับจากการวิเคราะห์จึงยากที่จะทำให้เป็นแผนงานที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และเป็นการยากที่จะนำเอาแผนไปปฏิบัติ บ่อยครั้งพบว่าการขาดข้อมูลเป็นการลดสมรรถนะของการบริหารโครงการ เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติดำเนินการโดยหลายหน่วยงาน แต่ละหน่วยงานต่างจัดทำโดยมีแผนที่หลากหลายทั้งในแง่มาตราส่วน สัญลักษณ์ที่แสดงในแผนที่ ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลตัวเลข คำอธิบายที่จัดทำจากหน่วยงานส่วนกลาง บ่อยครั้งไม่สามารถให้คำตอบประเด็นเกี่ยวกับพื้นที่ได้เลย ดังนั้นการใช้งานจึงทำได้ยาก สำนักงานจังหวัดซึ่งได้ถูกกำหนดให้รับผิดชอบในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็ยังขาดแคลนบุคลากรในการวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติเชิงพื้นที่เพื่อจัดทำแผนงาน ดังนั้นประเด็นปัญหาในการวิเคราะห์พื้นที่เพื่อจัดทำแผนจึงถูกนำมาถกอยู่เสมอ ความสับสนด้านข้อมูลทรัพยากรได้กลายเป็นปัญหาระดับชาติไปแล้ว แม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 จะได้กำหนดให้นำเอาระบบสารสนเทศมาใช้และให้จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่ดินเพื่อลดความสับสนแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถที่จะบรรลุเป้าหมาย ข้อประเด็นปัญหานี้เป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีทางบริษัทที่ปรึกษาจึงจะได้เสนอผลงานปฏิบัติการและการลงทุนในเรื่องระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัดที่เป็นมาตรฐาน
ประกอบในการของบประมาณจัดทำขึ้นต่อไป

เพื่อให้ได้จังหวัดนำไปใช้

2.6 สภาพปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

แม้ว่าจังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดแรกที่ได้ทำการประกาศเขตคุ้มครองพื้นที่ที่เป็นแหล่ง
ธรรมชาติ ตาม พ.ร.บ. สิ่งแวดล้อม 2535 คือพื้นที่ป่าดุนลำพัน แต่การดูแลรักษาสภาพของแหล่ง
ทรัพยากรในจังหวัดในกรณีอื่นๆยังเป็นปัญหายังยาก ได้แก่ วนอุทยานแห่งชาติโกสัมพี หนงบึง หิน
ร่อง ห้วยแอ่ง ห้วยค้อ ฯลฯ

ปัญหาที่สำคัญได้แก่การมีทรัพยากรแหล่งน้ำจำกัดและปัญหาภาวะมลพิษในแหล่งน้ำ
โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำซึ่งเป็นทรัพยากรน้ำทั้งจากชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการปนเปื้อนจากสาร
เคมีเกษตรลงสู่แหล่งน้ำโดยเฉพาะในเขตที่มีการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหนาแน่น แหล่งน้ำที่มี
ปัญหาภาวะมลพิษอย่างเด่นชัดได้แก่ แม่น้ำชี ห้วยกะคาม คลองสมถวิล และกุดนางไขนอกจากปัญหา
ดังกล่าวแล้วแหล่งน้ำในจังหวัดมหาสารคามยังมีปัญหาการขาดองค์การในการจัดการดูแลแหล่งน้ำ
ปัญหาการบุกรุกพื้นที่แหล่งน้ำ และปัญหาแหล่งน้ำตื้นเขิน ซึ่งปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข
เพราะสภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลให้มีความต้องการใช้น้ำนอกภาคการเกษตรเพิ่ม
ขึ้น จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งธรรมชาติที่โดดเด่นและมีคุณค่าที่สำคัญยิ่งคือ พื้นที่ป่าดุนลำพัน ซึ่งเป็น
ที่อยู่อาศัยของ "ปูทูลกระหม่อม" ซึ่งเป็นสัตว์หายาก นอกจากนั้นพื้นที่นี้ยังประกอบด้วยระบบนิเวศที่มี
ลักษณะพิเศษ กล่าวคือมีหนองน้ำขนาดใหญ่อยู่กึ่งกลางพื้นที่ สภาพพื้นที่คงมีป่าที่สมบูรณ์อยู่มาก ทำ
ให้เป็นระบบนิเวศที่มีความสำคัญยิ่ง อุดมไปด้วยพันธุ์พืชพื้นเมือง พืชสมุนไพร และสัตว์ป่านานา
ชนิด และที่สำคัญที่สุดคือ พื้นที่นี้เป็นแหล่งอาศัยเพียงแห่งเดียวในโลกของปูทูลกระหม่อม

ปัจจุบันพื้นที่นี้อยู่ภายใต้สถานะถูกคุกคามอย่างหนัก จนทำให้สภาพของระบบนิเวศในพื้นที่
ป่าดุนลำพันเสื่อมโทรมลง จำเป็นต้องดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพเป็นการเร่งด่วนเพื่อรักษา
สภาพนิเวศที่สมบูรณ์ดังเดิมเอาไว้

ปัญหาสำคัญของแหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยภาพรวมของจังหวัด
มหาสารคาม คือปัญหาการขาดจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการมีส่วนร่วมในการระวังและร่วมมือ
รักษาความสะอาดเรียบร้อย และการรักษาสภาพเดิมของแหล่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเอา
ไว้ให้สามารถดำรงคุณค่าสืบไป นอกจากนี้ปัญหาเรื่องงบประมาณและอัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่ในการดูแล
รักษาไม่เพียงพอก็เป็นปัญหาหลักอีกประการหนึ่ง

การดำเนินการของจังหวัดมหาสารคาม ตามมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

เตรียมรายละเอียดแผนปฏิบัติการฟื้นฟู การอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าดุนลำ
พันเพื่อรองรับงบประมาณ จากกองทุนสิ่งแวดล้อม จากกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ ตามแผนปฏิบัติการสิ่ง
แวดล้อมประจำปี และจากกระทรวง ทบวง กรม ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากคุณลำพันแล้วแหล่งธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคามได้แก่ วนอุทยาน โกสััมพิ บึงบอน และแก่งเลิงจาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติสวยงาม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้คนจำนวนมาก ซึ่งสภาพของปัญหาไม่รุนแรงและเร่งด่วนเท่ากับปัญหาที่เกิดขึ้นกับคุณลำพันปัญหาส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการรักษาความสะอาด สภาพหนองน้ำตื้นเขิน และสภาพการขีดยื่นสร้างปัญหามลภาวะทางสายตา

แหล่งธรรมชาติอันมีค่าควรแก่การอนุรักษ์อันเป็นผลจากการศึกษาของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม นอกเหนือจากป่าคุณลำพันแล้วได้แก่

หนองบัว	บ้านคันธาร์ ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย
หินร่อง	บ้านแฮ่ ตำบลคอนกลาง อำเภอกุสุมาลย์
เกาะอ้อมแก้ว	ตำบลแพ่ง อำเภอดงกุฬ
แก่งเลิงจาน	อำเภอมืองมหาสารคาม
หนองไ้ง	ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม
บึงกุย	ตำบลหัวขวาง อำเภอกุสุมาลย์
บึงบ้านแพ่ง	ตำบลแพ่ง อำเภอกุสุมาลย์
หนองแกดำ	ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ
ห้วยแอ่ง	อำเภอมืองมหาสารคาม

2.7 ชุมชน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม

ในความเป็นจริงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแยกจากกันไม่ได้โดยเด็ดขาด แต่การแยกหัวข้อต่าง ๆ ดังที่ปรากฏก็เพื่อความสะดวกและง่ายแก่การพิจารณาปัญหาเท่านั้น จากการวิเคราะห์สถานการณ์ด้านชุมชน เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมในบทที่ 4 และบทอื่น ๆ ในรายงานฉบับนี้ มีประเด็นปัญหาที่ควรแก่การพิจารณาดังต่อไปนี้

2.7.1 ปัญหาชุมชนในเขตเมือง

ชุมชนในเขตเมือง ซึ่งได้แก่เทศบาลและสุขาภิบาลต่าง ๆ มีสภาพปัญหาสรุปได้ดังนี้

1. ประชากร

- จำนวนประชากร ในปี 2558 จำนวนประชากรในเขตเมืองจะเพิ่มขึ้นเป็น 160,077 คน โดยจะเพิ่มจากจำนวนประชากรของปี 2538 อีก 29,674 คน หรือ ร้อยละ 22.8
- ความหนาแน่นของประชากร ในปี 2558 ความหนาแน่นของประชากรในเขตเมืองทั้งหมดต่อตารางกิโลเมตรจะเท่ากับ 1,963 คน ในขณะที่ในปี 2538 ความหนาแน่นอยู่ที่ 1,599 คนต่อตารางกิโลเมตร

2. น้ำเสีย

- อัตราการเกิดน้ำเสีย คาดว่าในปี 2558 ในเขตเมืองจะมีปริมาณน้ำเสีย 24,012 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน คือจะเพิ่มขึ้นจากปริมาณน้ำเสียของปี 2538 อีกประมาณ 4,452 ลบ. เมตร/วัน
- แหล่งกำเนิดน้ำเสียในเขตเทศบาล/สุขาภิบาล ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียแม้แต่โรงพยาบาล ของรัฐบาลเองส่วนใหญ่ก็ยังมี แต่กำลังอยู่ในขั้นตอนของการสำรวจและออก
- แบบก่อสร้างสำหรับโรงพยาบาลที่มีขนาดตั้งแต่ 30 เตียง ขึ้นไป
- แหล่งรองรับน้ำเสียของชุมชน จะเป็นแหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ และเป็นที่ว่างเปล่าหรือที่นาที่อยู่รอบ ๆ หรือใกล้เคียงชุมชน
- มีอาคารบ้านเรือนต่อท่อระบายน้ำเสียหรือสิ่งปฏิกูลลงในท่อระบายน้ำรวม ซึ่งนับว่าเป็นอันตรายมากในการแพร่กระจายเชื้อโรค

3. มูลฝอย

- อัตราการเกิดขยะมูลฝอย คาดว่าปี 2558 อัตราการเกิดขยะมูลฝอยจะมีปริมาณ 106 ตันต่อวัน คือจะเพิ่มขึ้นจากปริมาณขยะมูลฝอยของปี 2538 อีกประมาณ 20 ตัน/วัน
- การจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมาจากสาเหตุหลายประการเช่น ขาดยานพาหนะ ขาดบุคลากร ขาดงบประมาณ และวิธีกำจัดขยะมูลฝอยด้วยการกองทิ้งเผาและมีการฝังกลบเป็นครั้งคราว เป็นวิธีที่ไม่ถูกสุขลักษณะและมีคนมาคุ้ยเขี่ยกองขยะมูลฝอยเพื่อเลือกเอาของที่นำกลับไปขายได้ ซึ่งเป็นการเสี่ยงอันตรายด้านสุขอนามัย เพราะมีขยะประเภทสารอันตรายปะปนอยู่ด้วยและอาจนำโรคไปสู่คนอื่น

4. มลพิษทางอากาศ

- มลพิษทางอากาศอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่วนใหญ่จะมาจาก โรงสีข้าว โรงงานทำมันเส้น/มันอัดเม็ด โรงงานแปรรูปผลิตผลเกษตร

5. มลพิษทางเสียง

- มลพิษทางเสียง อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ส่วนใหญ่จะมาจากตู้ซอมเคาะฟันสิรยนต์ ร้านที่มีการอัดเชื่อมโลหะ ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์

6. คุณภาพชีวิต

- เทศบาลเมืองมหาสารคามมีปัญหาเรื่องกลิ่นจากโรงงานมะม่วงดอง ปัญหามุมชนแออัด
- สุขาภิบาลบรบือ มีปัญหาเรื่องกลิ่นจากโรงแป่งมันสำปะหลังชัยเจริญ ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาล และปัญหาเรื่องเสียงจากร้านซ่อมรถจักรยานยนต์
- สุขาภิบาลนาเชือก มีปัญหาเรื่องควันจากร้านซ่อมรถจักรยานยนต์และจากผู้ขับจี๊
- ทุกสุขาภิบาลมีปัญหาการขาดแคลน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ถนนและทางเท้า

2.7.2 ปัญหาเกษตรกรรม และคุณภาพชีวิตในชนบท

2.7.2.1 ปัญหาเกษตรกรรม

ปัญหาหลักของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับปัญหาหลักของเกษตรกรของจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสามารถแยกได้เป็นปัญหา 2 ปัญหา คือ (1) ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร (2) ปัญหาที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีประเด็นสำคัญดังนี้

1. ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

- ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ของเกษตรกร
- ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ของเกษตรกร
- ปัญหาการใช้ที่ดินทำการเกษตรไม่เหมาะสม ดินไม่ดี ดินเค็มและขาดการปรับปรุงดิน
- โครงสร้างการผลิตขึ้นอยู่กับพืชหลักไม่กี่ชนิด
- ประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ
- คุณภาพพืชผลบางชนิดต่ำ ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด
- ปัญหาการทำการเกษตรในเขตชลประทานไม่เต็มที่
- ปัญหาด้านการตลาด ผลผลิตเกษตรกรรมและการรวมตัวของเกษตรกร
- ปัญหาในการพัฒนาสถาบันเกษตรกร
- ปัญหาการถ่ายทอดวิทยาการ และข้อมูลข่าวสารเพื่อการตัดสินใจไปสู่เกษตรกรรวมทั้งปัญหาบริการปัจจัยการผลิต และสินเชื่อทางการเกษตร
- ปัญหาปุ๋ยสัตว์ การลงทุนในระยะแรกสูง ขาดแคลนทำเลการเลี้ยงสัตว์ที่คุณภาพดี และปัญหาโรคระบาดมีมาก

2. ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

- ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า และแหล่งต้นน้ำลำธาร
- ปัญหาการขาดแคลนความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี
- ปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

2.7.2.2 คุณภาพชีวิตในชนบท

เขตชนบทซึ่งหมายถึง ชุมชนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลสุขาภิบาลมีปัญหที่สามารถจำแนกเป็นกลุ่มต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ คือ

1. กลุ่มสิทธิพื้นฐาน
2. กลุ่มผลผลิตรายได้และการมีงานทำ
3. กลุ่มสาธารณสุขและการอนามัย
4. กลุ่มแหล่งงาน

5. กลุ่มความรู้และการศึกษาวัฒนธรรม

6. กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.7.3 ปัญหาอุตสาหกรรม

ในระยะสั้นอุตสาหกรรมจังหวัดมหาสารคามจะขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นกว่าเดิมที่มีฐานต่ำ แต่จะไม่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่วนในระยะยาวการขยายอุตสาหกรรมจะเป็นไปในรูปการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ไม่มีปัญหามลพิษ และที่มีระดับมลพิษต่ำมีกลุ่มโรงงานอุตสาหกรรมสำคัญที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมดังนี้ คือ

- 1.กลุ่มอุตสาหกรรมทำเกลือ-สูบน้ำเกลือ มีอยู่รวม 35 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย ก่อผลกระทบที่สำคัญต่อคุณภาพอากาศ และก่อปัญหาการแพร่กระจายของความเค็ม
- 2.กลุ่มอุตสาหกรรมคูกรวดทราย มีกิจกรรมคูกรวดทรายทั้งสิ้น 8 แห่ง ก่อปัญหาตลิ่งพัง และสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศน้ำชี
- 3.โรงงานอุตสาหกรรมแป่งมันชั้ยเจริญ ก่อปัญหากลิ่นเหม็นรุนแรง

โดยภาพรวมสถานการณ์ทางด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดมหาสารคามอยู่ในระดับที่ไม่รุนแรง สามารถอาศัยกลไกการทำงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบ คอย ควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดได้อยู่แล้ว

2.7.4 อุตสาหกรรม

สรุปปัญหา

ในปัจจุบัน สถานการณ์ปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมในส่วนจังหวัดมหาสารคามยังอยู่ในระดับต่ำ มีปัญหาที่สำคัญอยู่เพียง 3 ปัญหา คือ

- ปัญหาจากอุตสาหกรรมทำเกลือ-สูบน้ำเกลือ ซึ่งมีผู้ประกอบการในปัจจุบัน 35 ราย ในท้องที่อำเภอกันทรวิชัย
- ปัญหาจากอุตสาหกรรมคูกรวด-ทราย ในแม่น้ำชี
- ปัญหาจากโรงแป่งมันสำปะหลังชั้ยเจริญ

แนวทางการจัดการ

แบ่งแนวทางการจัดการด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดมหาสารคามออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การจัดการโรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม

- โรงงานอุตสาหกรรมต้องปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีจิตสำนึกและเคร่งครัด
- เจ้าหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงอุตสาหกรรม ต้องตรวจสอบโรงงานที่มีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกรณีพิเศษ

- ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรมีโครงการเฝ้าระวังปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงปัญหาที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมด้วย
- ชุมชนควรมีอำนาจและหน้าที่ในการควบคุมมลภาวะจากสิ่งแวดล้อม แต่ชุมชนต้องมีบุคลากรที่เชี่ยวชาญด้านเทคนิค ตลอดจนองค์กรและการสนับสนุนทางด้านงบประมาณควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ควรคำนึงถึงการที่อาจเกิดมลภาวะโดยไร้ขอบเขตและพรมแดน ซึ่งอาจทำให้เกิดความจำเป็นในด้านการประสานงานระหว่างชุมชนต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง

2. การจัดการโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งขึ้นใหม่

- การที่จะอนุญาตให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ในพื้นที่ใด ๆ ก็ตามควรศึกษาและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบตรงไปตรงมา
- ถ้าเป็นไปได้ควรกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นเขตอุตสาหกรรม เพราะทำให้สะดวกในการจัดการ ควบคุมดูแล และสามารถป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่าการอนุญาตให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอยู่อย่างกระจัดกระจาย
- การออกใบอนุญาตให้ตั้งโรงงานแต่ละประเภท จะต้องระบุเงื่อนไขให้มีระบบป้องกันมลพิษ และมีการตรวจสอบให้ระบบป้องกันมลพิษดังกล่าวสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา มาตรการที่กล่าวมานี้จะทำให้สามารถควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคามได้จัดจ้างบริษัทแอ็กทีวคอมซ์ ลท์ จำกัด เป็นบริษัทที่จัดลำดับความสำคัญการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมดังรายละเอียด ตาราง 3.1

สรุปแผนงานปี 2540-2544 ที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของจังหวัดมหาสารคาม

ปัญหา	หน่วยงานดำเนินการ	โครงการ/งาน	ประเภท	งบประมาณปี 40-45 (บาท)	งบประมาณปี 40 (บาท)
1. ส่งเสริมจิตสำนึกและความตระหนัก					
● ทรัพยากรน้ำ	● กรมอนามัย	1 โครงการ	1 กิจกรรม	รับ/กชช.	80,190
	● รพช.	1 โครงการ	1 กิจกรรม	รับ/กชช.	326,500
	● รพช.	1 โครงการ	2 กิจกรรม	รับ/กชช.	4,860,000
	● กรมส่งเสริมสหกรณ์	1 งาน	รับ/กชช.	4,500,000	500,000
	● กรมพัฒนาที่ดิน	1 งาน	รับ/กชช.	30,000	4,000
	รวม			5,301,119	1,554,700
● ทรัพยากรที่ดิน	● กรมส่งเสริมการเกษตร	3 โครงการ	6 กิจกรรม	รับ/กชช.	189,400
	● กรมส่งเสริมสหกรณ์	1 งาน		รับ/กชช.	500,000
	● กรมพัฒนาที่ดิน	3 โครงการ		รับ/กชช.	9,900
	รวม			1,456,900	294,800
● ทรัพยากรป่าไม้	● กรมป่าไม้	3 โครงการ		รับ/กชช.	440,000
	● กรมพัฒนาการเกษตร	1 โครงการ	1 กิจกรรม	รับ/กชช.	94,500
	รวม			2,357,500	1,385,000

ปัญหา	หน่วยงานดำเนินการ	โครงการ/งาน	ประเภท	งบประมาณปี 40-45 (บาท)	งบประมาณปี 40 (บาท)
● ผลการสิ่งแวดล้อม	● การอนามัย	1 โครงการ	รับ/กซช.	151,900	29,500
	● การส่งเสริมการเกษตร	8 โครงการ	รับ/กซช.	17,680,000	3,500,100
	รวม			17,831,900	3,565,600
	● การประมง	2 งาน	รับ/นอก	740,000	105,000
		2 โครงการ	รับ/นอก	655,000	10,000
	รวม			1,395,000	115,000
	● การอนามัย	1 งาน	รับ/กซช.	161,000	28,000
		1 โครงการ	รับ/นอก	278,700	42,300
	● กศว.	1 โครงการ	เชิงรุก	2,000,000	400,000
	● พช.	1 งาน	รับ/กซช.	100,000	20,000
● สิ่งแวดล้อมชุมชน	● สำนักงานโยธา	1 งาน	รับ/กซช.	150,000	30,000
	● การส่งเสริมการเกษตร	2 โครงการ	รับ/กซช.	1,245,000	249,000
	รวม			3,934,700	769,300
	รวมจิตสำนึก			3,934,700	7,650,400
	● การอนามัย	1 โครงการ	รับ/กซช.	432,400	78,400
	● การส่งเสริมการเกษตร	2 โครงการ	รับ/กซช.	12,000	2,400
	รวม			444,400	80,800
2. การเฝ้าระวังและป้องกัน					
● ผลการสิ่งแวดล้อม					

[illegible]

ปัญหา	หน่วยงานดำเนินการ	โครงการ/งาน	(บาท)	(บาท)
3. การบำบัดและฟื้นฟู				
๑ ทรัพยากรน้ำ				
๑ กรมอนามัย	1 โครงการ	รับ/กชช.	155,853,000	32,953,330
๑ กรมการปกครอง	2 โครงการ 1 งาน	รับ/กชช.	21,900	43,053,000
๑ โยธา	3 โครงการ	นอก/กชช.	72,150,000	17,316,000
	2 งาน	รับ/กชช.	140,250,000	26,461,000
๑ วพช.	1 โครงการ	นอก/กชช.	89,655,000	17,316,000
	2 งาน	รับ/กชช.	910,050,000	123,743,000
	2 งาน	รับ/กชช.	10,950,000	2,141,000
	1 โครงการ	เชิงรุก	50,000,000	10,350,000
๑ พัฒนาชุมชน	7 โครงการ	รับ/กชช.	4,452,000	1,100,000
๑ ชลประทาน	3 โครงการ	รับ/กชช.	47,415,000	9,000,000
๑ กลาโหม	2 งาน	นอก/กชช.	245,000,000	67,460,000
๑ ทักษะเยาวชน	1 โครงการ	รับ/กชช.	450,000,000	70,000,000
๑ กรมชลประทาน	2 โครงการ	รับ/กชช.	6,251,000	1,100,000
๑ สกส.	2 โครงการ	รับ/กชช.	23,603,000	4,000,000
๑ การส่งเสริมสหกรณ์	1 งาน	รับ/กชช.	207,000,000	3,100,000
๑ การพัฒนาที่ดิน	1 งาน	รวมอยู่ในบัญชีที่ดิน	5,000,000	
๑ กรมป่าไม้	1 โครงการ	เชิงรุก	31,740,000	1,000,000
๑ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ	2 โครงการ	เชิงรุก		6,000,000
รวม			10,998,860,000	388,234,300

กักขังคดี

กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	9 โครงการ	รับ/จัด.	11,358,000	27,500,000
กักขังคดี	6 โครงการ	6 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	3,000	3,000
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	4 โครงการ	รับ/จัด.	41,300,000	8,233,153
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	1,353,500	270,733
รวม					54,261,500	9,402,733
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	3,549,000	615,100
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	12,000,000	2,400,000
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	20,000,000	4,000,000
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	750,000	500,000
รวม					12,000,000	2,400,000
กักขังคดี	2 โครงการ	2 โครงการ	3 โครงการ	รับ/จัด.	3,030,000	6,060,000
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	3,916,000	30,789,800
รวม					167,800,000	2,134,000
กักขังคดี	3 โครงการ	3 โครงการ	3 โครงการ	รับ/จัด.	104,776,000	23,500,000
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	4,053,000	12,000,000
กักขังคดี	1 โครงการ	1 โครงการ	1 โครงการ	รับ/จัด.	36,500,000	12,000,000
รวม					10,000,000	2,000,000
รวม					50,553,000	15,200,000

ปัญหา	หน่วยงานต้นสังกัด	โครงการ/งาน	ประเภท	(บาท)	(บาท)
๑ ทรัพยากรประมง	๑ กรมส่งเสริมการเกษตร	1 โครงการ	รับ/ทำ	6,20,000	1,000,000
	๑ กรมประมง	5 โครงการ	รับ/ทำ	3,350,000	6,800,000
	รวม	3 โครงการ	รับ/ทำ	3,920,000	7,800,000
	รวม			3,920,000	1,000,000
	รวม			11,300,000	2,000,000

บทที่ 4

สรุปประเด็นปัญหา

จากการศึกษาของบริษัทแอ็กทีวคอนซัลแตนท์จำกัด ได้สรุปประเด็นปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาไว้ตาม 4.1

ตาราง 4.1

ลำดับความสำคัญของปัญหาการดำเนินงานและแผนส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมจังหวัดน่าน

ลำดับที่	ประเด็นปัญหา	ความสำคัญของปัญหา			ความสำคัญต่อหน่วยงาน	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	จัดทําเป็นแผนงาน/โครงการ
		ความรุนแรงของปัญหา	ความเร่งด่วนของปัญหา	ขนาดของพื้นที่ปัญหา			
1.	ขาดการอนุรักษ์ และการจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำ	มีการถูกละเมิดพื้นที่อย่างหนัก จากกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว	จำเป็นต้องปกป้องความเสียหายที่ไม่อาจฟื้นฟูคืนสภาพได้อย่างถาวร	มีพื้นที่เพียง 311 ไร่เศษ จึงได้รับความคุ้มครองยาก	มีพื้นที่ป่าต้นน้ำ 311 ไร่เศษ จึงได้รับความคุ้มครองยาก	กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2.	การบุกรุกทำลายป่า และขาดการอนุรักษ์	ป่าเสื่อมโทรม การบุกรุกทำลายป่า การตัดไม้ผิดกฎหมาย	พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม 253,312 ไร่	พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม 253,312 ไร่	พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม 253,312 ไร่	กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลำดับที่	ประเด็นปัญหา	ความสำคัญของปัญหา			
		ความรุนแรงของปัญหา	ความเร่งด่วนของปัญหา	ขนาดของพื้นที่ผลกระทบ	ความสำคัญของพื้นที่ถูกกระทบ
3	การแพร่กระจายของดินเค็ม	• การขาดสภาพภูมิอากาศทำให้แห้งแล้งและเกิดปัญหาต่อเนื้อที่ทำไร่ไถนา ดินเค็มแพร่กระจายรุนแรง	• จังหวัดมหาสารคามเป็นอันดับ 1 ของประเทศไทยด้านพื้นที่ดินเค็ม		
		• การทำเกลือสินเธาว์	• เกือบทั้งหมดเป็นพื้นที่ปลูกข้าว	• มีพื้นที่ที่เกิดผลกระทบจากเกลือในระดับปานกลาง-มากที่สุดอยู่ถึง 20.67% ของพื้นที่จังหวัด	• เกษตรกรได้รับความเสียหายจากการขาดน้ำ
	การขาดแคลนน้ำ	• การขาดแคลนน้ำ	• การขาดแคลนน้ำ		• การขาดแคลนน้ำ

ตาราง 4.1

ลำดับความสำคัญของปัญหาการวิจัยการวิจัยทางสาธารณสุขและแหล่งข้อมูลเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ

ลำดับที่	ประเด็นปัญหา	ความรุนแรงของปัญหา	ความเร่งด่วนของปัญหา	ขนาดของพื้นที่ปัญหา	ความสำคัญต่อพื้นที่ปัญหา	จังหวัด/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4	ภาวะโลหิตในแหล่งน้ำ	1. ทั้งจังหวัดยังไม่มีการบำบัดน้ำเสียจากชุมชนและเกษตรกรรม	1. จำต้องเฝ้าระวังกับภัยพิบัติในแหล่งที่เกิดปัญหาความเสียหายรุนแรงขึ้นแล้วโดยเร่งด่วน	1. ลำน้ำชี หนองคาย ฝ่ายซ้าย เติมน้ำ หนองคาย และเขตหนองคาย	1. แหล่งน้ำเป็นภัยต่อสุขภาพสัตว์น้ำ และเป็นภัยต่อสุขภาพประมง	1. ความเป็นอยู่ของประชาชนในเขตหนองคาย
5	การได้ใช้แหล่งน้ำ	1. เกิดการบุกรุกถือครองที่ดินเป็นเขตป่าจำนวนมาก	1. มีการนำเอาพื้นที่เหมืองสมกับทำการเกษตรไปให้เพื่อประโยชน์แก่อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นที่อยู่อาศัยและอุตสาหกรรม	1. ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เกี่ยวข้องกับทั้งจังหวัดโดยกระจายอยู่ทั้งจังหวัดหนองคายและพื้นที่ใกล้เคียง	1. ปัญหามหาภัย	

ตาราง 4.1

ลำดับความสำคัญของปัญหาการวิจัยการวิจัยทางสาธารณสุขและแหล่งข้อมูลเชิงปริมาณเชิงคุณภาพ

ลำดับที่	ประเด็นปัญหา	ความสำคัญของปัญหา			
		ความรุนแรงของปัญหา	ความเร่งด่วนของปัญหา	ขนาดของพื้นที่ปัญหา	ความสำคัญต่อพื้นที่ปัญหา
4	ภาวะโลหิตในแหล่งน้ำ	1. ทั้งจังหวัดยังไม่มีการบำบัดน้ำเสียจากชุมชนและเกษตรกรรม	1. จำต้องเฝ้าระวังกับภัยพิบัติในแหล่งที่เกิดปัญหาความเสียหายรุนแรงขึ้นแล้วโดยเร่งด่วน	1. ลำน้ำชี ทรัพยากร ฝายกุ่ม เขื่อน หนองสรวง และเขื่อนหน้อย มีปัญหาต่อเนื่องทางระบบนิเวศ	1. แหล่งน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และเป็นทรัพยากรประมง
		2. แหล่งน้ำบางแห่งเกิดปัญหาน้ำเสียในฤดูแล้ง โดยเฉพาะแหล่งน้ำในลุ่มน้ำ	2. แหล่งน้ำเกิดมลพิษในฤดูแล้งโดยเร่งด่วน	2. แหล่งน้ำเกิดมลพิษในฤดูแล้ง โดยเฉพาะในฤดูแล้ง	2. แหล่งน้ำเกิดมลพิษในฤดูแล้ง โดยเฉพาะในฤดูแล้ง
5	การได้ใช้แหล่งน้ำ	1. มีการการปนเปื้อนของน้ำดื่มเป็นจำนวนมาก	1. มีการนำเอาพื้นที่แหล่งน้ำไปใช้เพื่อการเกษตรไปใช้เพื่อประมงโดยแย่งชิงพื้นที่ของแหล่งน้ำ	1. ปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปทั้งจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งน้ำที่เกิดมลพิษ	1. ปัญหาที่เกิดขึ้นทั่วไปทั้งจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งน้ำที่เกิดมลพิษ
		2. การขยายตัวของเมืองก่อปัญหาเบียดบังพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ	2. แหล่งน้ำเกิดมลพิษในฤดูแล้ง โดยเฉพาะในฤดูแล้ง	2. แหล่งน้ำเกิดมลพิษในฤดูแล้ง โดยเฉพาะในฤดูแล้ง	2. แหล่งน้ำเกิดมลพิษในฤดูแล้ง โดยเฉพาะในฤดูแล้ง

ตาราง 4.1

ลำดับความสำคัญของปัญหาหรือภัยพิบัติและแหล่งทรัพยากรหรือศักยภาพในการบริหารจัดการ

ลำดับที่	ประเด็นปัญหา	ความสำคัญของปัญหา			
		ความรุนแรงของปัญหา	ความเร่งด่วนของปัญหา	ขนาดของพื้นที่ที่ถูกระบาด	ความสำคัญของการแก้ปัญหา
8	ปัญหาจากอุตสาหกรรม อุตสาหกรรม	1. ยังมีระดับความรุนแรงไม่ สูงมาก 2. ก่อปัญหาสิ่งแวดล้อม สูญเสีย พื้นที่และน้ำใต้ดิน	1. ยังไม่เร่งด่วน	1. เป็นพื้นที่ที่กักเก็บของ รายบุรี 2. ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ บริเวณอำเภอ นันทพาสรรค	1. เป็นพื้นที่ทำกินของ รายบุรี 2. เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ น้ำ
9	การลดลงของทรัพยากร สัตว์น้ำ	1. พันธุ์ปลาขาดแคลนและ ลดปริมาณ	1. เป็นแหล่งอาหารและรายได้ ได้ ธรรมชาติของผู้ ประกอบอาชีพ	1. แหล่งน้ำส่วนใหญ่ทั่วทั้ง จังหวัด	1. แหล่งประมงเป็นแหล่ง อาหารและรายได้ของ ชุมชน 2. ประมงน้ำจืด ประมงน้ำเค็ม ประมงน้ำกร่อย ประมงน้ำจืด

เอกสารอ้างอิง

1. สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม “มหาสารคาม พุทธมณฑลอีสาน: Maha Sarakham '97” 2540
2. บริษัทแอ็กทีฟคอนซัลท์ จำกัด โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดมหาสารคาม กันยายน 2539
3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม “รายงานประจำปี 2539”
4. สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม “สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองมหาสารคาม 2539”
5. ศูนย์สถิติการเกษตร “การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของประเทศไทย 2536”

ภาคผนวกที่ 8

สรุปผลการประชุมเสวนาเรื่อง

“แนวทางในการประสานแผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม”

สรุปผลการประชุมเสวนา
เรื่อง แนวทางในการประสานแผนพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม
วันอาทิตย์ที่ 28 กันยายน 2540
ณ ห้องประชุมชั้น 3 สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จากการที่ได้จัดให้มีการประชุมเสวนา เรื่องการเตรียมความพร้อมของจังหวัดมหาสารคามเมื่อ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีผลใช้บังคับ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2540 ที่ผ่านมาโดยมีมติร่วมกันว่า เมื่อ พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัดประกาศใช้แล้วจะได้มีการปรึกษาหารือเพื่อประสานแผนพัฒนา จังหวัดร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง จึงได้เกิดการประชุมเสวนา เรื่องแนวทางในการประสานแผนพัฒนาจังหวัด มหาสารคาม ขึ้น

ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา

1. ตัวแทนเทศบาล 1 คน
2. ตัวแทนองค์การบริหารส่วนจังหวัด 4 คน
3. นายอำเภอ 4 คน
4. ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล 15 คน
5. ตัวแทนสุขาภิบาล 6 คน
6. สื่อมวลชน 5 คน
7. มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม
8. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 2 คน
9. ตัวแทน NGO 3 คน
10. นิสิต 2 คน
11. ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนฯ (คุณมนตรี สิงห์บุตร) เป็นวิทยากร

รวม 48 คน

การบรรยายแนวคิดเรื่องการประสานแผน

คุณมนตรี สิงห์บุตร ผู้อำนวยการนโยบายและแผน ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการประสานแผน โดยยกตัวอย่างแนวทางการประสานแผนของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบเอกสาร เรื่อง แนวทางการประสานแผนพัฒนาจังหวัด ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2540-2544 ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

การพัฒนาประเทศในปัจจุบันต้องคิดว่าเป็นภาระหน้าที่ของคนในพื้นที่หน่วยงานนั้นๆ ไม่ได้เป็นเรื่องของรัฐบาลดังเช่นแต่ก่อน เช่น โรงเรียน มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา การปรับปรุงหลักสูตร หรือ การพัฒนาครู เป็นต้น

การประสานแผนพัฒนาในระดับตำบล กับส่วนราชการ เสนอว่าควรจะต้องมีการศึกษาแผนที่แผนที่ หรือสภาพทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน หรือตำบลที่เราอยู่ เช่นตรวจสอบว่ามีทรัพยากรอะไรบ้าง จากนั้นจึงนำมาคิดว่าสิ่งต่างๆที่เรามี จะนำไปสู่การพัฒนาในเรื่องใดของตำบล หรือตำบลจะมุ่งพัฒนาทางด้านใด เช่น เป็นแหล่งอุตสาหกรรม หรือเป็นแหล่งทางด้านการเกษตร เป็นต้น

หลังจากนั้นให้นำภาพรวม หรือแผนดังกล่าวเสนอต่อรัฐ หรืออาจเสนอต่อภาคเอกชนซึ่งสามารถจะให้การสนับสนุนและการพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว

คุณมนตรี สรุปว่า ถ้าทุกคนสนใจตำบลของตนเองก็จะทำให้พัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว และจะต้องมีการดูแลช่วยเหลืออบต.ใกล้เคียงด้วย เมื่อตำบลเจริญประเทศไทยก็จะเจริญไปด้วยกันซึ่งทางรัฐบาล /ประเทศไทย ก็คงจะหวังให้เป็นอย่างนั้น จึงได้เอา พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด ฉบับนี้ออกมาใช้

คุณอำนวย ปะติเส

เสนอให้ตัวแทนแต่ละฝ่าย ได้แก่ เทศบาล อบจ. อบต. กล่าวถึงปัญหาอุปสรรคของตนเอง

คุณยิ่งยศ อุดรพิมพ์ (นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม)

ในขณะนี้สภาจังหวัดมีปัญหาเรื่องงบประมาณ และการประสานงานกับ อบต. ที่ยังไม่เกิดความเข้าใจกันทั้งเรื่องแนวคิดและการประสานแผนงานงบประมาณ

คุณสุรพงษ์ เสงี่ยม (สมาชิกสภาจังหวัดอำเภอนาดูน)

เสนอแนวทางการประสานแผนพัฒนาจังหวัดว่า ถ้าให้ อบจ. เป็นศูนย์กลาง น่าจะมี 2 แนวทางได้แก่

1. การประสานแผนฯ ตามระเบียบ ซึ่งทุกหน่วยต้องร่วมกันเข้ามามีบทบาทในการร่างระเบียบการประสานงานขึ้นมาใช้ร่วมกัน และสภาจังหวัดจะต้องมีการรวมตัวกัน เพื่อเรียกร้องให้ได้มา ซึ่งการประสานกัน

2. การประสานส่วนตัว ซึ่งจะต้องให้สมาชิกสภาจังหวัดทำหน้าที่ในการพูดคุยกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

คุณโกปสตร์ สมสาร (หัวหน้างานวางแผนของเทศบาล)

เทศบาลมีปัญหาเรื่อง งบประมาณ ซึ่งได้รับน้อยไม่เพียงพอต่อประชาชน ถึงแม้จะของบตรงต่อมหาดไทยได้ก็ตาม

ในเรื่องของการประสานแผนจะต้องมีความสอดคล้องกับแผนชาติ ซึ่งควรจะต้องมีองค์กรเพื่อการประสานแผน

คุณศรีจันทร์ ศรีมา (อบต.หนองเม็ก อ.นาเชือก)

คุณศรีจันทร์ ได้กล่าวถึงปัญหาการดำเนินงานของ อบต. คือ

1. การประสานงานของ อ.บ.ต. เดียวกันยังเกิดความขัดแย้งกันอยู่ กล่าวคือ สมาชิก อบต. ที่มาจากการเลือกตั้งและผู้ใหญ่บ้านที่มีวาระ 5 ปี จะทำงานร่วมกันได้ แต่ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันที่มีวาระจนอายุครบ 60 ปี จะทำงานพัฒนาร่วมกันได้ยาก

2. งบประมาณไม่เพียงพอ

3. กฎหมายไม่ตอบสนองที่จะให้ อ.บ.ต. นำทรัพยากรที่มีอยู่ในตำบลมาใช้ได้

คุณเดชา พันธ์ (อ.บ.ต.เม็กดำ อ.พยัคฆภูมิพิสัย)

1. การบริหารงานของ อ.บ.ต.ยังต้องอาศัยพัฒนาการและปลัด อ.บ.ต. เป็นพี่เลี้ยง

2. หมู่บ้าน/อ.บ.ต.ที่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับ ส.จ. หรือ ส.ส. มักได้รับการพัฒนาเร็ว

3. งบประมาณไม่เพียงพอ

คุณกฤษฎา วันทาพิพย์ (สุขาภิบาลนาเชือก)

มีปัญหาเรื่องงบประมาณ และความต้องการที่จะสร้างถนนมีมาก

คุณมานิต หาคำสิงห์ (สุขาภิบาลแกดำ)

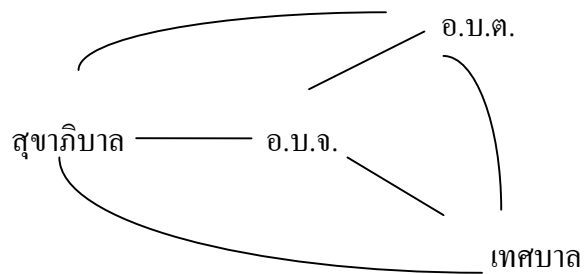
มีปัญหาเรื่อง งบประมาณ

ปลัดอำเภอโกสุมพิสัย

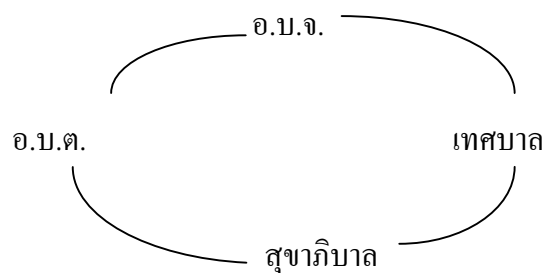
1. สุขาภิบาลมีการบริหารและพัฒนาเป็นตัวของตัวเอง
2. อ.บ.ต. ยังเป็นรูปแบบของการแบ่งเงินงบประมาณถ้า อ.บ.ต.ไหนไม่ได้รับเงินก็จะเป็นจุดอ่อนของ อ.บ.ต. นั้น

3. งบประมาณที่ใช้ในการพัฒนามีน้อยกว่างบบริหาร

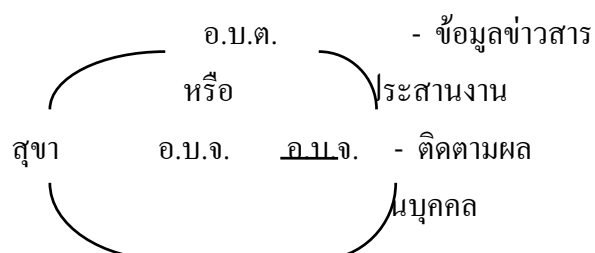
คุณอำนวยสรุปถึงแนวทางในการประสานแผน

แผนภาพ 1 ให้ อ.บ.จ. เป็นศูนย์กลาง

แผนภาพ 2 ให้ อ.บ.จ. ร่วมประสานในแนวเดียวกัน
ขาดข้อมูลดังนี้

เทศบาล
 ภูมิภาค \ งบประมาณส่วนกลางน้อย

แผนภาพที่ 3 ปัญหาของหน่วยงานปกครองท้องถิ่น

คุณบุญเรือง ถาวรสวัสดิ์ (สื่อมวลชน)

มองในภาพกว้างว่าเป็นปัญหาในเรื่องของนโยบาย การกระจายอำนาจ แนวทางในการประสาน
 ควรจะมีองค์กรที่ไม่ขึ้นต่อราชการ หรือเป็นองค์กรเอกชน น่าจะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลาง

จังหวัดมหาสารคามเป็นเมืองการศึกษา น่าจะมีการประสานแผนเพื่อพัฒนาคน พัฒนาการ
 ศึกษาด้วยกัน งบประมาณที่เข้ามาในจังหวัดมหาสารคามควรจัดเพื่อการศึกษาเป็นอันดับหนึ่ง เราจะ
 ร่วมกันทำให้เกิดศูนย์การศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม เช่น เป็นศูนย์การศึกษาทางด้านการเกษตรหรือ
 ศูนย์การศึกษาทางด้าน ต่างๆ

ในการแต่งตั้งคณะทำงานแต่ละครั้งควรมีตัวแทนของแต่ละหน่วยงานเข้าร่วมด้วย เพื่อให้
 เกิดการประสานความเข้าใจในการพัฒนาในภาพรวม

คุณไทรภพ ผลคำ (สื่อมวลชน)

องค์กรทั้งหมด(เทศบาล สุขาภิบาล อบจ. อบต.) เป็นองค์กรของประชาชนอย่างแท้จริง ปัญหา
 ที่สำคัญคือขาดการประสานงานกัน ขาดความจริงจังต่อกัน รวมถึงการออกกฎหมายของแต่ละหน่วย
 ออกกันคนละครั้ง และไม่เคยมีกฎหมายว่าด้วยการประสานงานกันขององค์กรท้องถิ่น จึงเห็นด้วยว่าน่า
 จะมีตัวแทนของแต่ละองค์กร เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือรับทราบเรื่องการพัฒนาจังหวัดใน
 ภาพรวม และอยากเห็นการประสานงานกันของ อบต. และสุขาภิบาลทั้งหมดในจังหวัดมหาสารคามอัน
 จะทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้น

คุณชัยสิทธิ์ อัดถากร (ตัวแทนข้าราชการประจำอำเภอบรบือ)

1. ในปัจจุบันบ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไป นักการเมืองที่เคยคอร์รับชั่นหรือหวงอำนาจคิดว่า
 ในปัจจุบันคงไม่มี
2. การพัฒนาในระดับตำบลควรพิจารณา ให้ความสำคัญกับหมู่บ้านที่มีความต้องการตาม จปฐ.

คุณพิมพ์ รมย์ราช (กรรมการมูลนิธิฯ)

1. น่าจะมีกฎระเบียบออกมาว่า สมาชิก อ.บ.ต. หรือประธาน อ.บ.ต. ไม่ให้เป็นผู้รับเหมา
2. น่าจะมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อประสานงาน ให้ความรู้กับองค์กร และที่สำคัญคือช่วยในการวางแผนพัฒนา

อาจารย์สุทิน คลังแสง (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม)

1. แต่ละหน่วยจะต้องทำให้ตัวเองเข้มแข็ง และต้องมีการประสานกันเองก่อน และสุดท้ายก็คือการร่วมกันทั้งจังหวัด
2. ขณะนี้ในมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันการศึกษา กำลังมีโครงการที่จะเข้าไปให้ความรู้ เข้าไปดูแล อ.บ.ต. เพื่อผลักดันให้บรรลุเป้าหมายที่จะทำให้เมืองมหาสารคามเป็นเมืองการศึกษาให้ได้

คุณมนตรี สิงห์บุตร

จังหวัดมหาสารคามมีบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ มีศักยภาพที่จะร่วมกันพัฒนาจังหวัด ในขณะที่บ้านเราอาจจะเป็นจังหวัดแถวหน้าในการพัฒนาท้องถิ่นนี้อาจเป็นไปได้

จุดอ่อนของการพัฒนาจังหวัดที่สำคัญ คือ การต่างคนต่างทำงาน ซึ่งน่าจะเป็นแผนในการพัฒนาจังหวัด เช่น ถ้าจะสร้างจังหวัดมหาสารคามเป็นเมืองการศึกษาก็จะต้องสร้างวิสัยทัศน์ให้ตรงกัน ในขณะนี้แม้คนจะสร้างทางด้านวัตถุ แต่ไม่มีใครพัฒนาใจคน พัฒนาเด็ก แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการเน้นการพัฒนาครู ในจังหวัดมหาสารคามถ้ามีการขึ้นทะเบียนครูที่สอนดี ๆ ในแต่ละวิชา แล้วนำประสบการณ์ความรู้มาถ่ายทอดให้กับครูคนอื่น ๆ ก็จะเป็นการดี

คุณอำนาจ ปะติเส

1. เสนอว่า ข้อเสนอจากการประชุมในครั้งนี้ คือ สื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการประสานความเข้าใจ
2. แจ้งให้ทราบว่าในเดือนพฤศจิกายน จะมีสื่อมวลชนจากกรุงเทพฯ มาดูเมืองมหาสารคามในประเด็นการศึกษา ซึ่งชุดประชาสัมพันธ์จังหวัดในแผนฯ 8 อยากจะกระตุ้นให้มหาสารคามเป็นเมืองการศึกษา ซึ่งขณะดังกล่าวเชื่อว่าคนมหาสารคามมีศักยภาพที่จะสร้างมหาสารคามเป็นเมืองการศึกษาได้จริง

ข้อสรุปจากการประชุมเสวนา

1. คุณเลื่อน ปักกาโล เสนอว่าควรจะมีการสัมมนาใหญ่ โดยเชิญผู้เข้าร่วม หลาย ๆ ฝ่าย เพื่อทำความเข้าใจปัญหาเข้าใจตนเองมากขึ้น

2. คุณบุญเรือง ถาวรสวัสดิ์ เสนอให้มูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ประสานงานกับ สถาบันราชภัฏมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จัดอบรมหลักสูตรการประสานงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นรุ่น และให้เกียรติบัตร เป็นการเพิ่มศักยภาพของบุคลากร ซึ่ง คุณอำนาจ ปะติเส ชี้แจงว่า ขณะนี้ได้มีการประสานงานกับจังหวัด และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และสถาบันราชภัฏมหาสารคาม แล้วบางส่วน

3. ในการประชุมครั้งต่อไปทางฝ่ายเลขานุการมูลนิธิพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม จะนำข้อมูล งบประมาณใช้จ่ายในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นเสนอต่อที่ประชุมให้เห็นว่า ในปี พ.ศ. 2541 จังหวัดมหาสารคาม จะมีเงินใช้ในส่วนท้องถิ่นทั้งหมดเป็นจำนวนเท่าไร และเราใช้เงินในโครงการ อะไรบ้าง เพื่อที่จะให้ที่ประชุมได้ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ ต่อไป

กล่าวปิดการประชุม โดย คุณมนตรี สิงหนุต

การที่ได้มีการประชุมเสวนา โดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม

อยากที่จะให้คนมหาสารคามที่มีการศึกษา มีประสบการณ์ กลับมาช่วยกันพัฒนาคน สารคามและพัฒนาจังหวัดมหาสารคาม ต่อไป

ปิดประชุมเวลา 13.05 น.

.....

พนา นาคราช

ผู้สรุปรายงาน

ภาคผนวกที่ 9

รายชื่อหน่วยงานราชการจังหวัดมหาสารคาม

หน่วยงานราชการในจังหวัดมหาสารคาม

1. แผนกศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม
2. แผนกอัยการจังหวัดมหาสารคาม
3. แผนกอนามัยจังหวัดมหาสารคาม
4. แผนกสรรพสามิตจังหวัดมหาสารคาม
5. แผนกพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม
6. แผนกป่าไม้จังหวัดมหาสารคาม
7. แผนกข้าวจังหวัดมหาสารคาม
8. แผนกสัตว์แพทย์จังหวัดมหาสารคาม
9. แผนกราชทัณฑ์จังหวัดมหาสารคาม
10. แผนกกสิกรรมจังหวัดมหาสารคาม
11. ที่ทำการคลังจังหวัดมหาสารคาม
12. ที่ทำการสรรพากรจังหวัดมหาสารคาม
13. ที่ทำการสถิติจังหวัดมหาสารคาม
14. ที่ทำการที่ดินจังหวัดมหาสารคาม
15. ที่ทำการสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม
16. ศาลจังหวัดมหาสารคาม
17. หน่วยสหกรณ์ที่ดินจังหวัดมหาสารคาม
18. สำนักงานเศรษฐกิจจังหวัดมหาสารคาม
19. สถานีตรวจโรคสัตว์จังหวัดมหาสารคาม
20. โรงพยาบาลมหาสารคาม

หน่วยราชการพิเศษภายในจังหวัดมหาสารคาม

1. เหล่าอาสาชาวมหาสารคาม
2. สถานีบำรุงพันธุ์สัตว์ มหาสารคาม
3. โครงการเศรษฐกิจการเกษตรและวางแผนไร่นา กองเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงาน
ปลัดกระทรวงเกษตร
4. หน่วยมาเลเรียที่ 4 จังหวัดมหาสารคาม
5. ศูนย์เครื่องมือกล มหาสารคาม กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ
6. แขวงทางมมหาสารคาม กรมทางหลวงแผ่นดิน กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ
7. โครงการก่อสร้างสะพานมหาสารคาม
8. ชลประทานจังหวัดมหาสารคาม
9. สถานีประมงจังหวัดมหาสารคาม
10. ธนาคารออมสิน สาขามหาสารคาม
11. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดมหาสารคาม